

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI

TÜRK HUKUKU AÇISINDAN ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİNİN
BASIN YOLUYLA İHLALİ

Fatih HATİPOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Ali Şafak BALI

Konya-2009

KISALTMALAR

AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜFY	: Ankara Hukuk Fakültesi Yayını
Bas.K	: Basın Kanunu
BK	: Borçlar Kanunu
CD.	: Ceza Dairesi
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
CGK	: Ceza Genel Kurulu
FSEK	: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
HD.	: Hukuk Dairesi
md.	: Madde
s	: Sayfa
T	: Tarih
ETCK	: 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
vs.	: Vesaire
Yarg.	: Yargıtay
YTCK	: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar.....	I
İçindekiler.....	II
Giriş.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KİŞİLİK HAKLARI VE KİŞİLİK HAKLARININ KORUNMASI

A. KİŞİLİK VE KİŞİLİK HAKKI.....	3
1. Kişi Kavramı.....	3
2. Kişilik.....	3
3. Kişilik Hakkı.....	4
B. ÖZEL HAYAT KAVRAMI.....	4
1. Ortak Hayat Alanı.....	4
2. Özel Hayat Alanı.....	5
3. Gizli Hayat Alanı.....	6
C. ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİ VE KORUNMASI.....	7
1. Tanım.....	7
2. Hukuki Niteliği.....	8
3. Özel Hayatın Gizliliği Hakkının Korunması.....	9
a. Genel Olarak.....	9
b. Uluslararası Alanda Özel Hayatın Gizliliği Hakkının Korunması.....	9
1) Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi.....	9
2) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.....	10
c. Türk Hukukunda Özel Hayata İlişkin Düzenlemeler.....	11
1) 1961 Anayasası.....	11
2) 1982 Anayasası.....	12
3) Türk Ceza Kanunu.....	14

4) Türk Basın Hukuku.....	15
---------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

DÜŞÜNCE VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

A. DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ.....	17
B. BASIN.....	18
1. Kavram.....	18
2. Basın Özgürlüğü.....	19
3. Özel Hayatın Gizliliğinin Basın Yoluyla İhlali.....	20
a. Özel Hayatın Sır Olmaktan Çıktığı Durumlar.....	22
b. Toplumda Meşhur Olan, Kamuya Açılmış Kişilerin Durumu.....	23
C. ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİNİ İHLALİN ORTAYA ÇIKIŞ HALLERİ.....	25
1. Özel Hayatın Gizliliğinin Sözleşmeye Aykırılık Nedeniyle İhlali.....	25
2. Özel Hayatın Gizliliğinin Haksız Fiil Nedeniyle İhlali.....	25
3. Özel Hayatın Gizliliğinin Basın Suçu İşlenmesi Nedeniyle İhlali.....	26
a. Basın Suçu.....	26
b. Basın Suçlarının Gruplandırılması.....	29
1) Basılmış Eserin İçeriğine İlişkin Suçlar.....	29
a) Dar Anlamda Basın Suçları.....	29
b) Basın Yoluyla İşlenen Suçlar.....	29
2) Basın Düzenine Karşı Suçlar.....	30
c. Basın Yoluyla İşlenen Suçların Unsurları.....	30
1) Basılmış Eser.....	31
2) Fikri İçerik.....	31
3) Yayım Unsuru.....	31
d. Basın Suçlarının İşlendiği Yer ve Zaman.....	32

1) Basın Suçlarının İşlendiği Zaman.....	32
a) Basın Düzenine Karşı Suçlar Açısından.....	33
b) Dar Anlamda Basın Suçları Açısından.....	34
c) Basın Yoluyla İşlenen Suçlar Açısından.....	34
d) Yayımın Gerçekleştiği Zaman.....	35
2) Basın Suçlarının İşlendiği Yer.....	36
e. Basın Suçlarında İhtima.....	37
1) Basın Suçlarında Fikri İhtima.....	37
2) Basın Suçlarında Teselsül.....	37
f. Basın Suçlarında Teşebbüs.....	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASIN YOLUYLA ÖZEL HAYATIN GİZLİLİNİN İHLALİNDE SORUMLULUK

A. BASIN YOLUYLA ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİNİN İHLALİNDE

ÖZEL HUKUK AÇISINDAN SORUMLULUK.....	40
1. Saldırıya Yönelik Davalar.....	40
2. Tazminat Davaları.....	43
3. Davalarda Davacı ve Davalı Sıfatı.....	44
4. Yetkili Mahkeme ve Dava Açma Süresi.....	45

B. BASIN SUÇLARINDA ÖZEL SORUMLULUK SİSTEMİ.....

1. Ortaya Çıkış Nedeni.....	46
2. İştirak Hükümlerinin Uygulanmasına Etkisi.....	47

C. BASIN YOLUYLA İŞLENEN SUÇLARDA SORUMLULUĞA İLİŞKİN

DÜZENLEMELER.....	47
1. Türk Ceza Kanunu.....	48
2. 5680 Sayılı Mülga Basın Kanunu.....	50

3. 5187 Sayılı Basın Kanunu.....	51
a. Eser Sahibi.....	52
b. Eser Sahibinin Sorumluluğu.....	53
c. Eser Sahibinin Belli Olmaması.....	53
D. BASIN YOLUYLA İŞLENEN SUÇLARDA İDDİANAMENİN DÜZENLENMESİ, İDDİANAMENİN UNSURLARI VE YARGILAMA USULÜ.....	54
1. İddianamenin Düzenlenmesi.....	54
a. Kamu Davasının Açılmasında İlkeler.....	55
b. Kamu Davasının Açılması.....	57
2. Basın Yoluyla İşlenen Suçlarda İddianamenin Unsurları.....	58
a. Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	58
b. Şüphelinin Kimliği, Müdafii ve Tutukluluk Durumu.....	61
c. Maktul, Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Kimliği, Vekili veya Kanuni Temsilcisi.....	62
d. İhbarda ve Şikâyette Bulunan Kişinin Kimliği.....	63
e. Yüklenen Suç, Uygulanması Gereken Kanun Maddeleri, Yüklenen Suçun İşlendiği Yer, Tarih ve Zaman Dilimi.....	66
f. Suçun Delilleri ve Olaylarla İlişkilendirilmesi.....	67
3. İddianamenin İncelenmesi ve İadesi.....	68
a. Genel Olarak.....	68
b. İddianamenin İadesi Nedenleri ve Denetimi.....	69
4. Basın Yoluyla İşlenen Suçlarda Kovuşturma.....	72
a. Genel Olarak.....	72
b. Dava Süresi.....	74
c. Yargılama Usulü.....	76
Sonuç.....	77
Kaynakça.....	80

GİRİŞ

İnsanın iç dünyasında var olan şeyler ile duyu organları aracılığıyla dış dünyadan algıladıkları sonucu ortaya çıkan düşünme, insan olmanın en önemli faaliyeti olup; bu düşüncelerini ifade etmesine olanak veren ifade özgürlüğü de demokrasinin vazgeçilmez unsurlarındandır. Bu nedenle, 1982 Anayasasının 25. maddesi düşünce ve kanaat hürriyeti başlığı altında konuyu anayasal güvence altına almıştır. 25. madde “Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz” diyerek düşünce özgürlüğünün soyut ve statik yönünü, 26. madde ise “Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir” diyerek düşünce özgürlüğünün daha önemli olan somut ve dinamik yönünü düzenlemiştir.

Teknolojik gelişmeler sonucu küresel iletişimin yaygınlaşmasıyla basın ifade özgürlüğünü sağlayan en önemli araçlardan biri haline gelmiştir. Basının, görevi olan kamuyu ilgilendiren konular üzerinde objektif, doğru ve yansız haber vererek kamuoyunun serbestçe oluşmasını sağlaması için Anayasamızın 28-32. maddelerinde basın hürriyeti detaylı olarak düzenlenmiştir. Ancak basının haklarının ve sorumluluklarının dengelenmesi, hukuki disiplin altına alınması gerekliliği sonucu, bazı sınırlamalar kaçınılmaz olmuştur. Bu sınırlamalardan en önemlisi de Anayasamızın 26. maddesinin 2. fıkrasında “Bu hürriyetin kullanılması ... başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının ... korunması amaçlarıyla sınırlanabilir” şeklinde ifade edilen ve kişilik hakları kapsamına giren “özel hayatın gizliliği hakkı”dır.

Özel hayatın gizliliği hakkı kişinin kendi dünyası içinde kalarak, bunu başkalarından saklayabilmesini ifade etmektedir. Kamusal hayatının aksine, insan; duygusal, cinsel ve psikolojik sırlarını içeren özel hayatını kimseyle paylaşmak istemeyecektir. Bunun sonucu olarak özel hayatın gizliliği hakkı, daha önce bahsedilen ifade özgürlüğü ve bu bağlamda özellikle basın hürriyeti karşısında korumaya muhtaç olmaktadır. Toplumda sosyal ve politik açıdan öne çıkmış kişilerin özel hayatlarının toplum tarafından bilinmek istenmesi ve

paylaşılması bir yere kadar kabul edilebilecekken, toplumdaki sıradan kişilerin özel hayatlarının basın yoluyla ifşa edilmesinin tamamen önüne geçilerek özel hayatın gizliliği hakkının ihlali engellenmelidir.

Basının kamuoyu üzerindeki etkisini giderek artırmasıyla elde ettiği ifşa gücü ile kişilik haklarının korunması arasındaki dengede en önemli yere sahip olan özel hayatın gizliliği hakkı kapsamında “özel hayatın gizliliğinin basın yoluyla ihlali” ile ilgili incelememizin ilk bölümünde kişilik hakları hakkında genel nitelikli, kısa bilgiler verip, özel hayat kavramı üzerinde duracak ve bu kavramın insan hayatındaki yeri ve önemi, tanımı, hukuki niteliğini belirlemeye çalışıp, devamında bu hakkın çeşitli ulusal ve uluslararası düzenlemelerle nasıl bir koruma altına alındığını incelemeye çalışacağız. İkinci bölümde ise özel hayatın gizliliği hakkının basın yoluyla ihlalleri üzerinde durulacaktır. Burada, basın suçu kavramının açıklanması suretiyle basın yoluyla özel hayatın ihlali suçunun işlendiği yer ve zaman, teşebbüs ve içtima durumları hakkında açıklamalar yapılacaktır. Üçüncü bölümde basın faaliyetine katılan çeşitli kişilerin sorumluluğu, sorumluluk anlayışının gelişimini ve 5187 sayılı Basın Kanunu da dikkate alarak suçun faili hakkında belirlemeler yapmaya çalışıp, son olarak basın suçlarında görevli ve yetkili mahkemenin tespiti konusunda açıklamalar yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KİŞİLİK HAKLARI, ÖZEL HAYAT KAVRAMI VE ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİ HAKKININ KORUNMASI

A. KİŞİLİK VE KİŞİLİK HAKKI

1. Kişi Kavramı

“Kişi” haklardan faydalanan, hak sahibi olabilen varlık demektir.¹ Kişi kavramı Medeni Kanun tarafından kesin bir biçimde tanımlanmayarak, 8. maddede “Her insanın hak ehliyeti vardır” hükmüne yer verilerek, kişinin hak ve borçlara sahip olabilen varlıklar olduğu ifade edilmiştir. Çağdaş hukuk sistemleri tüm insanları kişi olarak kabul etmekte, her insanı haklara ve borçlara sahip olabilen varlıklar olarak kabul etmektedir.

Medeni Kanun’da insanlar için gerçek kişi tabiri, topluluk mahiyetindeki kişiler için ise tüzel kişi tabirini kullanmaktadır. Kural olarak eşit kabul edilen gerçek kişiler ve tüzel kişiler arasındaki en önemli fark, tüzel kişilerin cins, yaş, akrabalık gibi yalnızca insanlara özgü olan haklara sahip olamamalarıdır.

2. Kişilik

Kişilik kavramı ise kişi kavramından daha geniş bir anlama sahip olup, kişi olmak nedeniyle itibar, şeref ve haysiyet, sır ve özel hayat gibi değerler üzerinde elde dilmiş olan ve hukuken korunan bütün değerleri ifade etmektedir. Bu anlamda, kişinin bedenî, ruhî ve sosyal ferdiyeti, yaşamı, şeref ve haysiyeti, ismi vs. hep o kimsenin kişiliğine dahildir.² Dikkat edildiği takdirde görülür ki, kişilik terimi ile anlatılmaya çalışılan kişinin kişi olmak dolayısıyla içinde bulunduğu hukukî durumdur.³

¹ Öztan, Bilge, Şahsın Hukuku, Hakiki Şahıslar, 4. bs. , Turhan Kitabevi, Ankara 1992, s. 4.

² Öztan B., s. 10.

³ Arpacı, Abdulkadir, Kişiler Hukuku, Beta Basım, İstanbul 2000, s. 2.

3. Kişilik Hakkı

Kişilik hakkı da Medeni Kanun tarafından tanımlanmamış bir kavram olup, içinin doldurulması öğreti ve yargı kararlarına bırakılmıştır. Medeni Kanun md. 24 ve Borçlar Kanunu md. 49 vasıtasıyla hukukumuzda kişilik hakkının varlığı genel olarak kabul edilmiştir. Kişilik haklarının neler olduğu tek tek sayılmamakla beraber, bu hakların neler olduğu konusunda belli gruplandırmalar mevcuttur. Bunlar; kişinin ehliyeti ve özgürlüğü, kişinin maddi ve manevi varlığı, kişinin onur ve saygınlığı ve nihayet kişinin yaşam alanları olarak gruplandırılabilir.

Çalışmamızda kişinin yaşam alanlarına dahil olan özel hayatıyla ilgili değerlendirmeler yapılacağından, diğer kişilik haklarını tek tek açıklamayı bir tarafa bırakıp, özel hayat kavramı üzerinde durulacaktır.

B. ÖZEL HAYAT KAVRAMI

Genellikle kabul edilen ayrıma göre kişinin hayat alanı üç kısımda ifade edilebilir, ortak hayat, gizli hayat ve özel hayattır.⁴ Özel hayat alanını daha iyi anlayabilmek için, kişinin bu üç alanını da incelemek yerinde olacaktır.

1.Ortak Hayat Alanı

Kişinin ortak hayatı kamuya açık yaşam alanı olarak nitelendirilip, kural olarak herkesin izlemesine ve bilgisine açık olan bir alandır.⁵ Bu nitelendirmede kamuya açık olma ifadesi ile kastedilen belirsiz ve sınırı olmayan sayıdaki kişilere açık değildir.⁶ Yani ortak hayat alanı, sayı ve kişi olarak belirsiz kimselerin görmesine ve bilmesine açık olan alanı ifade eder.⁷ Bu noktada önemli olan, alanın böyle bir alan olmasıdır. O an orada kimselerin bulunmuyor olması yaşanan olayı ortak hayat alanı kapsamında çıkarmayacaktır. Bu nedenle bu alanın, gizli ve özel hayat alanının sahip olduğu korumalardan yararlanması beklenemez. Bunun sonucu olarak, kişinin ortak yaşamında ortaya konulan olayların, bu olayları bilenler ve görenler tarafından başkalarına anlatılmasında sakınca yoktur. Bu noktada, sadece o kişinin

⁴ Sırabaşı, Volkan, İnternet ve RTV Aracılığıyla Kişilik Haklarına Tec., Adalet Yayınevi, 2007 Ankara, s. 36.

⁵ Tüfek, Ömer Faruk, Basın Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali, Adalet Yayınevi, Ankara 2006, s. 29.

⁶ Kılıçoğlu, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt I, Ankara 2001, s. 273.

⁷ Sırabaşı, s. 37.

lehine olan olaylar değil, aleyhine olan durumlar da başkalarına anlatılabilecektir.⁸ Ancak anlatılanların, o kişi hakkında diğer kişilerde olumsuz kanaatlar uyandırmak amacıyla, dayanaksız, kötü niyetli, sırf dedikodu yapmak ve o kişiyi küçük düşürmek amacıyla olması durumunda kişilik haklarına yapılan bir saldırı olarak nitelendirilebilir. Bu saldırı özel hayat hakkının ihlali niteliğinde olmayıp, daha önce kişilik haklarının gruplandırılması bölümünde sözü edilen kişinin onur ve saygınlığını ihlal niteliğinde olacaktır.

Bazı görüşlere göre, kişinin belirli bir aleniyet vermesi nedeniyle herkes tarafından bilinmeyen özel yaşama ilişkin faaliyetlerin ortak yaşam alanına gireceği kabul edilmektedir.⁹ Fakat bu görüşü kabullenmek kanımızca mümkün görünmemektedir. Nitekim, özel yaşama ilişkin bir olayın kamuya açıklanması, onu ortak hayat alanına dahil etmekten öte, ancak kişinin özel hayatın gizliliği hakkı üzerinde tasarruf etmesi olarak değerlendirilebilir.

2.Özel Hayat Alanı

Kişinin bir diğer hayat alanı özel hayat alanıdır. Özel hayatın sınır ve kapsamını tayin etmek güç olmakla birlikte, şöyle bir tanım yapmak mümkündür; Özel hayat kişinin yalnız dostları, yakınları, tanıdıkları, ailesi ve arkadaşları gibi kişilerle paylaştığı alandır. Örneğin, kişinin aile hukuku kapsamındaki faaliyetleri, arkadaşlarıyla ilişkileri ve sırf kendisini ve yakınındaki belirli kişileri ilgilendiren olaylar bu kapsama girecektir.¹⁰ Görüldüğü gibi bu alana giren faaliyetler ne kişinin gizli hayatına girebilecek kadar özel nitelikte, ne de ortak hayatına girebilecek kadar belirsiz ve sınırsız sayıda kişilerin bilmesine açık niteliktedir.

Özel hayat alanı, kişinin kimlik hakkını da içermektedir. Bu bağlamda, açık rızası olmaksızın veya nedensiz yere, kişinin gerçek adı, adresi, yaşı, ailevi durumu, malvarlığı ve sağlığına ilişkin gizlilik hakkına da dokunulamaz, güvence altındadır.¹¹

⁸ Öztan, Fırat, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Ankara 2001, s. 135.

⁹ Tüfek, s. 31.

¹⁰ Öztan F., s. 141.

¹¹ Tüfek, s. 32; Kılıçoğlu, Ahmet,Şeref ve Haysiyet, Ankara, 1993, s.84.

3. Gizli Hayat Alanı

Kişinin sadece kendisi için saklı tuttuğu, diğer kişilerin bilgisinden uzak tuttuğu olay ve davranışlardan oluşan alanı ise gizli hayat alanıdır.¹² Kişinin en gizli duyguları, düşünceleri, sırları bu alana girer. Bu nedenle, bu alana diğer kişilerin girmesi kabul edilmemektedir.

Ancak bu alanı kişinin kendisinden başka hiç kimsenin bilmemesi gereken bir alan olarak anlamak yanlış olacaktır. Nitekim, kişi kendisine yakın hissettiği bir kişiye gizli alanını açarak, sırlarını paylaşabilir. Bu, gizli alanın gizli olmaktan çıktığı anlamına gelmeyecektir.¹³ Bu nedenle, kendisine gizli hayata giren sır bir olay anlatılan kişinin bu olayı başkalarına anlatması kabul edilmeyecektir. Çünkü, böyle bir davranış sır sahibi kişinin kişilik hakkını ihlal sayılacaktır.¹⁴

Kişinin gizli hayat alanı, ona yaratacılığını ve kişiliğini istediği gibi biçimlendirme şansı tanıyacak ve kişi meraklı gözlerden uzak, kendi iç dünyası ile başbaşa kalabilecektir.

Sonuç itibariyle, kimse bir başkasının gizli hayat alanına haklı bir sebep olmaksızın giremeyecek ve onun rızası ile bir sırrını öğrenmesi üzerine bu konuda akdî bir mükellefiyeti (avukatların, doktorların sır saklama yükümlülüğü gibi) olmasa bile bu durumu diğer kişilere açıklayamayacaktır. Ancak sır sahibinin iradesi dışında olsa dahi, belli bir yaşam olayı artık herkes tarafından öğrenilmiş ise, bu olay sır olmaktan çıkmış kabul edilmelidir. Kişinin bu olayı halen gizli hayatında tutmak iradesinde olması sonucu değiştirmeyecektir. Öte yandan, böyle bir olayın zamanla tekrar gizli hayat alanına dahil olması söz konusu olabilecektir. Nitekim, herkes tarafından öğrenilme geçmişte kalmışsa, bu olay zamanla tekrardan kişinin gizli alanına dahil olabilecektir.¹⁵ Örneğin, geçmişte usulsüz olaylara karışarak suç işlemiş olması, zamanla güncelliğini kaybederek onun gizli hayat alanına girecektir. Böylelikle, önceden işlediği bu fiil nedeniyle sürekli olarak onur ve saygınlığının zedelenmesinin de önüne geçilmiş olacaktır.

¹² Öztan F.,s.134; Kılıçoğlu A., (Şeref ve Haysiyet), s. 84.

¹³ Tüfek, s. 32.

¹⁴ Sırabaşı, s. 37.

¹⁵ Tüfek, s. 34.

Kamuya mal olmuş kimselerin ortak hayat alanları oldukça genişken, özel hayat ve gizli hayat alanları diğer kimselerinkine göre daha dardır. Diğer bir deyişle ters orantılı bir korelasyon vardır. Bu itibarla, toplumda tanınmış kişilerin özel hayatı, sosyal hayatı ve sağlık durumları hakkındaki bilgileri basın-yayın organlarınca daha geniş sunulması doğaldır. Sanatkarlar kamuya açık kişilerdir. Bu itibarla onlarla ilgili haberlerin basında yaygın biçimde yer alması tabiidir.¹⁶ Günümüzde, özel hayatın gizliliği açısından benzer ölçütlerle değerlendirmeler AİHM tarafından da yapılmaktadır. Mahkemeye göre, özel hayatın gizliliği gibi bazı kişilik haklarındaki koruma üçlü bir ayrıma dayandırılabilir. En geniş sınır hükümet açısından, ikinci olarak siyasetçiler ve kamuya mal olmuş diğer kişiler açısından, üçüncü olarak ise diğer özel kişiler açısından var olmaktadır.¹⁷

Yine de bir kişinin toplum tarafından tanınmış olması, onun özel hayatına girmek için her zaman geçerli ve yeterli bir sebep teşkil etmemelidir. Bu noktada, her somut olayın kendi içinde değerlendirilip, bir sonuca ulaşılması doğru olacaktır.

C. ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİ VE KORUNMASI

1. Tanım

Türk hukukunda özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı bir temel hak olarak düzenlenmekle beraber, pozitif hukuk normlarında bu hak açık olarak tanımlanmamıştır. Genel olarak doktrinde ve yargı kararlarında yapılan tariflerin birleştiği noktada elde edilen tanım şu şekildedir; “Bireyin kişiliğini geliştirmek ve manevi değerlerine güvence sağlamak için başkaları tarafından bilinmesini istemediği hususların oluşturduğu ve korunması hukuken gerekli görülen hayat üzerindeki hakkıdır.”¹⁸

Özel hayatın gizliliği ve korunması bir şahsiyet hakkı olarak ele alınması, bizi bireyin kişiliğinin gelişmesi amacıyla korunması gereken bir hak olduğu sonucuna ulaştırmaktadır. Şahsiyet hakkı olarak tanımlanmasının bir sonucu da, şahsiyet haklarına ilişkin olan para ile

¹⁶ Yargıtay, 4. H. D. , E. 1982/4077 K. 1982/6052, T. 10. 6. 1982, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

¹⁷ T. C. Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Gazetecilerin Hak ve Sorumlulukları Semineri, Ankara 2005, s. 8.

¹⁸ Şen, Ersan, Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması, Kazancı Yayınları, İstanbul 1996, s. 8.

ölçülemede, başkalarına devredilemede ve intikal etmede gibi genel niteliklerin özel hayatın gizliliği hakkı açısından da geçerli olmasıdır.¹⁹

2. Hukuki Niteliği

Özel hayatın gizliliği hakkı gerek kamu hukuku gerekse özel hukuk alanlarında düzenlenmiştir.

Özel hukuk açısından, özel hayatın gizliliği hakkı temel bir kişilik hakkı olarak kabul edilip, mutlak haklar arasında yer almaktadır. Bu itibarla, herkesin sahip olduğu, herkese karşı ileri sürülebilen, devri veya vazgeçilmesi mümkün olmayan bir mutlak hak niteliğindedir.

Kamu hukuku açısından ise, özel hayatın gizliliği ve korunması, 1961 ve 1982 Anayasalarında “Kişinin Hakları ve Ödevleri” başlığı altında temel bir hak olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle, bu hak devredilemez, dokunulamaz ve vazgeçilemez bir insan hakkı olarak nitelendirilebilecektir.

Anayasada düzenlenmiş olan normların birer üst norm olması nedeniyle, özel hayatın gizliliği hakkını herkes için bir temel hak olarak düzenleyen Anayasa , kamu hukuku ve özel hukuk dahil tüm hukuk alanlarında uygulanacaktır.²⁰ Bu nedenle, anayasada düzenlenen haklar, kamu hukuku kaynaklı olmakla beraber, sadece devlet-kişi ilişkilerini değil, kişiler arası ilişkileri de düzenlemektedir. Nitekim, 1982 Anayasasının 20. maddesi, “Herkes özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir” ifadesiyle sadece devleti değil, diğer kişileri de saygı göstermeye davet etmektedir. Yine 1982 Anayasası 20. maddesinin ikinci fıkrasında, sadece bazı istisnai hallerde ve sadece hâkim kararıyla veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kanunun yetkili kıldığı makamların özel hayatın gizliliğine müdahalelerini hukuka uygun görmüştür. Bunun sonucu olarak, Anayasanın çizdiği bu çerçevenin dışında kalacak bir kanunî düzenleme Anayasa aykırı olacağı gibi, böyle bir düzenleme mevcut olmasa dahi kişinin özel hayatına bu çerçevede yapılabilecek her türlü müdahale, gerek özel hukuk, gerek kamu hukuku açısından hukuka aykırı olacaktır.

¹⁹ Öztan B. , s. 3; Srabaşı, s. 45.

²⁰ Şen, s. 10.

3. Özel Hayatın Gizliliği Hakkının Korunması

a. Genel Olarak

Bilim ve teknik alanında kaydedilen ilerlemeler sonucu ortaya çıkan, televizyon, video, ses cihazları ve tüm bunları kapsamlı olarak kullanan örgütlü bir yapıya kavuşmuş basın-yayın organları karşısında, özel hayatın gizliliği hakkının kapsamlı bir şekilde korunması kaçınılmaz olmuştur. Düşünce açıklama ve yayma hürriyeti ile basının sahip olduğu basın özgürlüğü vasıtasıyla kişilerin özel ve aile hayatlarına çeşitli müdahaleler yapılmakta ve bunların bazıları toplum tarafından hoş karşılanmamaktadır.²¹ Bazen ise, toplumdaki aykırıkları, işlenen suçları ortaya koyan basın-yayın organları, kamuya hizmet etmekte ve toplum tarafından benimsenmektedirler. Bu durumda, basın hürriyeti, haberin verilmesindeki kamu yararı ve özel hayatın gizliliği hakkı arasındaki dengenin çok iyi bir şekilde kurulması gerekmektedir. Bu gerekliliğin sonucu olarak, hem her ülke konuyu kendi düzenlemeleri ile dengelemeye çalışmış, hem de uluslararası metinlerde çeşitli hükümlerle bu amaca uluslararası alanda da ulaşılmaya çalışılmıştır.

b. Uluslararası Alanda Özel Hayatın Gizliliği Hakkının Korunması

1) Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin 12. maddesine göre, hiç kimsenin özel hayatına, ailesine, konutuna ve yazışmasına müdahale edilemeyeceği gibi ve bir müdahale olursa, hukuki açıdan korunma hakkına sahip olduğu ifade edilmiştir. Bildiri bağlayıcı olarak uygulanması gereken bir uluslararası sözleşme niteliğinde olmasa dahi, Birleşmiş Milletler'e bir antlaşma ile üye olan devletler açısından zorlayıcı bir etkisi olduğu kuşkusuzdur. Bu bildirinin üye devletlere hukuk alanındaki hedefleri gösterdiği ve gelişimlerini bu hedefler yönünde düzenlemek borcu yüklediği için, üye devletlerin ulusal hukuk düzenlerine etki edeceği muhakkaktır. Bu nedenle, bildiri hukuki niteliği bakımından uluslararası alanda bağlayıcılık gücüne sahip olmasa da, üye devletleri paralel ulusal düzenlemeler yapmaya yönelterek iç hukukta bağlayıcı bir etkiye kavuşmaktadır.

²¹ Sırabaşı, s. 29.

2) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8. maddesi, “Herkes özel hayatına, aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir” ifadesine yer vermek suretiyle özel hayatı açıkça koruma altına almıştır. Aynı maddenin 2. fıkrasında, bu hakkın kullanılması ulusal güvenlik, kamu güvenliği gibi nedenlerle, demokratik bir toplumda zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmüş olmak koşuluyla kamu otoritesi müdahalesinin olabileceği hükme bağlanmıştır.²²

Bir bireyin sözleşmenin bu maddesi kapsamında şikayeti ile ilgili olarak karar verme, iki aşamalı bir test sonucu olmaktadır.²³ Öncelikle şikayet konusu hakkın 8. maddenin 1. fıkrasında teminat altına alınan bir hak olup olmadığı belirlenmekte, ikinci aşama ise ihlal var ise, bu ihlalin 8. maddenin 2. fıkrasının şartlarına göre açıklanıp açıklanamayacağı incelenerek karar verilmektedir.

AİHM, ilk aşamada değerlendirdiği özel hayat kavramını çok geniş tutmakta ve bütün unsurlarıyla tanımlanamayacağını kabul etmektedir. Ancak, özel hayatın gizliliği hakkını sadece bir mahremiyet hakkı olarak görmediğini, herkesin özgür olarak kişiliğini oluşturmasını ve geliştirmesini sağlayan bir alanı kapsadığını kararlarında dile getirmiştir.²⁴

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi dışında uluslar arası alanda, 22-23 Mayıs 1967 tarihlerinde kuzey memleketleri hukukçuları ile tanınmış bazı hukukçuların hazırladığı “Özel Hayata Saygı Hakkı” konusunda *Kuzey Memleketleri Hukukçuları Kongresi Kararları* mevcuttur. Özel hayata saygı hakkı bir insan hakkı olarak nitelendirilmiş ve bu hak, kişinin en küçük dış müdahale olmaksızın kendi hayatını dilediği gibi sürdürmesi hususunda serbest olması hakkı olarak tanımlanmıştır. Kongre tarafından alınan kararlarda, özel hayata ilişkin ve başkasını ilgilendirmeyen haberler yayılması, her türlü izleme ve gözetleme hareketleri gibi birçok müdahale anılan hak kapsamında değerlendirilerek bu müdahalelere karşı yeterli güvenceler getirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Görüldüğü gibi daha 1967 yılında, gelişen ve değişen teknolojinin özel hayatın gizliliği hakkını ihlal boyutunu farkederek hukukçular, bu hakka esaslı güvenceler sağlanmasını

²² Ünal, Şeref, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (İnsan Haklarının Uluslararası İlkeleri), TBMM Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2001.

²³ Ursula Kilkelly, Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesi Hakkı, İnsan Hakları Genel Müdürlüğü Avrupa Konseyi, Strasbourg 2001, s. 7.

²⁴ Bu konuda Niemets-Almanya davası sonucu 16 Aralık 1992 tarihli kararında, [özel hayat] kavramını, bireyin kişisel hayatını istediği gibi yaşayabileceği bir “iç alan”la kısıtlamayı, bir avukatın bürosunun mahkeme kararıyla da olsa bir suçun aydınlatılmasında kullanılmak üzere belge bulmak amacıyla aranmasını orantılı bulmamıştır. Ancak bu karar göreceli ve bizce tartışmalı bir karardır.

amaçlamışlardır. Bu güvencelerin hem hukuk davalarıyla hem de cezai müeyyidelerle sağlanması gerektiği dile getirilmiştir. Bu konuda gerekli düzenlemelerle yeterli güvence sağlanmasını ve tüm bunların soyut düzenlemelerden öte fiilen hayata geçirilmesinin hukuka saygılı bir devlet olmanın zorunluluğu olduğu ifade edilmiştir.

c. Türk Hukukunda Özel Hayata İlişkin Düzenlemeler

1) 1961 Anayasası

Özel hayatın gizliliği ve korunması kavramı bir hak olarak ilk defa 1961 Anayasası'nda, özel hayatın korunması başlığı altında düzenlenmiştir. 1961 Anayasası'nın 15. maddesinin 1. fıkrasında "Özel hayatın gizliliğine dokunulamaz" ifadesine yer verilerek, kişinin özel hayat alanına başkaları tarafından karışılmasının ve özel hayatının başkaları tarafından müdahaleye maruz bırakılmasının hukuken önüne geçilmek istenmiştir. İlgili fıkranın 2. cümlesinde ise "Adli kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır" demek suretiyle, bir kimse hakkında adli kovuşturma başlatıldığı andan itibaren özel hayata müdahaleyi zorunlu kılacak hallerin, özel hayatın gizliliği hakkı kapsamında çıkarıldığı anlatılmak istenmiştir.

1961 Anayasası'nın 15. maddesinin 2. fıkrasında ise kamu güvenliği gibi bazı istisnalar haricinde, hâkim kararı, veya millî güvenlik veya kamu düzeni bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kanun tarafından yetkili kılınan mercinin izni olmaksızın arama yapılamayacağı ve kişinin evine girilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

Bu dönemde Anayasa Mahkemesi, 1961 Anayasası'ndaki bu korumalar çerçevesinde çeşitli kararlar vermiştir ve bu kararlar 1982 Anayasası düzenlemesinde de etkili olmuştur. Örneğin, bir polisin veya kitle iletişim aracı mensubunun bireyin özel hayatına izinsiz olarak müdahale ederek elde ettiği ses ve görüntü kaydının hukuka aykırı yollardan elde edilmiş delil olacağını vurgulamıştır. Ayrıca bu gibi müdahalelerin tazminat davalarına konu olabileceği ve o dönem yürürlükte olan 1926 tarihli Türk Ceza Kanunu'nda özel hayatın gizliliğinin ihlali ayrı bir suç olarak düzenlenmemiş olsa dahi, müdahalenin diğer ceza normlarına göre suç teşkil etmesi halinde failinin cezalandırılacağı da şüphesizdir.²⁵

²⁵ Şen, s. 95.

2) 1982 Anayasası

Halen yürürlükte olan 1982 Anayasası'nın ikinci bölümünün, Kişinin Hakları ve Ödevleri kısmında, özel hayatın gizliliği ve korunması başlığı altında ilk olarak özel hayatın gizliliği düzenlenmiştir. 1982 Anayasasının 20. maddesinde ise “Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz” ifadesine yer verilmiştir.

1961 Anayasası'nda olduğu gibi, 1982 Anayasası'nın da ilgili 20. maddesinin 2. fıkrasında özel hayatın gizliliği hakkında bazı istisnalar ve sınırlamalar getirilmiştir. 1961 Anayasası hâkim kararıyla müdahale hallerini düzenlemeyi kanuna bırakmış ve “kanunun açıkça öngördüğü hallerde” ifadesini kullanmış olmasına rağmen, 1982 Anayasası “Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak” demek suretiyle bu istisnaî halleri düzenlemeyi kanuna bırakmayarak, bizzat Anayasa hükmü olarak güvence altına almıştır. Öte yandan, hâkim kararı olmaksızın kanunen yetkili kılınan mercî kararıyla yapılabilecek müdahalelerin kapsamını 1961 Anayasası “Millî güvenlik veya kamu düzeni bakımından gecikmesinde sakınca bulunan haller..” ile sınırlamışken, 1982 Anayasası daha önce yukarıda saydığımız hallerin hepsini burada değerlendirerek bu kapsamı genişletmiştir. Bu yönden, hâkim kararı olmaksızın özel hayatın gizliliğine yapılabilecek müdahalelerin 1982 Anayasası'nda 1961 Anayasası'na nazaran daha geniş bir şekilde düzenlendiği sonucuna varmak mümkündür.

1982 Anayasası 1961 Anayasası'ndan farklı olarak, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkını, düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyeti ile basın hürriyetine karşı da açık şekilde güvence altına alan hükümlere yer vermiştir, zira bu hak ve hürriyetler arasında birbirlerini ihlal eden veya sınırlayan bir ilişki söz konusudur.²⁶ 1982 Anayasası 26. maddesinin 2. fıkrasında düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyeti ile ilgili olarak, “Bu hürriyetin kullanılması,..başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının... korunması...amaçlarıyla sınırlanabilir” hükmüne yer vererek, bu hürriyet kullanılırken Anayasa tarafından güvence altına alınan özel hayatın gizliliği ve korunması hakkına tecavüz edilmesi önlenmek istenmiştir. Ayrıca, basın hürriyetini düzenleyen 28. maddenin 3. fıkrasının, basın hürriyetinin sınırlanması açısından 26. madde hükmüne yaptığı atıf nedeniyle, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı basın hürriyeti karşısında da açık bir güvenceye kavuşturulmuştur.

²⁶ Şen, s. 101.

Görüldüğü gibi Türk Hukuku'nda, özel hayatın gizliliği hakkı, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti ve basın hürriyetine karşı anayasal düzeyde koruma altına alınmıştır. Öte yandan, temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması başlıklı, 1982 Anayasası'nın 13. maddesi, temel hak ve hürriyetlere dahil olan özel hayatın gizliliği hakkı açısından da uygulama alanı bulacaktır. 1982 Anayasasının 13. maddesinin ilk hali "Temel hak ve hürriyetler devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli egemenliğin, Cumhuriyetin, milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlanabilir. Temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz ve öngörülükleri amaç dışında kullanılamaz. Bu maddede yer alan genel sınırlama sebepleri temel hak ve hürriyetlerin tümü için geçerlidir" şeklinde bir düzenleme getirmekteydi. Buna göre, her temel hak ve hürriyet, düzenlendiği ilgili maddedeki sınırlama sebepleri haricinde, bu maddede düzenlenmiş olan genel sınırlama sebepleri ile de sınırlandırılabilirdi. 1961 Anayasası'nda da benzer bir hüküm bulunmasına rağmen, her temel hak ve hürriyet için öngörülen özel sınırlama sebepleri yanında genel sınırlama sebeplerinin de ek olarak uygulanabileceğini açıkça ifade etmediği için bu husus tartışmalıydı. 1982 Anayasası tartışmalara son veren bu hükmü ile genel sınırlama sebeplerini her temel hak ve hürriyet için uygulanabilir kabul ederek sınırlamaların alanını genişletmiştir. Ancak, ilgili 13. maddenin 4709 sayılı yasanın 2. maddesi ile 2001 yılında değişen son hali, "temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz" şeklindedir. Bu son durum neticesinde, genel sınırlama sebepleri kaldırılmış ve özel hayatın gizliliği hakkı gibi tüm temel hak ve hürriyetler ancak ilgili hükümlerinde gösterilen özel sebeplerle sınırlanabilir hale getirilmiştir. Kuşkusuz bu durum, temel hak ve hürriyetleri daha fazla güvence altına alır niteliktedir.²⁷

Ayrıca temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması başlıklı, 1982 Anayasasının 15. maddesi, "Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir" ifadesine yer vermiş, ve söz konusu istisnâ ve geçici hallerde temel hak ve hürriyetleri sınırlama imkanını

²⁷ Özbudun, Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara 2008 (Genel Olarak Yararlanılmıştır).

genişletmiştir. Burada tartişılan bir diğer konu da bu sınırlamanın, olağanüstü haller ile sıkıyönetim, savaş ve seferberlik hallerini düzenleyen Anayasanın 121. ve 122. maddelerinde belirtilen, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu'nun bir kanun hükmünde kararname ile ilgili temel hak ve hürriyetleri kısıtlayıp kısıtlayamayacağıdır. Kanımızca, Anayasanın 13. maddesi açıkça kanunla sınırlamayı öngörmesine rağmen, geçici ve istisnâ hallerde 121. ve 122. madde hükümleri gereğince kanun hükmünde kararname ile sınırlama yapılabilmesi mümkün olmalıdır, diyerek tartişmanın derinlerine inmek gerekliliği hissetmiyoruz.

3) Türk Ceza Kanunu

1926 tarihli mülga Türk Ceza Kanunu'nda sadece özel hayatın gizliliği ve korunması hakkının ihlalini bir suç olarak kabul eden herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Mülga kanunda yer alan diğer bazı normlar vasıtasıyla özel hayatın gizliliği ve korunması hakkını ihlal eden fiiler cezalandırılmıştır. Örneğin, “Sırrın Masuniyeti Aleyhine Cürümler” başlığı ile mülga TCK'nın 195-200. maddeleri, bir kimsenin özel hayatının açıklanmasını, sır çevresine ve haberleşmesine yönelik tecavüzleri suç olarak kabul etmiştir. Mektupların hukuka aykırı olarak açılması, okunması, gönderilene ulaşmadan ortadan kaldırılması fiilleri suç sayılmıştır. Telgrafların ve telefon konuşmalarının içeriğinin izinsiz öğrenilmesi de suç olarak kabul edilmiştir.²⁸

Günümüzde yürürlükte olan 26.09.2004 tarih ve 5237 sayılı TCK ise, ikinci kitap, ikinci kısmında, “Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar” başlığı altında, 132-140. maddelerinde özel hayata karşı suçlar düzenlenerek, bu suç hukuk dünyamıza dahil edilmiştir. TCK 134. maddesinde “Kişilerin özel hayatının gizliliğini ihlal eden kimse, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır” ifadesine yer vermek suretiyle, özel hayatın gizliliğini kesin bir ceza müeyyidesi ile korumuştur. Ayrıca, gizliliğin ihlalinin görüntü veya seslerin kayda alınması suretiyle ihlal edilmesini de cezayı ağırlaştırıcı bir neden olarak kabul etmiştir. 134. madde 2. fıkrasında, kişilerin özel hayatına ilişkin görüntü veya sesleri ifşa eden kimsenin de bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılıcağını ve bu suçun basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde cezanın yarı oranında artırılacağını hükme bağlamıştır.²⁹

²⁸ Yalvaç, Gürsel, Karşılaştırılmalı Türk Ceza Kanunu, Adalet Yayınevi, Ankara 2005, s. 265.

²⁹ Yalvaç, s. 268.

Mülga TCK'nın bu konudaki eksiklikleri gelişen teknolojinin de etkisiyle daha da kolay anlaşılmış ve netice olarak, özellikle basının kamuoyu önünde sahip olduğu ifşa gücü karşısında, özel hayat, basın ve basın özgürlüğüne karşı da koruma altına alınarak, söz konusu boşluğun doldurulması ihtiyacı 2004 tarihli TCK tarafından giderilmiştir. Bu yeni düzenlemeler sonucunda, özel hayatın gizliliği cezaî açıdan da sahip olması gereken güvenceye kavuşturulmuştur.

4) Basın Hukuku

Kişinin özel hayatına saldırı değişik biçimlerde söz konusu olabilecektir. Ancak, bu çalışmamızda bizi asıl ilgilendiren, kişinin özel hayatına saldırının basın yoluyla yapıldığı durumlar ve bunun engellenmesi amacıyla çıkarılan düzenlemelerdir. Bu nedenle konuyu basın hukuku açısından derinlemesine değerlendirmek faydalı olacaktır.

1982 Anayasası'nın 28. maddesinde "Basın sansür edilemez" ifadesine yer verilmiştir. Basın işlevi gereği, Anayasa'nın 26. maddesinde düzenlenen "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" ile yakından ilgilidir. Anayasa koyucu, bu nedenle, 28. maddenin 3. fıkrasında basın hürriyetinin sınırlanması açısından 26. maddede atıf yapmaktadır, 26. maddede de ise, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti açısından, dolayısıyla basın hürriyeti açısından sayılan sınırlamalar içerisinde özel hayatın gizliliğinin korunması açıkça ifade edilmiştir. Bu itibarla, basın hürriyeti, özel hayatın gizliliğini korumak amacıyla sınırlandırılabilir.

15.07.1950 tarihli ve 5680 sayılı mülga Basın Kanunu, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkının basın yoluyla ihlalini açıkça düzenlememiştir. Bu nedenle, bu kanunun yürürlükte olduğu dönemde, basın yoluyla özel hayatın gizliliğinin ihlali nedeniyle Basın Kanunu'na dayanılarak yaptırımlar uygulamak pek mümkün olmamıştır. Ancak, mülga Basın Kanunu'nda da özel hayatın gizliliği hakkının dolaylı olarak koruma altına alındığı savunulmuştur.³⁰ Mülga Basın Kanunu 33. maddesinde, yine şu an yürürlükte olmayan 765 sayılı mülga TCK'nın çeşitli maddelerine atıf yaparak, bu konulara ilişkin haber ve yayınlarda mağdurların kimliklerinin açıklanmasını yasaklamıştır. Ancak, kanımızca böyle bir düzenleme daha çok genel ahlakı, kişinin şeref ve haysiyetini korumak amaçlı olup, özel hayatın gizliliği hakkına gerek doğrudan gerekse dolaylı olarak gerekli korumayı getirmemektedir. Öte yandan, 5680 sayılı kanun 19. maddesinde, kişilerin şeref ve haysiyetinin rencide edilmesi, hayatıyla ilgili yalan haber verilmesi, hakaret ve gerçeğe aykırı

³⁰ Şen, s. 178.

düşünceler beyan edilmesi durumunda sonraki ilk nüshada, bu yayına cevap veya düzeltme yazısı vermek hakkını kişiye tanımıştır. Görüldüğü gibi, bu hüküm dahi kişilerin özel hayatının gizliliği hakkını koruma amacından çok uzaktır. Söz konusu yayına sadece bir cevap vererek veya düzeltilmesini isteyerek ihlalin önlenmesi değil; ihlal sonucu kişinin kendisini koruyabilmesi bir nebze mümkün olacaktır. Bu itibarla, 5680 sayılı Basın Kanunu'nun kişilerin özel hayatının gizliliği hakkına yeterli bir koruma getirdiğini kabul etmek pek mümkün olmayacaktır.

09.06.2004 tarihli ve 5187 sayılı yürürlükteki Basın Kanunumuz, 5680 sayılı Basın Kanunu'nu yürürlükten kaldırmış ve özel hayatın gizliliği hakkına basın hukuku açısından daha detaylı düzenlemeler getirmiştir. 5187 sayılı kanunun amacı 1. maddesinde basın özgürlüğünü ve bu özgürlüğün kullanımını düzenlemek olarak belirlenmiştir. Basın Kanunu, 3. maddesinde basının özgür olduğunu ifade ettikten hemen sonra, 2. fıkrasında, “Basın özgürlüğünün kullanılması ancak demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının,... korunması...amacıyla sınırlanabilir” demek suretiyle özel hayatın gizliliği hakkını açıkça ifade etmemekle beraber, kişilik haklarını genel olarak koruma altına almıştır. Özel hayatın gizliliği hakkı, Anayasa'nın 20. maddesinde açıkça özel hayatın gizliliği hakkı olarak; TMK'nın 24. maddesinde ve BK'nın 49. maddesinde ise kişilik hakları kapsamında düzenlenmiş ve koruma altına alınmış bir temel haktır. Bu itibarla, 5187 sayılı kanunun kişilik hakları için basın özgürlüğüne getirilen sınırlamadan özel hayatın gizliliği hakkının da bir kişilik hakkı olarak faydalanacağı açıktır. Görüldüğü gibi, 2004 tarihli basın kanunu, 1950 tarihli basın kanununa nazaran özel hayatın gizliliği hakkını daha açık olarak düzenlemiş ve koruma alanına dahil etmiştir. Ancak, yine de özel hayatın gizliliği hakkının mahiyeti gereği en çok basın yoluyla ihlal edildiği dikkate alındığında, yeni Basın Kanununda konunun daha detaylı ve net boyutlara kavuşturulması, tereddütleri gidermek ve basın özgürlüğünün sınırlarını kesinleştirmek açısından daha iyi olabilirdi.³¹

³¹ Sırabaşı, s. 293-305.

İKİNCİ BÖLÜM

DÜŞÜNCE VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

A. DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ

Basının üstlendiği görev ve bu nedenle sahip olduğu hak ve sorumlulukları hakkındaki açıklamalarımıza ışık tutmak amacıyla, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinde “ifade özgürlüğü” olarak, Anayasamızın 26. maddesinde ise “düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” olarak düzenlenen düşünce özgürlüğü kavramının açıklanmasında fayda görmekteyiz.

Düşünmek insanın en önemli faaliyetlerindedir. Her türlü bilimsel, teknik ve sanatsal gelişmelerde düşüncenin rolü inkar edilemez. Düşünce, en basit anlatımıyla, insanın iç dünyasında var olan ve oluşan şeylerle duyu organları aracılığıyla dış dünyadan algıladığı şeylerden oluşur.³²

Düşünce özgürlüğü iki yönüyle 1982 Anayasasının 25. maddesinde “düşünce ve kanaat hürriyeti” ve 26. maddesinde “düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” olarak düzenlenmiştir.

Aslında ilk anlamda düşünce özgürlüğü ifadesinden genel olarak düşünceyi açıklama özgürlüğü anlaşılır. Fakat düşünceyi açıklayabilmek için, düşünceyi açıklama özgürlüğünden önce bireyin düşünceyi oluşturabilme imkanına da sahip olabilmesi gerekir. Dolayısıyla düşünce özgürlüğünün bir yönünün diğerine üstün tutulmaması gerekir.

Düşünce özgürlüğünün iki yönünden bahsedebiliriz. Bunlar soyut ve statik olan boyutu ve somut ve dinamik olan boyutudur. 1982 Anayasasının 25. maddesinde “ herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz” ifadesiyle düzenlenen, düşünce özgürlüğünün statik ve soyut boyutudur. Bu aşamada kişinin düşüncesi henüz dış dünyaya yansımamış, kişinin kendi iç dünyasında olan bir olgudur.

³² Özek, Çetin, Türk Basın Hukuku, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1978, s. 33.

Düşünce özgürlüğünün diğer bir boyutu ise, düşünce özgürlüğünün tam olarak sağlanması neticesinde ortaya çıkabilecek olan somut ve dinamik boyutudur. 1982 Anayasasının 26. maddesinde “Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir” ifadesine yer vererek, düşünce özgürlüğünün bu boyutunu da hüküm altına almıştır. İlgili maddede devamında bu özgürlüğün ne gibi durumlarda sınırlandırılabilirliği de sayılmıştır. Bu sınırlamalardan biri de inceleme konumuzu oluşturan özel hayatın gizliliği hakkıdır.

Öte yandan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 10. maddesinin 2. paragrafı “Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir” ifadesine yer vermek suretiyle düşünce özgürlüğünü düzenlemiştir. Maddenin 2. paragrafında ise kişilik haklarının korunmasının da içinde bulunduğu bazı durumlarda bu özgürlüğün sınırlandırılabilirliği ve yaptırımlara bağlanabilirliği açıkça ifade edilmiştir. Anayasamızın 90. maddesinin son fıkrası gereği milletlerarası antlaşmaların iç hukukla çelişmesi durumunda daha üstün olarak uygulanacak olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi³³, düşünce özgürlüğünü benzer biçimde düzenlemiş ve sınırlarını çizerken özel hayatın gizliliği hakkını belirtmiştir.

B. BASIN

1. Kavram

Düşüncelerin, gazete, dergi ve kitap gibi basılmış eserler halinde açıklanması, “yazılı basın”ı; radyo, televizyon, film gibi kitle iletişim araçlarıyla ses veya görüntü ile açıklanması ise görsel veya sözlü basını ifade etmektedir. Genel bir tanım ile basın, basılmış eserleri kamuya sunan gerçek veya tüzel kişilerin bir bütün olarak isimlendirilmesidir.³⁴

³³ 1982 Anayasası 90. maddenin son fıkrası şu şekildedir: “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. **(Ek cümle: 7. 5. 2004-5170/7 md.)**Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır.”

³⁴ 5187 sayılı Basın Kanunu’nun 2. maddesine göre basılmış eser, “Yayımlanmak üzere her türlü basım araçları ile basılan veya diğer araçlarla çoğaltılan yazı, resim ve benzeri eserler ile haber ajansı yayınlarını” ifade etmektedir.

Basının toplum içinde yüklendiği görev demokrasinin gereği gibi işlemesine katkıda bulunmaktır. Bu nedenle demokrasi açısından vazgeçilmez bir unsur olan basın, işlevini yerine getirebilmek için bazı haklara sahip olmalıdır. 5187 sayılı Basın Kanunu'nun basın özgürlüğünü düzenleyen 3. maddesi, bu hakları, bilgi edinme, bilgiyi yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma hakları olarak saymıştır. Basın bu haklarını kullanırken, kamuoyunu ilgilendiren tüm olaylar hakkında, halkı objektif ve gerçekleri yansıtacak biçimde aydınlatmalı, onları toplumsal ve siyasal oluşumlar üzerinde doğru ve gerçeğe uygun bilgilerle donatmalı, yöneticileri eleştirmeli, bireyleri gerek içinde yaşadıkları toplumun gerekse tüm insanlığın yaşadığı sorunlar hakkında bilinçlendirmelidir. Vatandaşların öğrenmek ve bilmek haklarına en iyi şekilde hizmet etmesi gereken basın, bu niteliği gereği bir kamu hizmeti görmektedir. Benzer şekilde Yargıtay'a göre de, "basının başlıca görevlerinden birisi ve en önemlisi, zamanında, gereken ayrıntılar ile doğru olarak ulaştırılmasında kamu yararı bulunan haberleri toplayarak halka, topluma ulaştırmak, böylece toplumun düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşumunu sağlamak, kamu gücünü elinde tutanlar üzerinde toplumun denetimine aracı olmaktır".³⁵

2. Basın Özgürlüğü

Düşünce özgürlüğünün dinamik boyutu açısından ele alınması gereken en önemli kavram olan basın özgürlüğü, Anayasamızın 28. vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre, "Basın hürdür, sansür edilemez" hükmüne yer verilerek, basın özgürlüğü çok açık bir dille ifade edilmiştir. Ancak, hemen arkasından, ilgili maddenin 3. fıkrasında, Anayasanın 26. ve 27. maddelerine atıf yapılmak suretiyle, basın özgürlüğünün sınırları da düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti ile bilim ve sanat hürriyetinin tabi olduğu sınırlamalar ile çizilmiştir. Bu noktada, bizim için önemli olan özel hayatın gizliliği hakkının basın özgürlüğüne karşı da koruma altına alınmış olmasıdır.

Bu çerçevede basın hürriyeti, anayasal sistemimizde ayrı bir hürriyet türü olarak, ayrı bir maddede düzenlenmiştir. Ancak, basının fonksiyonu yönünden basın özgürlüğünü düşünce özgürlüğü içinde düşünmek mümkündür. Basının kollektif bir fonksiyon ifade etmesi, teknik olanakları getirmesi, etkinliği ve yaygınlığı nedeniyle, basın yoluyla düşünce açıklanması özgürlüğünün ayrı olarak düzenlenmesi ihtiyacı hissedilmiştir. Ancak, düşüncenin basın yoluyla açıklanması, düşüncenin en etkili açıklanma yolu olduğu göz önüne alınacak olursa,

³⁵ Yargıtay, 4. H. D. , E. 1978/9042 K. 1979/4935, T. 12. 04. 1979, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

gerçek bir demokratik sistemde, basın özgürlüğünün de genel düşünce açıklama özgürlüğü ile aynı değer ve genişlikte düzenlenmesi gerekmektedir.³⁶ Bu itibarla, Anayasamızın ilgili maddesinin, basın özgürlüğünün sınırlarını düzenlerken, genel düşünce açıklama ve yayma özgürlüğünün sınırlandırılması hallerine atıf yapmış olması isabetli olmuştur.

Sonuç olarak, basın yoluyla düşünce açıklama özgürlüğü, halkın bilgilenme ve gerçekleri öğrenme hakkının yerine getirilmesini sağlayan, vazgeçilmez bir değerdir. Bu nedenle, halkın bu haklarını kullanmasına hizmet eden basın, kamu hizmeti ve görevi niteliğinde bir işleve sahiptir ve bu nedenle faaliyetleri de kamu yararı çerçevesinde olmalıdır. Haberin, derginin, gazetenin vs. hazırlanmasında ve sunulmasında kamu yararı yerine, ticari kaygılar ve subjektif ve konjonktürel etkiler ön plana çıkmışsa, temel öge olan kamu yararı yok sayılmış demektir. Dolayısıyla bu anlayışla hazırlanan basın araçları, bireyi ve toplumu gözetmeyen ve odağında kamu hizmeti anlayışı ve kamu yararı olmayan ve bu nedenle basın ruhuna aykırı bir uygulama olacaktır. Bu durumda, basının sunduğu bazı olaylarda, kişilik haklarına saldırıda bulunulmuş olsa dahi, bazen kişinin hakları feda edilebilir. Yani kamu yararı, kişilik haklarından üstün tutulabilir.³⁷ Bu seçim açısından en önemli koşul, söz konusu bilginin verilmesinde bir kamu yararı olmasıdır. Kamu yararı yoksa, basın için var olan bir bilgilendirme, eleştirme, kamuoyunu aydınlatma hakkından da söz edilemez. Bilinmesinde kamu yararı olmayan bir bilginin açıklanmasında da, kamunun ilgisini veya merakını çekse dahi haber verme hakkından söz edilemeyecektir.

3. Özel Hayatın Gizliliğinin Basın Yoluyla İhlali

Özel hayat alanına ilişkin olayların basın özgürlüğü çerçevesinde yayımlanması kural olarak hukuka aykırıdır ve kişilik haklarına tecavüz niteliğindedir. Ancak, bu tecavüzü haklı gösterebilecek özel olarak öneme sahip nedenler olması mümkündür. Bu nedenlerin tespitinde ve değerlendirilmesinde, özel hayat alanına yaklaşma ölçüsünde daha sert ve daha istisnasız davranmak gerekir.

Örneğin, bir kimsenin eşiyle olan sorunlarını, geçimsiz bir hayat sürdüğünü, borçlarını, iş hayatındaki başarısızlıklarını vs. basın yoluyla açıklamak özel hayatın gizliliği hakkına saldırıdır.

³⁶ Özek, s. 33.

³⁷ Sırabaşı, s. 90; Öztan F., s. 139.

Kişinin özel hayatına ilişkin bir durumun basına yansımaları ya bizzat kişinin rızası ile ya da kişinin rızası olmaksızın, uzaktan görüntü ve ses kaydeden araçlar gibi teknik yollarla veya gizlice gözetleyip dinleme gibi başka yollarla bilgi edinmek suretiyle olur. Kişinin yakınlarına rızası ile anlattığı bir olayın basın tarafından öğrenilerek yayımlanmasında veya bir basın mensubuna, bu sıfatını bilmeyerek veya yayımlaması için değil de, arkadaş ve dost olarak anlattığı olayın yayımlanmasında, kişi özel yaşamına ilişkin bu olayı rızası ile anlatmış olmasına rağmen, bu bilgilerin yayımı için verilmiş bir rızadan söz edilemez. Bu nedenle, bu hallerde yapılan yayım da hukuka aykırı olacaktır.

Bazen, basın mensupları, mesleklerini icra ederken kullandıkları aletler vasıtasıyla, kişinin rızası olmaksızın, onun özel hayatı ile ilgili bilgilere ulaşabilirler. Bunların yayımlanması, haklı bir sebep olmadıkça, özel hayatın gizliliğini ihlal edecektir. Örneğin, bir kişinin mektuplarının, gizlice çekilen fotoğraflarının, gizlice kaydedilen ses kayıtlarının kamuya sunulması özel ve gizli hayat alanına saldırı olacaktır.³⁸ Bu noktada, mektup vb. mahiyetteki yazılar 5846 sayılı FSEK tarafından da koruma altına alınmıştır. FSEK 85. maddeye göre, “Eser mahiyetinde olmasa bile, mektup, hatıra ve buna benzer yazılar yazanların ve bunlar ölmüş ise 19’ uncu maddenin birinci fıkrasında yazılı kimselerin muvafakati olmadan yayımlanamaz”. Yine 85. maddenin 3. fıkrası “Yukarıdaki hükümlere aykırı hareket edenler hakkında Borçlar Kanununun 49 uncu maddesi ve Türk Ceza Kanununun 132, 134, 139 ve 140 ıncı maddeleri hükümleri uygulanır” ifadesine yer vererek, aykırı fiillerin hem hukuki hem cezaî sorumluluğa neden olacağını hükme bağlamıştır.

Yargıtay, 22.6.2000 tarihli kararında konuya ilişkin olarak bir kararında şu ifadelere yer vermiştir: “...basın kişinin sırlarına saldırıda bulunamaz. Sır alan; kişilerin kendisi ve güvendiği kişiler dışında topluma kapalı tutulan bir alandır. Özel dostluklar, ikili ilişkiler, duygusal ve cinsel yaşantı, aile yaşantısı bu alana girer. İlgilinin izni dışında yapılan bir açıklama hukuka aykırıdır. Bu tür yayınlarda kamu yararının varlığından söz edilemez...”³⁹

Özel hayatına ilişkin bir sırrı yakınlarına açıklayan bir kimsenin yakınlarının bu sırrı basına açıklamaları hali de kişinin rızası dışında bilgi edinme sayılacaktır.⁴⁰ Ancak bu noktada, basının sorumlu tutulabilmesi için açıklamanın sır teşkil ettiğini bilmesi gerekmektedir. Bu her somut olayın kendi özelliklerine göre ayrı ayrı belirlenmelidir. Örneğin, bir mektubun alıcısı onun içerisindeki sırları saklamakla yükümlüdür. Alıcının, bu

³⁸ Sırabaşı, s. 92.

³⁹ Yargıtay, 4. HD. , E. 2000/3473 K. 2000/6168, T. 22. 6. 2000, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

⁴⁰ Kılıçoğlu A. (Şeref ve Haysiyet) s. 89.

bilgileri basına yansıtması halinde, basının görevi, üzerine düşen özen yükümlülüğünün gereği olarak, bu bilgilerin özel hayata ilişkin olup olmadığını değerlendirip, eğer öyleyse sahibinin rızası ile açıklanıp açıklanmadığını belirledikten sonra yayımlamaktır.⁴¹

Özel hayatın gizliliğinin korunması, en başta kişilik ayrımında belirttiğimiz tüzel kişiler açısından da söz konusudur. Tüzel kişilerin de bazı kişilik hakları söz konusudur ve bunlardan biri de “özel hayatın gizliliği hakkı”dır.⁴²

Özek’e göre; “Özel hayatın gizliliğinin hiçe sayılması, kural olarak basın özgürlüğü ile sağlanmak istenen yararlar açısından gerekmemektedir. Öte yandan, basın özgürlüğünün tanınmasındaki anayasal ve fonksiyonel yararlar yönünden, özel hayatın sınırlandığı ve kişinin özel hayatı ile ilgili yayımların hak olarak kabul edilebileceği durumlar da vardır. Basının, düşünce açıklama, eleştirme, inceleme ve yaratma hakları genellikle gerçeklik ve kamu yararı ilkelerine dayanır; bu ilkelere uygunluğu oranında hukuka uygun olur. Aynı ilkelerin; kişinin özel hayatının gizliliği konusunda da uygulanması gerekir. Ancak, özel hayatın basın tarafından konu edilebilmesi, haberle, yorumla, eleştiri ile ilgisi oranındadır. Haberle ilgisi bulunmayan özel hayatla ilgili açıklama yapmak hak sayılmaz”.⁴³

Özel hayat ile haber, yorum, eleştiri ve inceleme arasındaki düşünsel bağımlılığın saptanması, ihlalin varlığı konusunda önemli bir yere sahiptir. Bu durumda, haberin, eleştirinin, yorumun ve incelemenin yapılmasındaki “kamu yararı” özel hayatla ilgili açıklanan bilgiler için de söz konusu ise, özel hayatın açıklanabileceği sonucuna varmak mümkündür. Diğer bir ifadeyle, özel hayatın açıklanmasında kamu yararı bulunduğu ve toplumsal ilgiyi çektiği takdirde özel hayat haber niteliği kazanabilecektir. Ancak, daha önce basın özgürlüğü ile ilgili açıklamalarımızda belirttiğimiz gibi, açıklanmasında kamu yararı bulunmayan haller, toplumun ilgisini ve merakını çekse dahi haber niteliği kazanıp, özel hayatın açıklanmasını meşru gösteremeyecektir. Bu noktada, özel hayatın açıklanmasının kamu yararına olabileceği bazı durumlar üzerinde ayrıca durmak gerekmektedir.

a. Özel Hayatın Sır Olmaktan Çıktığı Durumlar

Bu durumlarda özel hayatla ilgili açıklamalarda bulunulabilecektir. Daha önce, kişinin hayat alanları bölümünde açıkladığımız gibi, kişinin özel hayatı başkaları tarafından

⁴¹ Sırabaşı, s.40; Öztan F., s. 136.

⁴² Özek, s. 261.

⁴³ Özek, s. 261-263.

bilinmeyen, sır niteliği taşıyan hayatı demektir. Kişinin bu özel hayatının, artık herkesçe bilinen, sır niteliğini kaybetmiş kısımlarıyla ilgili yayınların yapılmasında herhangi bir kişisel menfaat zedelenmiş olmayacağından, basın yoluyla açıklanması da hukuka aykırı olmayacaktır. Çünkü; kişi özel hayat alanına ilişkin olarak açıkladığı bilgilerin başkalarına anlatılacağı riskini göz önüne alarak bu açıklamaları yapacaktır.⁴⁴

b. Toplumda Meşhur Olan, Kamuya Açılmış Kişilerin Durumu

Kamuya açılma özel hayat alanını doğal olarak sınırlayacaktır. Kişinin özel hayatının gizliliği, kamuya açıldığı alanda ve bu oranda sınırlanmış kabul edilmektedir. Politikacı, sanatçı gibi kimselerin özel hayatı, toplum tarafından tanındıkları, meşhur oldukları ölçüde sınırlanmış demektir. Tabii, bu durum özel hayatlarının tamamen kamuya açıldığı anlamına gelmeyecek, korunması gereken özel hayat hakkının sınırları hakim tarafından hayat tecrübelerine göre her somut olay için ayrı ayrı belirlenecektir. Ayrıca, bu kimseler hakkında yayımlanan bilgiler gerçeğe uygun olmalı ve ilgili kişinin kamuya açılmış olması ile özel hayatına ilişkin açıklanan olaylar arasında bağlantı olmalıdır. Açıklanan bilgiler, kişinin kamu yaşantısındaki durumu yönünden önem taşımaktadır.⁴⁵

Devlet işlerinde görev alan önemli kişiler basın organları tarafından sıkça yayım konusu yapılmaktadır. Siyaset adamlarının özel hayatları da, eğer kamu yararı gerektiriyorsa basın tarafından eleştirilebilecektir. Zira, basının başlıca görevleri arasında devlet işleri hakkında kamuyu bilgilendirmek ve yapılan işleri değerlendirmek yer almaktadır. Diğer yandan, siyasetçilerin özel hayatları onların rızası alınmadan ve devlette yükledikleri görevleri yürütmelerindeki gerekli vasıflarla ve bu görevlerle etkili, bağlantılı olmadan basın tarafından yayımlanamayacaktır.

Toplum yaşamında ün kazanmış diğer kişiler açısından da benzer bir durum söz konusudur. Bu kişilerin de meşhur olması özel hayatlarının bütün ayrıntılarıyla basın organlarınca ifşa edilmesini ve böylece herkese açıklanmasını haklı kılmaz. Meşhur kişilerin özel hayatına ilişkin bilgilerin açıklanması, ancak bu kimselerin rızası olduğu takdirde veya yalnızca ünlerinin sebebi olan faaliyete ilişkin olduğu takdirde veya kişiyi tanıtmak, anlatmak açısından zorunlu olduğu durumlarda hukuka aykırı olmayacaktır. Meşhur kimse, daha önce reklam olsun gibi çeşitli amaçlarla özel yaşamının ifşa edilmesine göz yummuşsa, sonradan bu durumdan şikayet edemez. Zira zımnî rızadan söz edilebilecektir.

⁴⁴ Sırabaşı, s. 39.

⁴⁵ Özek, s. 263.

Ayrıca özel yaşamın açıklanması için şöhretin halen devam ediyor da olması gerekmektedir. Bir kimsenin çok önceleri ün sahibi olması, onun özel hayatının açıklanması için yeterli bir gerekçe olmayacaktır.

Siyasetçilerin ve diğer meşhur kimselerin özel hayatlarının açıklanmasında, herşeyden önce bir kamu yararı bulunması gerekir. Ayrıca, özel hayatlarının gizliliği hakkına yapılan tecavüz neticesinde toplumda oluşacak fayda ile bu tecavüzün ağırlığı arasında belirli bir orantısızlık olup olmadığının tespiti ile de, bu tecavüzün hukuka aykırı mı, yoksa hukuka uygun mu olduğu belirlenmeye çalışılmalıdır. Yargıtay da çeşitli kararlarında benzer değerlendirmeler ile sonuca ulaşmaya çalışmıştır. Örneğin, Yargıtay 4. HD. 28.11.1974 T. 10763/16320 sayılı kararında “Kamuoyunda belli durumları yönünden tanınmış olanlar; örneğin sanatkâr, politikacı, devlet adamı niteliğindeki kişilerin uğraşları yönünden özel yaşamlarının dokunulmaz ve gizli alanları öteki yurttaşlara göre çok sınırlıdır. Başkalarının yaşamının korunma altında bulunması itibarıyla gizliliğine dokunulamayacak olan, özel yaşamlarına oranla bu bölüm kimselerin özel yaşamlarının önemli bir bölümü toplumun tecrübe ve öğrenme isteklerinden uzakta tutulamaz. Bu isteğin başlıca gerçekleşme araçlarından biri de basındır. Bununla birlikte basın bu hakkı salt ve sınırsız değildir. Duyurmadaki bu hakkı, açıkladığı özel yaşamın gerçek dışı hikâyelerle süslenmesine veya konu edilen kişiliğin gülünç duruma düşürülmesine olanak sağlayamayacağı gibi, ayrıca bu yolla yayıma konu edilen kişinin küçük düşürülmesine, vakar ve haysiyetine, iffetine taarruza olanak sağlamaz. Davaya konu edilen yazı ister yayın organlarının kendi adamları, ister abone olduğu bir ajans aracılığıyla sağlanan veya başka bir gazetenin bir gün önceki haberinden aktarma yoluyla elde edilmiş olsun bu nitelikte oldukça bu sorumluluk esasını değiştirmez” demiştir.⁴⁶

Yargıtay, bu yönde karar verirken basın tarafından verilen bilgilerin gerçekliği koşuluna bağlı olarak, toplumda belirli durumdaki kişilerin özel hayatının sınırlandırılmış olduğunu kabul etmiştir. Ancak bu sınırlanmanın, söz konusu kimselerin özel hayatları konu edilerek aşağılayıcı, küçük düşürücü, şeref ve haysiyet kırıcı bir yayın yapılmasına da hak sağlamayacağını belirtmiştir.

⁴⁶ Yargıtay 4. HD. 28.11.1974 T. 10763/16320 sayılı kararı, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

C. ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİNİ İHLALİN ORTAYA ÇIKIŞ HALLERİ

Yukarıdaki açıklamalarımızdan da anlaşılacağı gibi kişisel bir hak olan özel hayatın gizliliği hakkı, düşünce özgürlüğü, düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü ve basın özgürlüğü arasında sıkı ilişkiler mevcuttur. Anayasal seviyede düzenlenen bu hak ve özgürlükler açısından, 1982 Anayasası özel hayatın gizliliği hakkını diğer özgürlükler açısından sınırlama olarak getirmiştir. Bu sınırlamalara uyulmaması neticesinde ise basın faaliyetine katılanların çeşitli cezaî ve hukukî sorumlulukları söz konusu olabilecektir. Bu sorumluluk sistemlerini incelemeyen önce, hukuki sorumluluk hallerini de sözleşmeyle ve haksız fiille olmak üzere 2 başlık altında kısaca açıklamakta fayda görmekteyiz.⁴⁷

1. Özel Hayatın Gizliliğinin Sözleşmeye Aykırılık Nedeniyle İhlali

Bu durumda taraflar arasındaki çekişmenin, ihlalin kaynağı bir sözleşmedir. Bu durum bir kimsenin basın yoluyla bir açıklamada bulunmak üzere sözleşme ile yüklendiği yükümlülüğü yerine getirmemesinden kaynaklanabileceği gibi, bir kimsenin özel hayatından bazı olayların açıklanmasına ilişkin olarak yapılan sözleşmeye aykırı hareketlerle, gerçek dışı veya sözleşme kapsamı dışında bazı eklemeler yapılmasından da kaynaklanabilir.

Bu noktada, bir kimsenin basın mensuplarına, özel yaşamına giren bütün hususları serbestçe yazmaları için rıza göstermesi, TMK m. 23'e aykırı olacağından, rızaya rağmen yapılan açıklamalar sorumluluğa yol açabilecektir.⁴⁸

2. Özel Hayatın Gizliliğinin Haksız Fiil Nedeniyle İhlali

Özel hayatın gizliliği hakkının en çok görülen bu şeklinde, ihlal sözleşme dışı, yani sözleşme olmadığı halde yapılan açıklamalardan kaynaklanmaktadır. Bir basın açıklaması, haber vs. gibi araçlarla, kişinin özel hayatına müdahale edilmesi ve bu müdahalenin kişinin kişisel değerlerinde bir eksilmeye neden olması söz konusudur.⁴⁹

⁴⁷ Kılıçoğlu A. (Şeref ve Haysiyet) s. 46.

⁴⁸ TMK 23. maddenin 1. fıkrası şu şekildedir: "Kimse, hak ve fiil ehliyetinden kısmen de olsa vazgeçemez".

⁴⁹ Tüfek, s. 58.

Bu noktada, BK 41. madde anlamında hukuki sorumluluğa yol açan bir haksız fiil söz konusu olacaktır. Bu nedenle, bu sorumluluğun doğabilmesi için BK 41’de ifade edilen, davranış, zarar, uygun illiyet bağı, kusur ve hukuka aykırılık şartlarının hepsinin bir arada bulunması gerekir.

3. Özel Hayatın Gizliliğinin Basın Suçu İşlenmesi Nedeniyle İhlali

a. Basın Suçu

Basının etki alanı genişledikçe, basını bir suç aracı olarak kullanma eğilimi de artmıştır. Bunun sonucu olarak, kanun koyucular basın suçu kavramı altında genel suçlardan ayrı, özel suçlar oluşturmak suretiyle, hem basının kötüye kullanılarak kişiler ve toplum üzerindeki zararlı etkilerini önlemek, hem de denetleme vasıtalarıyla basının görev ve fonksiyonlarını gereği gibi yerine getirmesini sağlamaya çalışmışlardır.

Bu nedenle, basın faaliyeti içerisindeki, bu faaliyet nedeniyle çeşitli şekillerde ceza hukuku kurallarına aykırı davranışları nedeniyle, cezaî yaptırımlarla karşılaşacaklardır. Örneğin, 5187 sayılı Basın Kanunu’nun 4. maddesi, “Her basılmış eserde, basıldığı yer ve tarih, basımcının ve varsa yayımcının adları, varsa ticarî unvanları ve işyeri adresleri gösterilir” hükmüne yer vermektedir. Aynı kanunun 15. maddesi ise 4. maddeye aykırı davranışların “beşyüz milyon liradan yirmimilyar liraya kadar ağır para cezasıyla” cezalandırılacağını belirtmiştir.

Bu ceza sorumluluğunun kaynağı bazen basılmış eserden kaynaklanmakta iken, bazen basılmış eser dışında kalan hususlardan kaynaklanabilir. Örneğin, basın-iş hukukuna aykırı hareket eden basın işverenin ceza sorumluluğu basılmış eserle ilgili olmayan nedenlerden kaynaklanmaktadır.⁵⁰ Basılmış eserden kaynaklanan ceza sorumluluğunda ise ikili bir ayrıma gitmek mümkün olacaktır. Bazen sorumluluk, basılmış eserin içerdiği fikir ve düşünceler nedeniyle doğarken, bazen eserle ilgili olmakla beraber eserin içeriği nedeniyle doğmaz.

Basılmış eserden kaynaklanan sorumluluğa örnek olarak 5237 sayılı TCK’nın 134. maddesi ele alınabilir. Bu maddenin 1. fıkrasına göre, “Kişilerin özel hayatının gizliliğini ihlal eden kimse, altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır. Gizliliğin görüntü veya seslerin kayda alınması suretiyle ihlâl edilmesi halinde, cezanın alt sınırı bir yıldan az olamaz”. Aynı maddenin 2. fıkrası ise şu şekildedir: “Kişilerin özel hayatına ilişkin görüntü veya sesleri ifşa eden kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

⁵⁰ Sözüer, Adem, Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu, Alfa Basın Yayın Dağıtım, İstanbul 1996, s. 2.

Fiilin basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde, ceza yarı oranında artırılır.” Görüldüğü gibi, TCK, gizliliğin ihlal edilmesini cezalandırmış, ayrıca gizliliğin ihlali sonucu elde edilen bilgilerin ifşa edilmesini de suçun nitelikli hali olarak düzenleyerek daha ağır cezalandırmıştır. Konumuz açısından, daha da önemlisi, fiilin basın-yayın yoluyla işlenmesi halini hükme bağlayan 2. fıkranın 2. cümlesi bu halde cezanın daha da arttırılacağını belirtmiştir.

Basılmış eserle ilgili olmasına rağmen, eserin fikrî içeriğinden başka bir sebepten kaynaklanan ceza sorumluluğuna ise, yukarda bahsettiğimiz Basın Kanununun 4. maddesindeki yükümlülüklerini ihlal etmek örnek olarak gösterilebilir.

Bu noktada, Basın Kanunu’nda tanımlanmış olan “basılmış eser” kavramını da incilemek faydalı olacaktır.

Basılmış Eser

Basın Kanunu madde 2’de, basılmış eser, “Yayımlanmak üzere her türlü basım araçları ile basılan veya diğer araçlarla çoğaltılan yazı, resim ve benzeri eserler ile haber ajansı yayınlarını ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır.

Bu tanım yanında, doktrinde basılmış eserin varlığı için “bir düşüncenin varlığı”nı da şart olarak ekleyenler olmuştur. Bu görüşe göre herşeyden önce bir düşüncenin varlığı gerekmekte ve sonra bu düşüncenin yazı veya resim vasıtasıyla başkalarına aktarılması gerekmektedir. Bu aktarım, basma ve çoğaltma unsuruyla birleşip, son olarak yayımlanma amacının varlığı ile basılmış eserin şartlarının hepsi oluşmuş olacaktır.⁵¹

Yazı veya resimlerin üzerinde yer aldığı maddenin niteliğinin önemi olmadığı gibi, nasıl çoğaltıldığıının da önemi yoktur. Teknik ve elektronik araçlarla çoğaltılabileceği gibi, karbon kağıdı gibi mekanik veya kimyasal yöntemlerle de çoğaltılabilecektir. Basın Kanunu her ne kadar çoğaltmanın sayısını belirlememiş olsa da, bu çoğaltma diğer bir unsur olan yayımlanma amacını gerçekleştirmeye elverişli olmalıdır.

Ayrıca, Basın Kanunu da basılmış eseri tanımlamakla yetinmemiş, basılmış eserlerin hangileri olduğunu da 2. maddesinde tek tek tanımlamıştır. Buna göre, basılmış eserler şunlardır:

Sürelî Yayın: Basın Kanunu’nda sürelî yayın, “Belli aralıklarla yayımlanan gazete, dergi gibi basılmış eserler ile haber ajansı yayınlarını ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır.

⁵¹ Kılıçoğlu, Ahmet, Hukuksal Sorumluluk, AÜHFY, Ankara 1993, s. 20-21.

Yaygın Süreli Yayın: Basın Kanunu'nda yaygın süreli yayın, “Tek bir basın-yayın kuruluşu tarafından aynı isimle basılan ve her coğrafi bölgede en az bir ilde olmak üzere, ülkenin en az yüzde yetmişinde yayımlanan süreli yayın ile haber ajansı yayınlarını ifade eder” biçiminde tanımlanmıştır.

Bölgesel Süreli Yayın: Basın Kanunu'na göre, “Tek bir basın-yayın kuruluşu tarafından basılan ve en az üç komşu ilde veya en az bir coğrafi bölgede yayımlanan süreli yayını ifade eder”.

Yerel Süreli Yayın: Basın Kanunu'nda süreli yayın, “Tek bir yerleşim biriminde yayımlanan süreli yayınlar ile haftada bir veya daha uzun aralıklarla yayımlanan yaygın ve bölgesel yayınları ifade eder” biçiminde tanımlanmıştır.

Süresiz Yayın: Basın Kanunu'nda süresiz yayın, “Belli aralıklarla yayımlanmayan kitap, armağan gibi basılmış eserleri ifade eder” biçiminde tanımlanmıştır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi Basın Kanunu 2. maddesinde basılmış eserin tanımını yaparken, “yayımlanmak üzere basılma” amacını aramıştır. Bu nedenle, basın suçunun oluşması için yayın faaliyetinin gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Yayın faaliyetinde ise, eser sahibi olan kişi haricinde birçok kişi rol oynamaktadır. İşte, basın suçunda bu şekilde, kollektif bir faaliyetin zorunlu olmasının, bu suça birtakım özellikler kazandırdığı iddia edilmiştir.⁵² Bu noktada, tartışılan konu genel suç kategorilerden ayrı bir basın suçu kategorisinin var olup olmadığıdır.

Bir görüşe göre, genel suçlardan bağımsız, kendine özgü yapısı olan bir basın suçları kategorisi vardır. Bu görüşü savunanlara göre, bu suç genel suçlardan açık özellikleri nedeniyle ayrılır. Çünkü, basın suçu somut bir varlığa sahip değildir, düşünce ürünüdür ve bu nedenle etkisini eşya ve şeyler üzerinde değil, düşünce üstünde gösterir. Bu görüşü savunanlar, basın suçlarının düşünceyi cezalandırdığını iddia etmişlerdir.⁵³

Öte yandan, bizim de katıldığımız diğer bir görüş basın suçlarının bağımsız bir kategorisi olmadığını, basın suçunun sadece bir kavram olduğunu ve hatta böyle bir suç grubu oluşturmaya dahi gerek olmadığını savunmuştur.⁵⁴ Çünkü basın, suçun işlenmesi açısından sadece bir araçtır. Bu da ayrı bir suç kategorisi oluşturmak için yetersizdir. İlk görüş basın suçlarının düşünce ürünü olduğunu ve cezalandırılanın düşünce olduğunu savunmuş ise de, bu durum sadece basın suçuna özgü bir durum olmaması ve bu şekilde olan diğer başka

⁵² Özek, s. 522.

⁵³ Özek, s. 523.

⁵⁴ Erem, Faruk /Toroslu, Nevzat, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 1975, s. 86.

suçların varlığı nedeniyle bizce yanlış bir tanımlamanın neticesi olması nedeniyle reddedilmelidir. Örneğin, hakaret suçu da düşünce ürünüdür ve somut bir varlığa sahip değildir, ancak basın aracılığıyla işlenmemesi de mümkündür.

b. Basın Suçlarının Gruplandırılması

1) Basılmış Eserin İçeriğine İlişkin Suçlar

İlk grup olan basılmış eserin içeriğine ilişkin suçları, dar anlamda basın suçları ve geniş anlamda basın suçları olarak ikiye ayırmak mümkündür.

a) Dar Anlamda Basın Suçları

Bu tip fiiller, sadece basın yoluyla işlendiği takdirde suçturlar, basın dışı araçlarla gerçekleşmeleri halinde suç teşkil etmeyeceklerdir. Yani, kanun belirli bir hareketi sadece basın yoluyla işlendiği takdirde cezalandırmakta, diğer bir deyişle fiil basılmış eserde yerleşmiş olmaktadır.

Bu suçlara örnek olarak, Basın Kanunu'nda yer alan yayım yasakları ele alınabilir. Kanunun, 19. maddesine göre, “Hazırlık soruşturmasının başlamasından takipsizlik kararı verilmesine veya kamu davasının açılmasına kadar geçen süre içerisinde, Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme işlemlerinin ve soruşturma ile ilgili diğer belgelerin içeriğini yayımlayan kimse” 20. maddesine göre ise, “Cinsel saldırı, cinayet ve intihar olayları hakkında, haber vermenin sınırlarını aşan ve okuyucuyu bu tür fiillere özendirilecek nitelikte olan yazı ve resim yayımlayanlar” cezalandırılacaktır. Bu yasaklar, yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi, genel ahlak ve sağlığın korunmasına yönelik, basın özgürlüğünden kaynaklanabilecek kötüye kullanmaları önlemeyi amaçlayan zorunlu düzenlemelerdir.⁵⁵

b) Basın Yoluyla İşlenen Suçlar

İncelememizin asıl konusunu teşkil eden bu suçlarda, basın araç olarak kullanılmaktadır. Yani, bu suçlar başka herhangi bir şekilde de işlenebilecek nitelikte suçlardır. Bu suçların basın aracılığıyla işlenmesi kanun tarafından, genellikle bir ağırlaştırıcı sebep olarak öngörülmüştür. Örneğin, TCK 134. maddenin 2. fıkrasında “Kişilerin özel

⁵⁵ İçel, Kayıhan, Kitle Haberleşme Hukuku, İstanbul 1985, s. 5.

hayatına ilişkin görüntü veya sesleri ifşa eden kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Fiilin basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, ceza yarı oranında artırılır” ifadesine yer vermek suretiyle, zaten suç olarak tespit edilen özel hayata ilişkin görüntü veya seslerin ifşa edilmesi fiilinin, basın yoluyla işlenmesini cezayı artırım sebebi olarak düzenlemiştir.

2) Basın Düzenine Karşı Suçlar

Basın faaliyeti içerisinde yer alan kimseler, daha önce de çok kez belirttiğimiz toplumu etkileme güçleri ve üstlendikleri görev nedeniyle, bazı haklara sahip olmak yanında, birtakım yükümlülükler de üstlenmektedirler. İşte bu yükümlülüklere aykırı davranışlar içerisinde olmaları hali, basın düzenine karşı suç olarak nitelendirilir.

Bu suçlar genellikle yayına bağlı olmaksızın ortaya çıkarlar. Oysa daha önce belirttiğimiz basın yoluyla işlenen suçlarda yayım şarttır. Ayrıca bu suçlar, basılmış eserin içeriğinden de bağımsızdır, içerik bu suçlar yönünden önem taşımaz. Bu suçlar, içerikten öte, basın faaliyetinin içerisinde bulunduğu idare rejiminin korunması ile alakalıdır.

Bu suçları yayımın gerçekleştiği zamana göre, yayım öncesi ve yayım sonrası basın düzenine karşı suçlar olarak ikiye ayırmak mümkündür. Kısaca belirtmek gerekirse, yayım öncesi basın düzenine karşı suçlarda, yayımla doğrudan ilgili olmayan, bazı idarî yükümlülükler aykırı davranışlar söz konusuysen; yayım sonrası basın düzenine karşı suçlarda konu basılmış eser olmakla beraber, eserin içeriği bu suç için önem taşımamaktadır. Örneğin, Basın Kanunu 5. maddede sayılan niteliklere sahip olmayan birinin sorumlu müdür olması, yayım öncesi basın düzenine karşı suç; Basın Kanunu 4. maddede yer alan “Her basılmış eserde, basıldığı yer ve tarih, basımcının ve varsa yayımcının adları, varsa ticarî unvanları ve işyeri adresleri gösterilir” ifadesine aykırı olarak basılmış eser ise yayım sonrası basın düzenine karşı suç oluşturacaktır.

c. Basın Yoluyla İşlenen Suçların Unsurları

İnceleme konumuz nedeniyle, yukardaki genel ayırım ve açıklamalarımızdan sonra basın yoluyla işlenen suçlar hakkında, bu suçların unsurlarını belirtmek suretiyle biraz daha bilgi vermek istiyoruz. Bu unsurlar;

1) Basılmış Eser

Basılmış eser basın kanunu 2. maddesinde tanımlanmıştır. Basılmış bir eserin varlığı, basın suçu açısından zorunlu bir unsurdur. Tanımda, yayımlanmak üzere basılan yazı, resim ve benzeri eserler ile haber ajansı yayınları basılmış eser olarak tanımlanmıştır.

Bu noktada, basılmış eserin içeriğinin bir anlam taşıması, fikrî bir içeriğe sahip olması gerekir. Ayrıca bu eserin çoğaltılması da bir koşul olarak ifade edilmiştir. Yani, yazı, resim ve benzeri eserlerin üzerinde somutlaştırıldığı cismin çeşitli yollarla basılarak, çoğaltılması gerekmektedir.

2) Fikrî İçerik

Basın Hukukunun ayrı olarak düzenlenmesinin asıl nedeni, basının toplum üzerinde sahip olduğu düşünsel etkinin büyüklüğüdür ve bu nedenle bu alanın denetlenmesi gerekliliğidir.⁵⁶ Yani, basılmış eserin içeriğinin herhangi bir fikir, anlam taşımaması halinde basın suçundan söz edilemeyecektir. Basın yoluyla işlenen suçlarda, bu koşul mutlak olarak sağlanmalıdır.

Diğer yandan, basın suçları ayırımında ele aldığımız basın düzenine karşı suçlarda bu koşul aranmayacaktır. Çünkü, bu suçların oluşturulmasının asıl nedeni basının idarî düzeninin sağlanmasıdır.

Ayrıca, bazı suçlarda, fikrî içeriğe sahip basılmış bir eser var olmakla beraber, cezalandırma nedeni bu içerikten başka nedenlere dayanabilir. Bu gibi durumlarda da basın yoluyla işlenen suçtan söz edilemeyecektir. Daha önce de belirttiğimiz Basın Kanunu 4. maddede belirtilen yükümlülöklere uyulmaması halini cezalandıran Basın Kanunu'nun 15. maddesi hükmü buna örnek olarak gösterilebilecektir.

3) Yayım Unsuru

Basın Kanunu'nun 11. maddesinde “Basılmış eserler yoluyla işlenen suç yayım anında oluşur” demek suretiyle, basın yoluyla işlenen suçlar için yayımın şart olduğu açıkça dile getirilmiştir. Basılmış eserdeki fikir ve düşüncelerin topluma iletilmesi ancak yayım yoluyla olabilecektir, bu nedenle yayım basın yoluyla işlenen suçlar açısından aslî bir unsurdur. Bu nedenle, yayım kavramı üzerinde de durmakta fayda vardır.

⁵⁶ Sözüer, s. 14.

Yayım en basit anlamıyla, sınırsız sayıda kişinin basılmış esere ulaşmasını sağlayan bir araçtır. Basın Kanunu 2. maddesinde, yayımı “Basılmış eserin herhangi bir şekilde kamuya sunulması” şeklinde tanımlamıştır. Bu nedenle bu yayım, dinletme, dağıtma, gösterme gibi farklı şekillerde olabilecektir. 5187 sayılı mülga Basın Kanunu “kamu” sözcüğü yerine “herkes” ifadesini kullanmaktaydı. Bununla belirtilmek istenen, belirsiz ve sınırlı olmayan sayıdaki insan topluluğudur. Basılmış eser, belirsiz ve sınırlı olmayan sayıda kişilere ulaştırılmak üzere yayımlandığında, yayım şartı gerçekleşmiş olacaktır. Amacın mevcut olması yeterlidir, henüz sadece birkaç kişiye ulaşmış olması halinde dahi yayım gerçekleşmiş sayılmaktadır.⁵⁷

Yargıtay 4. CD. 3.5.1999/3522-4828 sayılı kararında, önüne gelen olayda sanığın derlediği “Türk Briç Tarihi” adlı metinlerin 5680 sayılı mülga Basın Kanunu’nun 3. maddesine öngörülen, herkesin girebileceği, görebileceği yerlerde satılan veya satışa sunulan basılmış eser niteliğinde olduğuna dair kanıtlar gösterilmeden, sanığın da bu metinleri yalnız briç kulüplerindeki sınırlı sayıda kimselere gönderdiği şeklindeki savunması gerektiği gibi tartışılıp reddedilmeden eylemin yayım yoluyla işlendiğinin kabul edilmesini hukuka aykırı bularak, yalnız briç kulübündeki belirli kişilere gönderilen yazı ile yapılan ihlalleri basın yoluyla işlenmiş saymamıştır.⁵⁸

d. Basın Suçlarının İşlendiği Yer ve Zaman

Basın suçlarının işlenmesi kolektif bir faaliyeti gerektirdiğinden ve basılmış eser ile yayım basın suçlarında birer unsur olarak kabul edildiğinden, basın suçlarında suçun işlendiği yer ve zaman, genel suçlardan farklı birtakım özellikler arzedeabilecektir.

1) Basın Suçlarının İşlendiği Zaman

Genel suçlar bakımından; ani suçlarda, hareketin yapıldığı an; zincirleme suçlarda, teselsülün sona erdiğini an; mütemadi suçlarda sürekliliğin sona erdiği an; itiyadi suçlarda itiyadı meydana getiren son fiilin işlendiği an, suçun tamamlandığı, işlendiği zamandır.⁵⁹

⁵⁷ Kılıçoğlu A., (Hukuksal Sorumluluk), s. 24.

⁵⁸ Tüfek, s. 63.

⁵⁹ Artuk, Mehmet Emin/ Gökçen, Ahmet/ Yenidünya, A. Caner Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. bs. , Turhan Kitabevi, Ankara 2007, s. 197-198.

Basın suçları çok sayıda basılan ve dağıtılan eserlerle ortaya çıktığından, genel suçlar için öngörülen bu durum basın suçlarına uygulanamamaktadır. Yayım faaliyetinin geniş bir alanı ve değişik yerleri kapsamı nedeniyle bu genel kuraldan farklı düzenlemeler gerekmektedir.

Basın suçunun işlendiği zaman açısından farklı görüşler ortaya atılmışsa da, 5187 sayılı Basın Kanunumuz konuyu 11. maddesinde düzenleyerek, basın suçlarının işlendiği zamanı, dolayısıyla suçun tamamlanma anını belirtmiştir. Bu maddeye göre, “Basılmış eserler yoluyla işlenen suç yayım anında oluşur”. 5680 sayılı mülga Basın Kanunu “...basın suçu neşir ile vücut bulur” diyerek, hem dar anlamda ve basın yoluyla işlenen suçları, hem de basın düzenine karşı işlenen suçların tümünü kapsamaktaydı. Basın suçlarını tabi tuttuğumuz ayırmada, basılmış eserin içeriğine ilişkin suçlarda basılmış bir eser söz konusu iken, basın düzenine karşı suçlarda basılmış bir eser zorunluluğu yoktu, bu nedenle, konuyu her basın suçu açısından tek tek açıklamak yerinde olacaktır.

a) Basın Düzenine Karşı İşlenen Suçlar Açısından

Basının idari düzenini sağlamak amacıyla, yayımdan önce yerine getirilmesi gereken bazı yükümlülüklerle aykırı davranılmasının, yayım öncesi basın düzenine karşı suçlar olduğuna yukarıda değinmiştik. Bu suçların yayım ile doğrudan bir ilgisi bulunmamaktadır. Bu nedenle suçun işlenme anı, Basın Kanunu’nda düzenlenen yayım anı değil, kanunda öngörülen hareketlerin tamamlanma anıdır.

Örneğin, Basın Kanunu 7. maddesinde “Sürelî yayınların çıkarılması için, kaydedilmek üzere yönetim yerinin bulunduğu yer Cumhuriyet Başsavcılığına bir beyanname verilmesi yeterlidir” hükmü yer almakta, 8. maddesinde ise “Beyanname içeriğinde meydana gelen her değişiklik, iki hafta içinde, gerekli belgelerle birlikte yeni bir beyanname ile aynı makama bildirilir” ifadesine yer verilmektedir. Bu durumda, suçun oluşma anı iki haftalık sürenin bittiği an olacaktır.

Yayımdan sonraki basın düzenine karşı suçlar açısından ise suçun oluşma anı bazen yayım anı bazen de yayım sonrasıdır. Ama her iki durumda da basılmış eserin varlığı bu suçlar açısından önemli değildir.

Örneğin, Basın Kanunu 4. maddesine göre, “Her basılmış eserde, basıldığı yer ve tarih, basımcının ve varsa yayımcının adları, varsa ticarî unvanları ve işyeri adresleri gösterilir”. Basılmış bir eserde, bu düzenlemeye aykırı durumlar olması halinde 15. maddede belirtilen sorumlular cezalandırılacaktır. Bu suçun işlendiği zaman yayım anı olacaktır.

Diğer yandan, Basın Kanunu'nun 10. maddesine göre, “Basımcı, bastığı her türlü yayının imzalı iki nüshasını, dağıtımın veya yayımın yapıldığı gün, mahallin Cumhuriyet Başsavcılığına teslim etmekle yükümlüdür”. Bu yükümlülüğe aykırı davranan basımcı, 17. maddeye göre üçyüzmilyon liradan birmilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılacaktır. Bu durumda, suçun tamamlanma anı yayımın yapıldığı an olmayıp, yayımın yapıldığı günün iş saatinin bitiş anı olacaktır. Görüldüğü gibi bu suçta, suçun oluşma anı yayımdan daha sonraki bir zamandır.

b) Dar Anlamda Basın Suçları Açısından

Bu suçlar sadece basılmış eser yoluyla işlendiği takdirde cezalandırılan suçlar olup, Basın Kanunu 19, 20 ve 21. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu suçların oluşma anı basılmış eserin yayımlanması anıdır. Zira yayımlanma, bu suçların netice unsurudur.⁶⁰ Örneğin, Basın Kanunu 20. maddesi “Cinsel saldırı, cinayet ve intihar olayları hakkında, haber vermenin sınırlarını aşan ve okuyucuyu bu tür fiillere özendirebilecek nitelikte olan yazı, resim ve yayımlayanlar” ın cezalandırılacağını belirtmiştir. Bu itibarla, kanun koyucu bu tür fiillere teşvik edici yayımları yasaklamıştır. Yayımın yapıldığı an suçun oluştuğu an olacaktır. Ayrıca, fiilen intihar, cinsel saldırı, cinayet gibi sonuçların ortaya çıkması gerekmez.

c) Basın Yoluyla İşlenen Suçlar Açısından

Basın yoluyla işlenen suçlar başka yollarla da işlenebilen, ancak basılmış eser araç olarak işlendiğinde basın yoluyla işlenen suç kategorisine dahil olan suçlardır. Bu suçların oluşma anı kural olarak, yayımın yapıldığı andır. Kural böyle olmakla beraber, sonucu davranışa bitişik suçlarla, sonucu davranıştan ayrı olan suçların işlendiği zaman farklı değerlendirilmelidir.⁶¹

Sonucu davranışa bitişik suçlarda suçun oluşması için davranışın gerçekleşmesi yeterli görülmekte, ayrıca dış dünyada bir sonuç yaratması beklenmemektedir.⁶² Suçun hukuki konusunu oluşturan hak ve menfaatin ihlalini belirten hareket yapıldığı anda suç oluşacaktır. Böyle bir suç basın yoluyla işlendiği takdirde de suç yayımın yapıldığı anda tamamlanmış olacaktır. Zira, yayım hareketin kendisi olacak, ayrıca bir netice oluşması beklenmeyecektir.

⁶⁰ Sözüer, s. 22.

⁶¹ Sözüer, s. 23.

⁶² Artuk/Gökçen/ Yenidünya, s. 405.

Örneğin, daha önce yukarıda değindiğimiz Basın Kanunu 20. maddesinde öngörülen suç da bu kategoride değerlendirilmelidir.

Sonucu davranıştan ayrı olan suçlarda ise, suçun oluşması için belirtilen hareketin yapılması yeterli olmayıp, ayrıca kanunda yer alan zarar veya zarar tehlikesinin de somut olarak meydana gelmesi gerekir.⁶³ Bu tür bir suçun basın yoluyla işlenmesi halinde de tamamlanması için öngörülen zarar veya tehlikenin meydana gelmesi gerekecektir. Bu suçlar açısından Basın Kanunu 11. maddesinde yer alan “Basılmış eserler yoluyla işlenen suç yayım anında oluşur” ifadesini değerlendirmek gerekecektir. Sonucu davranışa bitişik olmayan suçlarda, davranışın, basın suçları açısından yayımın yapılması yeterli olmayıp, ayrıca sonucun, neticenin de meydana gelmesi gerekir. Bu durumda, 11. madde hükmü, basılmış eserler yoluyla işlenen suçlar açısından asgari bir koşul öngörmektedir. Bu nedenle, sonucu davranışa bitişik olmayan suçlar basın yoluyla işlendiği takdirde, suç sırf yayım hareketi ile oluşmayacak ayrıca kanunda öngörülen sonucun meydana gelmesi de gerekecektir.

Örneğin, TCK 237. maddesinde öngörülen suçun neticesinde, 2. fıkrada belirtilen sonucun meydana gelmesi bir ağırlaştırıcı sebep olarak öngörülmüştür. Bu suç basın yoluyla işlendiği takdirde ağırlaştırıcı sebebin uygulanması için de kanunda düzenlenen bu sonucun meydana gelmesi gerekir.⁶⁴

d) Yayımın Gerçekleştiği Zaman

Basın Kanuna göre, “basılmış eserler yoluyla işlenen suçlar yayım anında oluşur” o halde yayım anının ne zaman olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir.

5680 sayılı mülga Basın Kanunu “Basılmış eserlerin herkesin görebileceği veya girebileceği yerlerde gösterilmesi veya asılması veya dağıtılması veya dinletilmesi veya satılması veya satışa arzı "neşir" sayılır” demek suretiyle yayımı tanımlamamış, ama nelerin yayım olacağı konusunda bir belirleme yapmıştı. Yürürlükteki 5187 sayılı Basın Kanunu ise 2. maddesinde “Basılmış eserin herhangi bir şekilde kamuya sunulmasını” yayım olarak tanımlayarak yayım sayılacak eylemleri sınırlamamıştır. Bu noktada belirleyici unsur, eserin

⁶³ Artuk/Gökçen/ Yenidünya, s. 405.

⁶⁴ TCK 237. madde hükmü şu şekildedir: “(1) İşçi ücretlerinin veya besin veya malların değerlerinin artıp eksilmesi sonucunu doğurabilecek bir şekilde ve bu maksatla yalan haber veya havadis yayan veya sair hileli yollara başvuran kimseye üç aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası verilir. (2) Fiil sonucu besin veya malların değerleri veya işçi ücretleri artıp eksildiği takdirde ceza üçte biri oranında artırılır.”

kamuya sunulmasıdır. Bu mülga kanundaki gibi, gösterme, dağıtma, asma, dinletme ve satılma şeklinde olabileceği gibi daha farklı şekillerde de olabilir.

Dağıtma şeklinde yayımda, basılmış eser muhatapların egemenlik alanına sokulunca dağıtım, yani yayım tamamlanmış olacaktır.⁶⁵ Satılma şeklinde de, benzer durum geçerlidir.

Yürürlükteki basın kanunu açısından önemli olan, basılmış eserin nasıl, ne şekilde yayımlandığı değil, kamuya sunulmasıdır. Bu nedenle, yayım her ne şekilde yapılırsa yapılsın, kamuya sunulduğu anda gerçekleşecektir. Bu noktada kamunun fiilen bilgilenmesi şartı aranmamalıdır. Diğer bir ifade ile, yayımın gerçekleşmesi için kamunun öğrenme imkanına kavuşması yeterlidir, dolayısıyla kamuya sunulma yayım olarak nitelendirilecek, ayrıca kamunun sunulan eseri fiilen öğrenmiş olması şartı aranmayacaktır.

Ayrıca, süreli yayınların üzerlerinde yazılı olan tarihler yayım anını göstermiş sayılmazlar. Çünkü, kamuoyuna sunulma anlamında, yayım o tarihten önce veya sonra gerçekleşmiş olabilecektir. Örneğin, bazı gazeteler bir gün sonraki sayılarını, bir gün önceden satmaktadırlar. Bu durumda yayım anı, süreli yayının üzerindeki tarih değil fiilen satıldığı tarihtir.⁶⁶

2) Basın Suçlarının İşlendiği Yer

Suçun işlendiği yeri belirleme yetkili mahkemeyi tayin edebilmek açısından önem taşımaktadır.

Basın suçlarının işlendiği yerin saptanması, basın suçlarının işlendiği zamanla yakından alakalıdır. Çünkü, her iki belirleme için de esas alınan zaman yayımın gerçekleştiği andır. Bu nedenle, yukarıda yayım anı ile ilgili yapılan açıklamalar, basın suçlarının işlendiği yer açısından da geçerli olacaktır.

Ancak yayım genellikle birden çok yerde gerçekleşecek ve suçun bu yerlerden hepsinde birden işlendiğini kabul etmek, yetkili mahkemenin saptanmasında uyumsuzluklara neden olacaktır. Burada, çözüme kovuşturulması gereken sorun yetkili mahkemenin tayini olduğundan, bu konuyu yetkili ve görevli mahkemenin belirlenmesiyle ilgili açıklamalar yapacağımız bölümde incelemek yerinde olacaktır.

⁶⁵ Sözüer, s. 28.

⁶⁶ Özek, s. 664.

e. Basın Suçlarında İçtima

Ceza hukukunun genel kurallarına göre, içtimada birden çok suçun tek bir failde toplanması söz konusudur.⁶⁷

Birincisi, fail aynı fiil ile kanunun çeşitli hükümlerini ihlal edebilir ve faile en ağır cezayı içeren hükmün cezası verilir. Bu durum fikrî içtima olarak tanımlanır. (TCK md. 43/2, 44).

İkincisi, bir suçun diğer bir suçun unsuru veya nitelikli hali olması şeklindedir . Bu durumda her ne kadar fail fiili ile birden çok normu ihlal etmiş gibi görünse de, aslında bu fiili ile sadece yeni oluşturulan suçu işlemiş olur ve bu tek suçtan dolayı cezalandırılır. Bu ise, bileşik suç olarak adlandırılmaktadır.(TCK md. 42)

Üçüncüsünde ise, fail aynı kişiye karşı bir suç işleme kararıyla farklı zamanlarda birden fazla fiille kanunun aynı hükmünü ihlal ederse veya fail bir fiille aynı anda birden fazla kişiye karşı aynı suçu işlerse, faile tek bir suç işlemiş gibi ceza verilir, ama ceza arttırılır. Bu durum da zincirleme suç olarak adlandırılmaktadır (TCK md. 43/1).

Bileşik suçta esasen tek bir suç söz konusu olduğundan, basın suçları açısından herhangi bir özellik arzetmemektedir. Bu nedenle, bu bölümde fikri içtima ve zincirleme suçun, basın suçlarındaki görünümü üzerinde durulacaktır.

1) Basın Suçlarında Fikri İçtima

Basın yoluyla, tek bir beyanla kanunun farklı hükümlerinin ihlal edilmesi durumunda, fikri içtima söz konusu olacaktır. Örneğin, tek bir yazı ile kişinin hem özel hayatının gizliliği ihlal edilerek elde edilen çeşitli bilgiler ifşa edilmiş, hem de kişinin şeref ve onuruna karşı saldırıda bulunmuş olabilir. Bu durumda, hem hakaret suçunu düzenleyen TCK md. 125, hem de TCK md. 134'ün uygulanması gündeme gelebilecektir. Bu durumda, kanunun farklı hükümleriyle çelişen tek ve aynı fiilin bulunması koşulu gerçekleştiği için, fikri içtima kuralı nedeniyle, faile en ağır cezayı gerektiren hüküm uygulanmalıdır.

2) Basın Suçlarında Teselsül

Aynı yazarın, birden fazla yazısının kanundaki aynı suç tipiyle örtüşmesi durumunda, zincirleme suç söz konusu olacaktır.

⁶⁷ Artuk/Gökçen/ Yenidünya, s. 791.

Aynı süreli yayında, birbirleriyle bağlantılı olarak yazılan yazılarla ihlal edilen suçlar, suçun yayımı ile oluşacağı kabul edildiğinden ve bu yazılar da aynı anda yayımlandığı için, iki ihlal de aynı anda oluşmuştur. Bu yazılar, fikri bakımdan da birbiriyle bağlantılı yazılar ise, bu durumda tek bir suçun varlığını kabul etmek gerekir.⁶⁸ Çünkü, zincirleme suçta, suç teşkil eden davranışlar farklı zamanda işlenmektedir. Diğer yandan, herhangi bir fikri bütünlük ve konu birliği söz konusu değilse, iki ayrı yazı olacak ve iki ayrı suç işlenmiş olacaktır.

Ancak, aynı yazar yazısını bölümler halinde bir süreli yayının devam eden sayılarında yayımlayabilir. Bu durumda, her yayımda yer alan yazılar ayrı ayrı bağımsız bir yayım faaliyeti ile ortaya çıkacağından ve her biri ayrı bir suç sayılır. Bu durumda, zincirleme suç söz konusu olacaktır ve sanığa bir suçtan ceza verilip bu ceza TCK m.43/2 uyarınca artırılabacaktır.

f. Basın Suçlarında Teşebbüs

Daha önce basın suçlarını gruplandırırken yaptığımız ayırmada, basın düzenine karşı suçları açıklamıştık. Bu suçların esas itibarıyla, basının idari düzenini sağlamak için konulan kurallara uyulmamasından kaynaklandığını belirtmiştik. Bu nedenle, bu tür basın suçlarını ihmalî suçlar olarak kabul etmek gerekecektir. Kişi, ya konulan kurallara uygun hareket etmiştir ki bu durumda suç yoktur; ya da kurallara uymayarak kendisinden beklenen hareketi gerçekleştirmemiş veya başka bir hareket gerçekleştirmiştir ki bu durumda ise suç tamamlanmıştır. İşte bu açık durum nedeniyle, basın düzenine karşı suçlarda teşebbüs mümkün değildir.

Diğer bir ayırımımız olan, dar anlamda ve basın yoluyla işlenen suçlarda teşebbüs imkanı olup olmadığı tartışmalıdır. Basın Kanunu “Basılmış eserler yoluyla işlenen suç yayım anında oluşur” ifadesiyle, yayım gerçekleşmedikçe basın yoluyla işlenen suçların tamamlanmayacağını ifade etmiştir. Bu durumda, icra hareketleri devam ediyor, ancak henüz yayım gerçekleşmemişse, durumun nasıl değerlendirileceği konusunda çeşitli görüşler mevcuttur.

Basın suçlarında, yayımlanmayı cezalandırabilme şartı ve yayımlanma ile basın suçlarının oluşacağını kabul eden görüş, basın suçlarında teşebbüsün mümkün olmadığını kabul etmektedir.⁶⁹ Diğer bir görüş ise, zarar suçlarının basın yoluyla işlenmesi halinde

⁶⁸ Sözüer, s. 39.

⁶⁹ Sözüer, s. 110-111.

teşebbüsün mümkün olduğunu savunmaktadır. Bu görüşe göre, “...yayım sadece icra hareketlerinin bitimi anlamına gelmektedir. Suçun tamamlanması, yayım yoluyla icra hareketlerinin bitiminden sonra kanunun o suç bakımından aradığı neticenin gerçekleşmesine bağlıdır. Bu netice, gerçekleşmeyince, icra hareketleri bitmiş ve fakat netice gerçekleşmemiş olacak ve failin teşebbüs sebebiyle cezalandırılması mümkün olacaktır”.⁷⁰ Durum böyle olunca, netice suçlarında yayım, yalnızca icra hareketlerinin bitmesi anlamına gelmektedir. Yine aynı görüşe göre, sonucu davranışa bitişik suçların basın yoluyla işlenmesi durumunda ise, netice yayımın kendisidir ve yayım yapılmasıyla suç oluşacaktır. Bu nedenle, bu tür suçlarda teşebbüs mümkün olmayacaktır.

Kanımızca, sonucu davranıştan ayrılabilen suçlarda, suçun tamamlanabilmesi için kanunun öngördüğü davranıştan başka neticenin de gerçekleşmesi gerekir, dolayısıyla bu suçlarda teşebbüsün mümkün olacağını savunan görüşe bu sebeple biz de katılmaktayız.

⁷⁰ Özek, s. 665.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASIN YOLUYLA ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİNİN İHLALİNDE SORUMLULUK

A. BASIN YOLUYLA ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİNİN İHLALİNDE ÖZEL HUKUK AÇISINDAN SORUMLULUK

Özel hayatın gizliliğinin basın yoluyla ihlal edilmesi durumunda mevzuatımızda düzenlenmiş kişilik haklarını korumaya yönelik davalar devreye girecektir. Bunlar;

Saldırıya yönelik davalar ve tazminat davalarıdır. Mülga MK 24 / a ve bunu karşılayan 4721 sayılı MK md. 25'te düzenlenmiştir.⁷¹

1. Saldırıya Yönelik Davalar

MK m.25 birinci fıkrasında zarar ve kusur koşullarını gerektirmeyen saldırı tehlikesinin önlenmesi, saldırıya son verilmesi ve tespit davaları düzenlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, birinci fıkrada yer alan davalarla birlikte davacıya, mahkemece verilen düzeltmenin (tekzibin) ya da kararın “üçüncü kişilere bildirilmesi” veya “kararın yayımını” isteme hakkı tanınmıştır.

Öğretide “saldırıya yönelik davalar”, “savunma davaları”, “koruyucu davalar” olarak da adlandırılan davaları, biz “saldırı ya yönelik davalar” olarak kullanacağız.

Kanun koyucu, saldırıya yönelik davalar olarak, saldırının (tecavüzün) önlenmesi, saldırının (tecavüze son verilmesi) durdurulması ve tespit davalarını (tecavüzün tespiti) işaret etmiştir ve gerekiyorsa kararın yayımlanmasının ya da üçüncü şahıslara bildirilmesinin talep edilebileceğini belirtmiştir.⁷²

⁷¹ Oğuzman, Kemal, İsviçre ve Türkiye’de Medeni Kanun ve Borçlar Kanununda Şahsiyetin Tecavüze Karşı Korunması, Ankara 1990, s. 14.

⁷² Öztan, Bilge, Şahsın Hukuku, Gerçek Şahıslar, Ankara 2000, s. 136.

Kişiliği koruyan bu üç özel dava, hukuk davasıdır, hukuk mahkemelerinde görülür. Bu davalar parayla ölçülebilen mameleki davalardan değildirler, aralarından hiçbirisi dava sonucunda herhangi bir maddi kazanç elde edilmesi amacına yönelmemiştir. Bu özellikleri ile tazminat davalarından ayrılırlar.⁷³

Bu davalar;

Önleme Davası; Saldırının önlenmesi davası kişisel değerlere, belli bir saldırının yapılmak üzere olduğu hakkında ciddi kuşkuların varlığı halinde açılabilir. Çünkü “zararın önlenmesi onun giderilmesinden daha iyidir.”⁷⁴

Saldırı eylemi yoktur. Ancak, saldırının yapılacağı konusunda belirti vardır, saldırı başlayıp bitmiştir ya da yeni bir saldırı tehlikesi vardır. İşte bu durumlarda saldırıyı önleme davası açılır.⁷⁵

Önleme davasının koşulları; hukuka aykırılık, basın açıklaması ya da tekrarı tehlikesinin varlığı ve de bu tehlikenin ciddi, yakın olmasıdır.

Örneğin; bir kimsenin fotoğrafının yayımlanacağı haberini alması ya da kendisi hakkında, onuruna ağır bir darbe indirilecek nitelikte bilgilerin basına verilmek üzere olduğunu öğrenmesi durumunda saldırıya maruz kalacak olan kişi önleme davası ile bilginin verilmesinin ya da fotoğrafın yayımlanmasının yasaklanmasını isteyecektir.⁷⁶

Bir ihlalin olacağı varsayımı yeterli değildir. Bir kimsenin özel hayatının gizliliğinin ihlal edileceği konusunda ciddi belirtilerin bulunması gereklidir. Bu iki şartın varlığının ispatı da davacıya aittir. Yapısı gereği, ciddi bir ihlal tehdidinin varlığını kanıtlamak zordur, bu konuda tam bir ispattan ziyade somut bir delilin varlığı yeterlidir.

Saldırı tehdidinin ciddi ve yakın olması koşulunun varlığını ispat yükü davacıya düşer.⁷⁷

Bu dava sonunda verilecek kararlarla davalı, bir eylemi yapmaya değil, yapmamaya mahkum edilmektedir. O da, saldırı fiiline başlanmadan durdurulmasıdır.

⁷³ Helvacı, Serap, Türk İsviçre Hukukunda Kişilik Haklarını Koruyucu Davalar, İstanbul 2001, s. 85.

⁷⁴ Özsunay, Ergun, Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu, İstanbul 1979, s. 154.

⁷⁵ Zevkliler, Aydın / Acabey, M. Beşir / Gökyayla, K. Emre, Medeni Hukuk, Ankara 2000, s. 474.

⁷⁶ Özsunay, s. 154.

⁷⁷ Kılıçoğlu, Mustafa, Sorumluluk Hukuku, Sözleşme Dışı Sorumluluk, Ankara 2002, s. 24.

Ancak, doğmuş, devam eden veya sona ermiş ihlaller önleme davasının konusunu oluşturmazlar.⁷⁸ Yargıç önleme davasını reddedebilir. Üstün hak kriteri ekonomik açıdan değerlendirilir. Örneğin; kitabın yayımının durdurulmasının büyük ekonomik zarara neden olmasında olduğu gibi.

Durdurma Davası; Saldırının durdurulması davası hukuka aykırı bir saldırının devam etmesi (basın yoluyla açıklamanın devam etmesi) halinde açılır. Saldırının haksızlığı yeterlidir. Kusur aranmaz.

Durdurma davası için; özel hayatın gizliliğine yönelik bir saldırı olmalıdır.

Örneğin; bir kişinin izni olmaksızın resminin büyük afişler ve duvar ilanlarında yayımlanması, ya da özel yaşamının bir gazetede günlük anılar biçiminde yayımlanması söz konusuysa, saldırının kaldırılabilmesi için, bu yayın ve ilanların sürmekte olması gerekir. Duvar afişleri sökülmüş ya da gazetede yayın sona ermişse, artık bu dava açılmaz. Bunun gibi ilan ya da yayın henüz başlamamışsa bu dava yine açılmaz.⁷⁹

Davanın amacı, kişilik hakkına tecavüz oluşturan duruma son vermektir. Bir başka ifade ile halen son vermenin mümkün olduğu bir tecavüzü ortadan kaldırmaktır. Yani başlayan ve devam eden bir saldırı söz konusudur, eğer saldırı başlamış ve sona ermişse bu durumda durdurma davası açılmayacaktır.

Kural olarak basın açıklaması bitmiş ise artık durdurma davası açılmasının işlevi kalmaz. Ancak bazı durumlarda aynı saldırının haklı sebep kabul edilerek üçüncü kişilerce tekrarlanma olasılığı mümkündür. Böyle durumlarda önleme davası açılması mümkün olmalıdır. Örneğin; basın açıklaması sona ermesine rağmen, açıklamada bulunanın (davalının) basın yoluyla düzeltici bir açıklamaya mahkumiyeti gibi.⁸⁰ Dava esnasında tecavüz sona ererse, şartların karar anında varlığı arandığı için hakim, tecavüzün önlenmesi davasında olduğu gibi, esas hakkında karar verilmesine mahal olmadığı gerekçesi ile davayı sonlandıracaktır.⁸¹

Tespit Davası; Medeni Kanun' un 25/1. maddesinde sona ermiş olsa bile etkileri devam eden ihlallerin hukuka aykırılığının tespiti istenebilir şeklinde düzenleme getirilmiştir.

⁷⁸ Helvacı, s. 129.

⁷⁹ Tüfek, s. 140.

⁸⁰ Tüfek, s. 140.

⁸¹ Helvacı, s. 131.

Bu davanın açılabilmesi için, saldırının sona ermiş olması, ancak ihlalin sona ermesine rağmen etkisinin devam ediyor olması gerekir. Davanın amacı hukuka aykırılığın tespiti ile saldırının etkisinin ortadan kaldırılmasıdır.⁸² Eda davası aynı zamanda hukuka aykırılığın tespitini de içerdiğinden, eda davasının açılabilirdiği durumlarda ayrıca tespit davası açmada hukuki yarar bulunmamaktadır.

Saldırının önlenmesi, durdurulması ve tespiti ile birlikte yargıçtan istenebilecek yasanın açıkça düzenlediği başka bir hak da kararın yayımı ve üçüncü kişilere bildirilmesi hakkıdır.⁸³

Medeni Kanununun 25/2. maddesinde düzenlenen bu hak bundan önce incelediğimiz davalarla birlikte kullanılabilen bir haktır. Yani özel hayatının gizliliği ihlal edilen kişi önleme, durdurma ve tespit davalarıyla birlikte neticesinde verilen kararın yayımlanmasını isteyebileceği gibi ilgili üçüncü kişilere bildirilmesini de isteyebilecektir.

2. Tazminat Davaları

Bu Davalar,

Maddi tazminat davası, kişinin özel hayatına yönelik bir ihlalin olması durumunda meydana gelen zararın giderilmesi için açılan davadır. Burada Borçlar Kanunu'nun 41. maddesi anlamında bir kusur sorumluluğu söz konusudur. Bu durumda kişiye yönelik haksız bir eylem olacak, bu eylem kusurlu olacak ve neticesinde doğan maddi bir zarar olacak, bu durumda bu dava açılacaktır. Bu dava Medeni Kanununun 25/3. maddesinde düzenlenmiştir.

Örneğin; ünlü bir iş adamının sevgilisiyle uygunsuz durumlarda çekilmiş fotoğraflarının yayımlanması halinde, eğer bu iş adamının işlerinin bozulması sonucu maddi kaybı olmuşsa bu durumda bu kişi haksız eylem nedeniyle uğramış olduğu zararın tazmini için maddi tazminat davası açabilecektir.

Manevi Tazminat Davası; Özel hayatın gizliliğinin basın yoluyla ihlali neticesinde maddi değerlerle ifade edilemeyen bir zarar doğmuşsa bu durumda zarara uğrayan yani haksız saldırıya maruz kalan kişi manevi tazminat davası açabilecektir. Manevi tazminat

⁸² Helvacı, s. 131

⁸³ Tüfek, s. 141.

davası da Medeni kanununun 25/3. maddesinde düzenlenmiştir. BK. 49. maddesinde ise sadece manevi tazminat davası düzenlenmiştir.⁸⁴

Manevi tazminat davası kişinin özel hayatına basın yoluyla yapılan saldırının neticesinde kişinin duymuş olduğu manevi acıyı bir nebze olsun dindirmek, gidermek için açılan tazminat davasıdır.

Dolayısıyla her insanın olaylar yani ihlal neticesinde duyacağı acı ve bunun tazmin miktarı farklı olacaktır. Örneğin bir bakanın özel hayatının gizliliğinin basın yoluyla ihlali neticesinde oluşacak olan acı ile küçük bir esnafın özel hayatının gizliliğinin basın yoluyla ihlali durumunda kişinin duyacağı acı aynı olmayacaktır.

Medeni Kanundaki düzenlemede manevi tazminat davasını düzenlerken gerçek kişi veya tüzel kişi ayrımına gidilmemiştir. Dolayısıyla tüzel kişilere yönelik olarak basın yoluyla herhangi bir saldırı olması durumunda da manevi tazminat davası açılabilir.⁸⁵

3. Davalarda Davacı ve Davalı Sıfatı

Saldırıya yönelik davalar ile tazminat davalarını gerçek ve tüzel kişiler açabilir.⁸⁶ Özel hayatının gizliliği basın yoluyla ihlale uğrayan kişi önleme, durdurma ve tespit davalarında davacı konumunda olacaktır. Yani ihlale maruz kalan kişi bu davaları açabilecektir, taraf sıfatını alabilecektir. Bu davaları açma hakkı şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Bu nedenle gerçekten ihlale maruz kalan kişi bu davayı açabilecektir.⁸⁷

Bu davalar şahsa sıkı sıkıya bağlı haklar olması nedeniyle devredilemezler ve mirasçılara da geçmezler. Ancak kişinin hatırasına yapılan bir ihlal söz konusu ise bu durumda mirasçılarının bu davaları açabileceği kanaatindeyiz.

Bu davalarda yani saldırıya yönelik davalar ve tazmine yönelik davalarda, davalı sıfatı ise genel hukuk kuralları çerçevesinde belirlenecektir. Saldırıyı gerçekleştiren kişiler bu davalarda davalı sıfatını alacaktır.

⁸⁴ Karahasan, Mustafa Reşit, Tazminat Hukuku, Manevi Tazminat, İstanbul 2001, s. 701-702.

⁸⁵ Taşkın, Alim, Tüzel Kişilerin Kişilik Haklarının Korunması, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1991-1992, C. 42, s. 1-4,201-243.

⁸⁶ Kılıçoğlu M., s. 255.

⁸⁷ Helvacı, s. 153.

4. Yetkili Mahkeme ve Dava Açma Süresi

İnsanların özel hayatının basın yoluyla ihlal edilmesi haksız bir fiildir (BK md. 41). HUMK' nun 21. maddesinde genel bir kural olarak haksız fiillerden doğan davaların eylemin gerçekleştirildiği yerde açılacağı belirlenmiştir. Dolayısıyla basın yoluyla işlenen suçlar yönünden yayımın ve dağıtımın yapıldığı her yerde ve zararın gerçekleştiği yerlerde davaların açılabileceği anlaşılmalıdır.⁸⁸ Ayrıca tazminat davaları davalının ikametgahı mahkemesinde ve zarar görenin ikametgahı mahkemesinde de açılabilir. (HUMK 9/1).

Önleme davası özel hayatın gizliliğine yönelik ihlalin daha başlamadığı ve sona ermiş olan bir ihlalin yeniden başlama ihtimalinin bulunması durumlarında, durdurma davası ihlal başlamış ve devam ediyorsa, tespit davası ise ihlal başlamış ve sona ermiş ancak ihlalin etkileri devam ediyorsa açılabilir.⁸⁹

Saldırımı önlemeye ve etkilerini ortadan kaldırmaya yönelik olan davalar açısından herhangi bir zamanaşımı süresi söz konusu değildir.

Basın yoluyla özel hayatın gizliliğinin ihlali durumunda açılacak olan tazminat davalarında ise BK. m 60 ve 69' da düzenlenen 1 ve 10 yıllık süreler söz konusudur. Bu sürelerden asgari süre olan bir yıllık süre fiilin ve failin öğrenildiği tarihten itibaren başlar. Bu sürelerden 10 yıllık süre ise herhalde davanın açılacağı ve fiilin gerçekleşmesinden itibaren başlayacak olan azami bir süredir, yani dava nihai olarak en geç 10 yıllık süre içerisinde açılmalıdır. Bu süre dolduktan sonra bu davalar açılmaz. Çünkü bu süre hak düşürücü süredir.⁹⁰

Örneğin, kişinin özel hayatının gizliliğini ihlal eden gazete yayının üzerinden 10 yıl geçmişse artık tazminat davaları açılmaz. BK. m. 60' da aynı zamanda olağanüstü süreye de yer verilmiştir. Bu süre eğer özel hayatın gizliliğine yönelik saldırı aynı zamanda ceza hukuku anlamında bir suç teşkil ediyorsa bu suç için öngörülen dava zamanaşımı süresi 10 yıllık süreden daha uzun bir süre ise, bu süre aynı zamanda tazminat davaları için olağanüstü süredir, yani dava zamanaşımı süresi içinde tazminat davaları da açılabilir.⁹¹

⁸⁸ Tüfek, s. 147.

⁸⁹ Helvacı, s. 175.

⁹⁰ Kılıçoğlu M., s. 570.

⁹¹ Tüfek, s. 149.

B. BASIN SUÇLARINDA CEZAİ SORUMLULUK

1. Özel Sorumluluk Sistemi ve Ortaya Çıkış Nedeni

Basın suçlarından doğan ceza sorumluluğu özel bir sisteme bağlanmıştır. Bunun nedeni öğretide farklı görüşlerle açıklanmıştır. Bu görüşlerden çıkarılan sonuçların pratik önemi iştirak kurallarının uygulanıp uygulanmayacağı açısından önemlidir.

Bir görüşe göre, basın suçlarının oluşumunda eser sahibi, yazı işleri müdürü, yayımcı, basan vs. gibi birçok kişi rol oynamakta, yani bu suçlar kolektif bir faaliyet sonucu ortaya çıkmakta ve bu nedenle de bu suçlar açısından özel bir sorumluluk sistemi uygulanmaktadır. Bu itibarla, sorumluluk açısından genel iştirak hükümleri uygulanacak olursa, basın faaliyetine katılan herkes sorumlu tutulacaktır. Bu da hem basın özgürlüğü, hem de adalet anlayışı açısından kabul edilebilecek bir durum değildir. İşte bu nedenle, basın suçlarından dolayı sorumlu kişilerin sayısını sınırlamak ve genel iştirak hükümlerini bertaraf etmek amacıyla özel bir sorumluluk sistemi öngörülmüştür.⁹²

Konudaki diğer bir görüş, basın işinin kolektif bir faaliyet olduğu ve bu faaliyette yer alan çok sayıda kişinin suçun işlenmesindeki etkisini kabul etmektedir. Bu görüşe göre, bir basın suçu iştirak dışında işlenmiş olur ve eser sahibi bilinmiyor ya da bulunamıyor olursa veya iştirakin varlığı ispatlanamazsa, işlenen suç için kimse sorumlu tutulamayacaktır. İşte burada, basın suçlarının cezasız kalmasını önlemek ve iştirak olsa da olmasa da mutlaka sorumlu bir kişi belirlemek amacıyla, basın suçlarında özel bir sorumluluk sistemi belirlenmiştir. Daha açık bir ifadeyle, özel sorumluluk sistemi, iştirak hükümlerinin uygulanması sonucu çıkan sorumluların genişliğini daraltmak amacıyla değil, tam tersine sorumsuzluğu önlemek amacıyla ve iştirak dışında sorumluluğu genişleten bir biçimde düzenlenmiştir.⁹³

Biz özel sorumluluk sisteminin ortaya çıkış nedeni olarak belirtilen görüşlerden ikincisine katılmaktayız. Bu özel sorumluluk sisteminin amacı, iştirak hükümlerinin uygulanması sonucu çıkan sorumluların sayısını düşürmekten ziyade, basın suçlarına iştirak hükümlerinin uygulanamaması ve eser sahibinin de bilinmemesi halinde suçun cezasız kalması tehlikesini bertaraf etmektir.

⁹² Dönmezer, Sulhi, Basın ve Hukuku, 4. bs. , İstanbul 1976, s. 378.

⁹³ Özek, Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu, İstanbul 1972, s. 21.

2. İştirak Hükümlerinin Uygulanmasına Etkisi

Yukarıda belirtilen basın suçlarındaki özel sorumluluk sisteminin, basın suçlarında iştirak hükümlerinin uygulanmasını önleyip önlemediğini belirlemek gerekmektedir. Örneğin, özel hayatın gizliliğini ihlal ederek elde edilen bilgileri yayımlayan, bir basılmış eser, eser sahibi, sorumlu müdür, basımcı ve yayımcı arasındaki iştirak iradesinin ürünü olarak yayımlandığı takdirde, Basın Kanunu'nda cezai sorumluluğu düzenleyen 11. madde hükmüne göre, eser sahibi belli olduğu için sadece eser sahibi cezalandırılacak, sorumlu müdür, basımcı ve yayımcı fiile iştirak etmelerine rağmen cezalandırılmayacaklardır. Ancak, 11. maddenin sadece iştirak harici durumlarda uygulanmasını kabul edersek, örnekte iştirak söz konusu olduğundan, sorumlu müdür, basan ve dağıtan da TCK iştirak hükümlerine göre, iştirakleri nedeniyle sorumlu tutulacaktır.

Özel sorumluluk sisteminin ortaya çıkış nedenleri kısmında, ikinci görüşe katılmaktayız. Şöyle ki; ilk görüşü savunanlar, örnek olaydaki gibi durumlarda iştirak hükümlerinin uygulanmayacağı, sadece 11. madde ile sonuca gidileceğini, çünkü 11. maddenin amacının sorumluların sayısını azaltmak olduğunu iddia etmişlerdir. Oysa, 11. maddedeki sorumluluk sistemi, TCK'daki iştirak hükümlerinin uygulanmasını engellemeyecektir. Basın Kanunu'nda yer alan düzenleme iştirak hükümlerinin uygulanamaması sonucu, suçun cezasız kalmasını önlemek amacıyla getirilmiştir. Hükümde, iştirakle ilgili herhangi bir düzenleme olmadığı gibi, sayılan sorumluların iştirakin uygulanabilmesi için ön koşul olan aynı fiili işlemeye yönelik ortak iradeleri de yoktur. İşte böyle ortak bir irade söz konusu olduğu takdirde, iştirak hükümlerini uygulamamak için geçerli bir neden gösterilemez. Basın Kanunu 11. madde hükmü, zaten konudaki ikinci görüşün de savunduğu gibi iştirak hükümlerinin uygulanamaması durumunda, sorumluları belirlemek amacıyla getirilmiştir.

C. BASIN YOLUYLA İŞLENEN SUÇLARDA SORUMLULUĞA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Hukukumuzda, ilk olarak 1864 tarihinde Matbuat Nizamnamesi, sonra 1909 Matbuat Kanunu ve 1931 tarihli Matbuat Kanunu ile basın hukukunda cezai sorumluluk düzenlenmiştir. İncelememizde, 5680 sayılı ve 1950 tarihli mülga Basın Kanunu, yürürlükteki

2004 tarihli 5187 sayılı Basın Kanunu ve 5237 sayılı TCK'daki düzenlemelere göre basın faaliyetene katılanların cezai sorumlulukları üzerinde durulacaktır.

1. Türk Ceza Kanunu

1926 Tarihli mülga TCK özel hayatın gizliliğinin korunmasına ilişkin direkt olarak hükümlere yer vermemiştir. Yürürlükteki 5237 sayılı TCK'nın ise, özel hayatın gizliliğini getirdiği özel hükümlerle düzenlediğini daha önce belirtmiştik. Bu hükümler, söz konusu ihlallerin basın yoluyla işlenmesini de içerdiğinden, burada bu yeni hükümlere tek tek değinmekte fayda vardır. TCK, “Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar” başlıklı dokuzuncu bölümünde konuyu 9 madde halinde düzenlemiştir. Bunlar;

Haberleşmenin gizliliğini ihlâl; “Kişiler arasındaki haberleşmenin gizliliğini ihlâl eden kimse, altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.” TCK, bu suçun basit şeklini bu şekilde düzenleyerek, kişilerin özel hayatında yer alan, haberleşme içeriklerinin yetkisiz kişilerce öğrenilmesini cezalandırmıştır. Edinilen bu haberleşme içeriklerinin ifşa edilmesini ise, aynı maddenin 2. fıkrasında suçun nitelikli hali olarak düzenlemiş, “bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile” cezalandırılacağını öngörmüştür.⁹⁴ Ayrıca, konumuzla daha yakından ilgili olan, yine aynı maddenin son fıkrasında “Kişiler arasındaki haberleşmenin içeriğinin basın ve yayın yolu ile yayımlanması hâlinde, ceza yarı oranında artırılır” şeklinde bir düzenleme ile, ihlalin basın yoluyla yapılmasını cezayı artırım sebebi olarak düzenlemiştir.

Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması; “Kişiler arasındaki aleni olmayan konuşmaları, taraflardan herhangi birinin rızası olmaksızın bir aletle dinleyen veya bunları bir ses alma cihazı ile kaydeden kişi, iki aydan altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır.” Hükümden de anlaşılacağı gibi, aleni olmayan, kişilerin özel hayatına dahil olan konuşmalar rızaları olmaksızın dinlenemeyecektir. Maddenin üçüncü fıkrasının son cümlesine göre “Bu konuşmaların basın ve yayın yoluya yayımlanması hâli” de suç teşkil edecektir. Fiilin basın yoluyla işlenmesi halinde verilecek ceza, 1. ve 2. fıkradaki şekillerde işlenmesi halinde öngörülen cezadan daha ağır olduğu için, kanun koyucu burada da basın yoluyla özel hayatın ihlalini cezayı artırım sebebi olarak kabul etmiştir.⁹⁵

⁹⁴ Yalvaç, s. 266.

⁹⁵ Yalvaç, s. 267.

Özel hayatın gizliliğini ihlal; “(1) Kişilerin özel hayatını ihlal eden kimse, altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Gizliliğin görüntü veya seslerin kayda alınması suretiyle ihlâl edilmesi hâlinde, cezanın alt sınırı bir yıldan az olamaz. (2) Kişilerin özel hayatına ilişkin görüntü veya sesleri ifşa eden kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Fiilin basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, ceza yarı oranında artırılır.” Görüldüğü gibi, görüntü veya sesleri kayda alarak özel hayatın gizliliğini ihlal cezayı artırım sebebidir. Görüntü veya seslerin ifşa edilmesi hali suçun nitelikli hali olarak, ifşa faaliyetinin basın yoluyla yapılması hali ise cezayı artırım sebebi olarak düzenlenmiştir. Ayrıca, 134. maddede, özel hayatın gizliliğinin nasıl ve ne şekilde ihlal edilmiş olacağı konusunda bir belirleme yapılmamıştır. O halde diğer maddelerde düzenlenen fiiller olmadığı takdirde genel düzenleme olarak 134. madde uygulanarak sonuca gidilecektir.⁹⁶

Kişisel verilerin kaydedilmesi; “Hukuka aykırı olarak kişisel verileri kaydeden kimseye altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.” Bu maddede basın yoluyla ihlal ile ilgili özel bir düzenlemeye yer verilmeyerek, bu durum bir sonraki maddede ele alınmıştır.

Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme; “Kişisel verileri, hukuka aykırı olarak bir başkasına veren, yayan veya ele geçiren kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.” Burada, kişisel verilerin dağıtılması ayrı bir suç olarak düzenlenmiştir. Diğer bir deyişle, kişisel verileri kaydetme 135. maddede düzenlenen suç, bu verileri hukuka aykırı olarak başkasına verme, yayma veya ele geçirme 136. maddede düzenlenen bu suçu oluşturacaktır. Madde açık olarak basın terimini kullanmasa da basının bilgileri yayma, kamuya sunma konusunda en önemli araç olduğu kuşkusuzdur. Bu itibarla, basın yoluyla kişisel verilerin yayımlanması da bu madde kapsamında değerlendirilerek, cezalandırılacaktır.⁹⁷

Nitelikli haller; Yukarıdaki maddelerde saydığımız suçların, “Kamu görevlisi tarafından ve görevin verdiği yetkiyi kötüye kullanmak suretiyle, belli bir meslek ve sanatın sağladığı kolaylıktan yararlanmak suretiyle” işlenmesi halinde verilecek cezanın yarı oranında artırılacağı düzenlenmiştir. Bu noktada, her meslek grubunun kendi özel düzenlemelerinde konuyla ilgili olarak hükümler yer alabilir. Örneğin, avukatlık mesleğinde, avukatın gördüğü iş gereği, müvekkili hakkında bazı özel bilgilere vakıf olması kaçınılmazdır. Avukatlık

⁹⁶ Yalvaç, s. 268.

⁹⁷ Yalvaç, s. 270.

Kanunu⁹⁸ haricinde, TCK da bu bilgilerin ifşa edilmesini nitelikli haller başlığı altında düzenleme gereği hissetmiştir.⁹⁹

Verileri yok etmeme; “Kanunların belirlediği sürelerin geçmiş olmasına karşın verileri sistem içinde yok etmekle yükümlü olanlara görevlerini yerine getirmediklerinde altı aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.”

Şikâyet; “Kişisel verilerin kaydedilmesi, verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme ve verileri yok etmeme hariç, bu bölümde yer alan suçların soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlıdır.” Bu nedenle, sayılan suçlar haricinde kalan, haberleşmenin gizliliğini ihlal, kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması ve özel hayatın gizliliğini ihlal suçlarının soruşturulması ve kovuşturulması şikâyet şartına bağlanmıştır.¹⁰⁰

Tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbiri uygulanması; “Yukarıdaki maddelerde tanımlanan suçların işlenmesi dolayısıyla tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.” Saydığımız maddelerde öngörülen fiillerin, en başta yaptığımız kişilik ayırımına göre, gerçek kişiler tarafından değil de, tüzel kişiler tarafından işlenmesi halinde, tüzel kişiler hakkında kendilerine özgü güvenlik tedbirleri uygulanacaktır. Nitekim, tüzel kişilerin hapis cezasına çarptırılması söz konusu olamayacaktır.¹⁰¹

2. 5680 Sayılı Mülga Basın Kanunu

Kişilik haklarına basın yoluyla saldırılar, 5680 sayılı Basın Kanunu ile korunmuştur. Kanunun 16. maddesi basın yoluyla işlenen suçlardan dolayı cezai, 17. maddesi ise basın yoluyla işlenen fiillerden dolayı hukuki sorumluluğu tespit etmiştir. Ayrıca, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 33 ve 34. maddelerinde ceza hükümlerine yer vermiştir.

Örneğin, 33. maddede, TCK’daki bazı suçlar ve 18 yaşından küçükler hakkındaki haberler ile kanunen evlenmeleri yasaklanmış kimseler hakkındaki cinsi münasebetler hakkındaki haberlerin verilmiş şekline ilişkin özel bir cezai düzenleme yer almaktaydı. Bu kanun zamanında, Yargıtay 7. CD. 27.12.1994 tarih, 1994/12819-14433 sayılı kararında

⁹⁸ Avukatlık Kanunu’nun “Sır Saklama” başlıklı 36. maddesi şu şekildedir: “Avukatların, kendilerine tevdi edilen veya gerek avukatlık görevi, gerekse Türkiye Barolar Birliği ve barolar organlarındaki görevleri dolayısıyla öğrendikleri hususları açığa vurmaları yasaktır.”

⁹⁹ Yalvaç, s. 270.

¹⁰⁰ Yalvaç, s. 271.

¹⁰¹ Yalvaç, s. 271.

“Sanık E. E’nin sorumlu müdürlüğünü yaptığı... isimli gazetede “Biri AIDS, diğeri Frengili” başlığı ile verilen haber yazısında Kemberburgaz’da fuhuş yaparken yakalandıklarından bahisle 18 yaşından büyük ancak 21 yaşından küçük yabancı uyruklu iki bayanın ad ve soyadına açık olarak yer verilmesi sebebi ile Basın Kanunu’nun 33/2 maddesine göre ceza tertip eden mahkeme kararı doğrudur” demiştir.¹⁰²

Saydığımız diğere düzenlemelerde de 5680 sayılı Basın Kanunu’nda ayrıca düzenleme gereği duyulan cezai hükümlere yer verilmiştir.

3. 5187 Sayılı Basın Kanunu

5187 sayılı yeni Basın Kanunu 09.06.2004 tarihinde kabul edilerek, 26.06.2004 tarih ve 25504 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

5680 sayılı kanun gibi 5187 sayılı Basın Kanunu’da sorumluluk açısından birtakım düzenlemelere yer vermiş, 11. maddesinde cezai sorumluluk başlığı altında sorumluları belirlemiştir.

Bu kanun ile getirilen en önemli değişiklik, sorumlu yazı işleri müdürünün konumu ile ilgilidir. Mülga Basın Kanunu 16. maddesinde sürekli yayınlarda yazı işleri müdürünün eser sahibi ile birlikte sorumluluğunu öngörmüş, ama yazı işleri müdürüne verilecek hürriyeti bağlayıcı cezanın para cezasına çevrileceğini hükme bağlamıştı. 5187 sayılı yeni Basın Kanunu ise 11. maddesinin 2. fıkrasında “Sürelili yayınlar ve süresiz yayınlar yoluyla işlenen suçlardan eser sahibi sorumludur” demek suretiyle yazı işleri müdürünün doğrudan sorumluluğunu kaldırmıştır. Ancak, yukarıda bahsettiğimiz suçun cezasız kalması tehlikesini önlemek amacıyla, 11. maddenin 3. fıkrasında “sürelili yayınlarda eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında bulunması nedeniyle Türkiye’de yargılanamaması veya verilecek cezanın eser sahibinin diğere bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkûm olduğu cezaya etki etmemesi hallerinde” sorumlu yazı işleri müdürünün sorumluluğunu kabul etmiştir. Fıkranın devamında “ancak bu eserin sorumlu müdürün ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin karşı çıkmasına rağmen yayımlanması halinde, bundan doğan sorumluluk yayımlatana aittir” ifadesine yer verilerek, sorumlu müdürün karşı çıkmasına rağmen, izni olmaksızın yayımlanan eserlerle ilgili sorumluluğu kaldırılmıştır. Bu durumda sorumlu yayımlatan olacaktır.

¹⁰² Yargıtay 7. CD. 27. 12. 1994 tarih, 1994/12819-14433 sayılı kararı, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

11. madde 3. fıkrasında ise süresiz yayınlardan sorumluluğu düzenlemiştir. Buna göre, “Süresiz yayınlarda eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında olması nedeniyle Türkiye’de yargılanamaması veya verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkûm olduğu cezaya etki etmemesi hallerinde yayımcı; yayımcının belli olmaması veya basım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında olması nedeniyle Türkiye’de yargılanamaması hallerinde ise basımcı sorumlu olur”. Bu fıkrada da yayımcı ve basımcı açısından cezai sorumluluklar getirilmiştir. Fıkrada ifade edilen durumlar neticesinde, yayımcı; yayımcının belli olmaması veya basım sırasında ceza ehliyeti olmaması ya da Türkiye’de yargılanamaması hallerinde yayımcının sorumluluğu bitecek, basımcı sorumlu olacaktır.

Tabi daha önce ifade ettiğimiz gibi, gerek süreli, gerek süresiz yayınlardan ilk olarak sorumlu tutulan kişi eser sahibidir. Bu itibarla, kademeli bir sorumluluk sistemi öngörüldüğünü ifade etmek yanlış olmayacaktır. Bu noktada, basılmış eserler yoluyla işlenen suçlarda ilk olarak eser sahibi sorumlu tutulduğuna göre, eser sahibinin kim olduğu ve sorumluluğu konusunda detaylı açıklamalar yapmak faydalı olacaktır.

a. Eser sahibi

5680 sayılı mülga Basın Kanunu eser sahibi kavramını kullanmamıştır. Bunun yerine çeşitli maddelerinde, “yazıyı yazan”, “resmi yapan”, “haber, havadis veya vesikaları veren” gibi ifadelerle yer vermiştir. Oysa yürürlükteki Basın Kanunu tüm bunları eser sahibi kavramıyla ifade etmiş ve bu kavramı 2. maddesinde “süreli veya süresiz yayının içeriğini oluşturan, yazıyı veya haberi yazan, çeviren veya resmi ya da karikatürü yapan” şeklinde tanımlamıştır. Bu bağlamda, suçu vücuda getiren “yazıyı yazan”, “haberi yazan”, “resmi yapan”, “karikatürü yapan” kişiler genel olarak eser sahibi olarak nitelendirilir.

“Yazıyı yazan” basılmış eserde fikir unsurunu meydana getiren kimsedir.¹⁰³ Diğer bir ifade ile, yazıyı yazan belirli bir düşünsel içeriği sistematik bir şekilde kaleme alan kişidir, yani yazıyı fikren oluşturan kimsedir. Ancak bundan yazıyı somut olarak ortaya çıkaran kimse anlaşılmalıdır. Yazı, düşünsel bir faaliyetin ürünüdür, bu nedenle yazıyı daktilo eden veya teknik araçlarla yazının basıma hazırlanmasını sağlamak amacıyla mekanik araçlarla yazıyı yazan, eser sahibi anlamında yazıyı yazan kişi olmayacaktır.

¹⁰³ Özek, s. 537.

“Haberı yapan” herhangi bir olayı haber durumuna getiren kişidir. Bu durumda, gelen haber, havadis, belge, beyan vs. kaleme alarak yayıma hazırlayan kişi de bu kavram içerisinde değerlendirilmelidir.

“Resim ve karikatürü yapan” ise bunları somut olarak oluşturan kişidir. Fotoğrafi çeken kişi de resmi yapan kişi kavramı içine girecektir.

b. Eser Sahibinin Sorumluluğu

Eser sahibi aslında suçun maddi failidir ve aslında sorumluluğu Basın Kanunu 16. maddeden kaynaklanmamaktadır. Bu madde hükmü olmasaydı da, eser sahibinin sorumluluğu Ceza Hukuku genel hükümlerine göre belirlenebilecekti.

Bu itibarla, eser sahibinin sorumluluğu subjektif sorumluluktur ve dolayısıyla hem eserin oluşturulmasında hem de yayımlanmasında iradesinin bulunması zorunludur. TCK'nın 21. maddesinde belirlenen “suç tanımındaki unsurları bilerek ve isteyerek” gerçekleştirme durumu eser sahibi açısından da geçerlidir. Kusursuzluğu ve nedensellik bağı ortadan kaldıran nedenlerin varlığı halinde sorumlu tutulmaması, bu sorumluluğun doğal bir sonucudur. Gerçekten, kaza ve tesadüf, zorunluluk hali, ilgilinin rızası, cebir, şiddet, korkutma ve tehdit gibi ceza sorumluluğunu ortadan kaldıran nedenlerden biri söz konusu olduğunda eser sahibinin sorumluluğu ortadan kalkar. Örneğin, suç teşkil eden eser, eser sahibinin bilgi ve rızası olmaksızın yayımlansa veya eser sahibinin yazısında bazı değişiklikler yapılsa ve bu değişiklikler suç oluştursa, artık eser sahibinin sorumluluğundan söz edilemeyecektir. Çünkü bu durumda eser sahibinin kusurlu bir hareketi olmadığı gibi, hareketi ile netice arasında bir nedensellik bağı da mevcut değildir.

Basın Kanunu 11. maddesinin 2. ve 3. fıkralarına göre süreli ve süresiz yayımlar yoluyla işlenen suçlardan kural olarak eser sahibi sorumludur. Ancak sorumluluk bazı durumlarda, sorumlu müdür, sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili, yayımcı ve hatta basımcıya geçebilmektedir.

c. Eser Sahibinin Belli Olmaması

Eser sahibinin belli olmaması durumunda suç faili olarak kimin yargılanacağı da Basın Kanunu'nda sonuca bağlanmıştır. Basın Kanunu 11. maddesinin 3. fıkrasına göre, süreli yayımlarda eser sahibi belli değilse sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili

kişiler sorumlu olacaktır. Aynı maddenin 3. fıkrasına göre ise, süresiz yayınlarda eser sahibi belli değilse yayımcı, yayımcı da belli değil ise basımcı sorumlu olacaktır.

Eser sahibinin cezai ehliyetinin bulunmaması veya yurt dışında bulunması nedeniyle Türkiye’de yargılanamaması halinde de eser sahibinin belli olmaması halindeki gibi sorumlu kişi belirlenecektir. Süreli yayınlarda sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili, süresiz yayınlarda yayımcı ve yayımcı belli değilse basımcı, basılmış eser yoluyla işlenen suçun faili olarak suçtan sorumlu olacaktır.

D. BASIN YOLUYLA İŞLENEN SUÇLARDA İDDİANAMENİN DÜZENLENMESİ, İDDİANAMENİN UNSURLARI VE YARGILAMA USULÜ

1. İddianamenin Düzenlenmesi

Ceza muhakemesinde bir şüphe ile başlayan soruşturma aşaması iddianamenin hazırlanması ile sona ermekte, iddianamenin değerlendirilmesi süreci bir ara evre olarak ortaya çıkmakta ve iddianamenin kabulüyle kovuşturma başlamaktadır. Soruşturma safhasının amaçlarına uygun şekilde yürütülmesi, kovuşturmanın hazırlanması ve yeterli suç şüpheleri bulunmayan hadiselerin mahkeme önüne getirilmemesi, ayıklanması, büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede ceza iddiasını yargılama makamı önüne getiren belge olarak iddianamenin yasada belirtilen özellikleri taşıması gerekir. Gerek soruşturma safhasının fonksiyonlarını hayata geçirmek gerekse de savcılık makamının etkinliğini artırmak adına, mahkeme tarafından “iddianamenin” incelenmesinin ve iadesinin mümkün kılınmış olması büyük bir yeniliktir.¹⁰⁴ Yeni CMK’ nın bu alanda getirdiği bir diğer önemli gelişme ise, 171 inci maddede “maslahata uygunluk sistemine” yer vererek Cumhuriyet savcısına kamu davasını açma konusunda takdir yetkisi tanımış bulunmasıdır. Ayrıca 5560 sayılı Kanunla maddede yapılan değişiklikte, savcıya şartları oluştuğu takdirde kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verme imkânı da verilmiştir. Son olarak belirtelim ki, iddianamenin iadesi kurumunun Türk Hukuku’nda işlerliğini olumsuz etkileyecek en önemli olgu, on beş gün içerisinde iade edilmeyen iddianamenin kabul edilmiş sayılacağına ilişkin düzenlemedir.

Ceza muhakemesinde, Cumhuriyet savcısı, suç işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere işin

¹⁰⁴ Öztürk, Bahri/ Erdem M. Ruhan, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara 2006, s. 651.

gerçeğini araştırmaya başlar (CMK.m.160/1). Cumhuriyet savcısı ve emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle bu dönemde kural olarak yazılı (CMK.m.169) ve gizli (CMK.m.157) gerçekleştirilen bir dizi faaliyete soruşturma, bu faaliyetin yapıldığı safhaya ise soruşturma safhası adı verilmektedir¹⁰⁵

CMK.'da ceza muhakemesinin evreleri düzenlenmiş ve bu çerçevede yasa'nın 2 nci maddesinde; *“yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre”*, soruşturma, *“iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre”* ise kovuşturma olarak tarif edilmiştir. Bu iki evrenin tanımı dikkate alındığında, *“iddianamenin değerlendirilmesi”* soruşturma evresi içerisinde yer almaktadır. Ancak CMK.m.170/2'de; *“soruşturma evresi sonunda... Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler”* denilmek suretiyle, *“iddianamenin hazırlanması”* soruşturma safhasının son işlemi olarak kabul edilmiştir. Aynı şekilde CMK.m.175/1'de *“iddianamenin kabulüyle, kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar”* şeklinde düzenlenmiştir.

Soruşturma aşamasının iki temel fonksiyonundan bahsedilebilir;

Bunlardan birincisi; hazırlayıcılıktır, yani maddi gerçeğe uygun bir biçimde ve makul sürede sonuçlanması açısından soruşturma, bir hazırlama görevi üstlenmektedir.

Soruşturmanın ikinci fonksiyonu ise *“ayıklayıcılıktır*. Bu fonksiyon hangi olaylardan ötürü iddianame tanzim edileceği, hangileri bakımından ise kovuşturmaya yer olmadığı kararı verileceğinin tayinini işaret eder. Burada tümüyle şüpheyi ortadan kaldırmak, maddi gerçeğe ulaşmak değil, Cumhuriyet savcısının iddianame tanzim edip etmeyeceğine karar vermesini sağlamak, iddianame tanzim edilecekse kovuşturmaya hazırlık yapmak söz konusudur. Bu sebeple de, savcılık makamı sadece şüphelinin aleyhine değil, lehine olan hususları da ortaya koymakla mükelleftir.

a. Kamu Davasının Açılmasında İlkeler

Davasız Yargılama Olmaz İlkesi; Bir fiilin yargılanmasına başlanabilmesi için, kural olarak o fiilin suç teşkil ettiğinin ve failin cezalandırılması gerektiğinin ileri sürülmesini ifade eden prensibe *“davasız yargılama olmaz”* ilkesi denilmektedir.¹⁰⁶

Konuyla ilgili olarak CMK, kovuşturmanın başlamasını savcılık tarafından tanzim edilen iddianamenin kabulüne bağladığı gibi (m.170, 175), yargılama sonucunda verilecek

¹⁰⁵ Yurtcan, Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku, 11. Baskı, İstanbul 2005, s. 369 vd.

¹⁰⁶ Öztürk / Erdem, s. 648.

hükmün de ancak iddianamede unsurları gösterilen suçla ilişkin fiil ve fail hakkında verileceğini (CMK.m.225/1) düzenlemiştir.

Davasız yargılama olmaz ilkesi soruşturma safhasında da önemli bir yer tutar. Nitekim soruşturma safhasında ancak hâkim tarafından yapılabilecek bir işleme gerek duyulduğunda, Cumhuriyet savcısının talebiyle Sulh Ceza hâkimi inceleme yaparak karar verir (CMK m.162). Bu kuralın istisnası CMK'nın 163 üncü maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre suçüstü hali ile gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısına erişilemiyorsa veya olay genişliği itibariyle Cumhuriyet savcısının iş gücünü aşıyorsa Sulh Ceza hâkimi de bütün soruşturma işlemlerini yapabilir.

Kovuşturma Mecburiyeti İlkesi; Bir suçun işlendiği haberinin alınması üzerine, bu fiilleri takibe yetkili makamların kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere derhal soruşturmaya başlamalarını (CMK.m.160/1), yapılan soruşturma sonucunda fiil ve failin belli olması, suçun işlendiğine dair yeterli şüphe bulunması ve **dava şartlarının gerçekleşmiş olması durumunda** Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmesini (CMK m.170) ve açılan kamu davasının yargılamanın sonuna kadar savcılıkça takip edilmesini ifade eden ilkeye “*kovuşturma mecburiyeti ilkesi*” denilmektedir.¹⁰⁷ Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere kovuşturma mecburiyeti ilkesi “araştırma mecburiyeti”, “kamu davasını açma mecburiyeti” ve “kamu davasını yürütme mecburiyeti” ni bünyesinde barındırır (CMK m188).

Maslahata Uygunluk İlkesi (Kamu Davası Açmada Takdir Yetkisi) ; Bir fiilin işlendiği haberinin alınması üzerine yapılan araştırmalarda dava açılması için yeterli suç şüphesi elde edilmesine rağmen, davanın açılmasının suçtan veya suçlunun cezasız kalmasından doğabilecek zarardan daha büyük zarara neden olabileceği kanaatine ulaşmış olan Cumhuriyet savcısının dava açmada (iddianame düzenlemekte) takdir yetkisine sahip olmasına “*maslahata uygunluk ilkesi*” denilmektedir.¹⁰⁸ CMK' nın 171 inci maddesi “Cezanın ortadan kaldırılmasını gerektiren şahsî sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsî cezasızlık sebebinin varlığı halinde Cumhuriyet savcısı kamu davasını açmayabilir” şeklindeydi.06.12.2006 tarih ve 5560 sayılı Kanunla 171 inci maddede değişiklik yapılmış ve maddede “kamu davasının açılmasının ertelenmesi” kurumuna da yer verilmiştir.

¹⁰⁷ Öztürk / Erdem, s. 191.

¹⁰⁸ Öztürk / Erdem, s. 192.

CMK sadece cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hallerinin ve şahsi cezasızlık sebeplerinin varlığı halinde Cumhuriyet savcısına kamu davasını açıp açmama konusunda takdir yetkisi tanımıştır (m.171/1). İnceleme konumuz olan özel hayatın gizliliğinin basın yoluyla ihlal edilmesine ilişkin suçlarda TCK' da etkin pişmanlık ve şahsi cezasızlık sebeplerine ilişkin düzenleme mevcut değildir.

Aynı maddede düzenlenen başka bir husus ise, kamu davasının açılmasının ertelenmesidir.

Şüpheliye isnat edilen suçun uzlaşma kapsamında bulunmaması, şüpheliye isnat edilen fiilin, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlardan olup, cezasının üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektirmesi (CMK.m.171/2), isnat edilen suçun işlendiği hususunda yeterli şüphenin bulunmasıdır.

Ayrıca kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için 171 inci maddenin 3'üncü fıkrasında yazılı koşulların birlikte gerçekleşmesi gerekir.

İnceleme konumuz olan suçlar yönünden kamu davasının ertelenmesinin şartlarını taşımadıklarından dolayı kamu davasının açılmasının ertelenmesi söz konusu olamayacaktır. Bu nedenle, daha fazla ayrıntıya girme gereği duymuyorum.

b. Kamu Davasının Açılması

Kamu davasını açma görevi Cumhuriyet savcısı'na aittir. Dolayısıyla iddianameyi düzenleyecek kişi de Cumhuriyet savcısıdır. Toplanan deliller suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa Cumhuriyet savcısı şüpheli veya şüpheliler hakkında bir iddianame düzenler (CMK m170/1).

Cumhuriyet savcılığı soruşturma evresi boyunca topladığı delilleri ile suçun işlendiği hususunda yeterli bir şüpheyeye ulaşırsa bir iddianame düzenleyerek davayı açar (CMK m170/2).

Kural olarak Cumhuriyet savcısının bir olay ile ilgili olarak dava açma yetkisini sınırlandıran herhangi bir süre yoktur. Bu kuralın bir istisnası ile Basın Kanunu'nda karşılaşıyoruz (Bas. K. m.26/1). Bu düzenlemeye göre günlük süreli yayınlar yönünden ceza davasının iki ay içerisinde açılması gerekir (Bas. K m.26/1). Diğer basılmış eserler yönünden ise ceza davasının dört ay içinde açılması gerekir (Bas. K m.26/1). Söz konusu iki ve dört aylık süreler basılmış eserlerin Cumhuriyet Başsavcılığına teslim edildiği tarihten başlar (Bas. K m.26/2). Eğer basılmış eser Cumhuriyet Başsavcılığına teslim edilmemişse söz konusu iki ve

dört aylık süreler suçu oluşturan fiilin Cumhuriyet savcısı tarafından öğrenildiği tarihte başlayacaktır (Bas. K. m.26/2).

Cumhuriyet savcısı soruşturma neticesinde yeterli şüphe oluşturacak delil toplayamamışsa veya soruşturma imkanı kalmamışsa (örneğin, şüphelinin ölümü, af, zamanaşımı, şikayet şartının gerçekleşmemiş olması) şüpheli veya şüpheliler hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verecektir.¹⁰⁹

Suçtan zarar gören, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kendisine tebliğinden itibaren on beş gün içerisinde, kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesine itiraz edilir, itiraz ağır ceza mahkemesi başkanlığınca değerlendirilir, verilen karar kesindir. (CMK m 173).¹¹⁰

2. Basın Yoluyla İşlenen Suçlarda İddianamenin Unsurları

İlk olarak şunu belirtmek gerekir ki; delile dayanan bir suç şüphesi olmadan hiçbir ceza muhakemesi işlemine başvurulamaz. Şüphe, bir şeyin olup olmadığı hususunda tereddüde düşme anlamına gelmektedir. Ceza soruşturması şüphe üzerine başlar ve bu şüphe belli bir ağırlığa ulaştığında iddianame düzenlenir. İddianamenin düzenlenmesi için yeterli şüpheyi, eldeki deliller değerlendirildiğinde şüphelinin mahkumiyetine karar verilmesi ihtimalinin, beraat etmesi ihtimalinden daha fazla olması şeklinde ifade edebiliriz. Bu şüphenin delillere dayanması gerekir. İddianamenin düzenlenmesi için belli oluş yani kesin kanaatin olması gerekli değildir. Kamu davasının açılması için yeterli şüphe gerekli olduğu için şüpheden sanık yararlanır ilkesinin soruşturma aşamasında geçerli olmaması gerekir.

a. Basın Yoluyla İşlenen Suçlarda Görevli ve Yetkili Mahkeme

5187 sayılı Basın Kanunu'nun 27. maddesine göre, "Basılmış eserler yoluyla işlenen veya bu Kanunda öngörülen diğer suçlardan dolayı açılan davalardan, ağır ceza işlerinden olanlar ağır ceza mahkemelerinde, diğerleri asliye ceza mahkemelerinde görülür". Bu nedenle, kişilerin özel hayatına ilişkin görüntü veya seslerin basın yoluyla ifşa edilmesi suçundan dolayı açılan davalar asliye ceza mahkemelerinde görülecektir.

¹⁰⁹ Öztürk / Erdem, s. 646.

¹¹⁰ Öztürk / Erdem, s. 647.

Aynı maddenin 2. fıkrasına göre “Bir yerde ağır ceza veya asliye ceza mahkemesinin birden fazla dairesi bulunması halinde bu davalar iki numaralı mahkemede görülür”.

Yetkili mahkeme ise, ceza yargılamasında yetkili mahkemeleri düzenleyen Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 12. maddesine göre belirlenecektir.¹¹¹ Genel yetki kuralına göre yetkili mahkeme suçun işlendiği yer mahkemesi olacaktır.

CMK’nın 12. maddesinde basın yoluyla işlenen suçlar açısından özel yetki kuralları getirilmiştir. CMK’nın 12. maddesinin, 3. fıkrasına göre ülkede yayımlanan bir basılı eserle işlenen suçlar bakımından yetkili mahkeme eserin yayım merkezi olan yer mahkemesidir. Ayrıca, aynı eserin birden çok yerde basılması durumunda suç, eserin yayım merkezi dışındaki baskısında meydana gelmişse, bu suç için eserin basıldığı yer mahkemesi de yetkilidir.

Yine 12. maddenin 5. fıkrasına göre de, görsel ve işitsel yayınlarda da bu maddenin 3. fıkrası uygulanacaktır. Ayrıca, görsel ve işitsel yayın, mağdurun yerleşim yerinde¹¹² ve oturduğu yerde işitilmiş veya görülmüşse o yer mahkemesi de yetkilidir.

Görüldüğü gibi Basın Kanunu’na göre basılmış eserler yoluyla işlenen suçların işlendiği yer yayımın yapıldığı yer olduğu halde, CMK kural olarak yayımın nerede gerçekleştirilmiş olduğuna bakmaksızın, yayım merkezini suçun işlendiği yer olarak kabul etmekte ve yetkili mahkemeyi belirlemektedir. Ancak, örneğin gazeteler yurda dağıtımını hızlandırmak için çeşitli bölgelerde basım yapmakta ve her bölgeye ait farklı baskılar düzenlemektedir. Bu durumda, örneğin fiilen suç içeren eser Ankara baskısında yayımlandığı halde, gazetenin yayım merkezi İstanbul olabilecek ve yetkili mahkeme İstanbul Mahkemeleri olacaktır. Bu sakıncalı durumu tespit eden CMK, mülga CMUK’dan farklı bir düzenleme ile bu gibi durumlarda, yayım merkezi dışında meydana gelen baskıda suç işlenmesi halinde,

¹¹¹ Ceza Muhakemesi Kanunu’nu 12. maddesi şu şekildedir: “(1) Davaya bakmak yetkisi, suçun işlendiği yer mahkemesine aittir.

(2) Teşebbüste son icra hareketinin yapıldığı, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği yer mahkemesi yetkilidir.

(3) Suç, ülkede yayımlanan bir basılı eserle işlenmişse yetki, eserin yayım merkezi olan yer mahkemesine aittir. Ancak, aynı eserin birden çok yerde basılması durumunda suç, eserin yayım merkezi dışındaki baskısında meydana gelmişse, bu suç için eserin basıldığı yer mahkemesi de yetkilidir.

(4) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan hakaret suçunda eser, mağdurun yerleşim yerinde veya oturduğu yerde dağıtılmışsa, o yer mahkemesi de yetkilidir. Mağdur, suçun işlendiği yer dışında tutuklu veya hükümlü bulunuyorsa, o yer mahkemesi de yetkilidir.

(5) Görsel veya işitsel yayınlarda da bu Maddenin üçüncü fıkrası hükmü uygulanır. Görsel ve işitsel yayın, mağdurun yerleşim yerinde ve oturduğu yerde işitilmiş veya görülmüşse o yer mahkemesi de yetkilidir.”

¹¹² MK 19. madde şu şekildedir: “Yerleşim yeri bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir.”

eserin fiilen basıldığı yer mahkemesini de yetkili kılarak bu sakıncayı gidermiştir. Benzer bir durum, görsel ve işitsel yayınlar açısından da söz konusu olabileceği için, görsel ve işitsel yayının mağdurun yerleşim yerinde ve oturduğu yerde işitilmiş olması halinde de, o yer mahkemelerini de bu suç açısından yetkili kılarak yerinde bir düzenleme yapmıştır.

Bu şekilde, CMK'nın 12. maddesinin 3. ve 5. fıkralarında, mağdura seçimlik bir hak tanımıştır. Belirtilen suçlar açısından, mağdur davasını ister yayım merkezinde, ister yerleşim yerinde, isterse oturduğu yerde açabilecektir.

İddianame görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenir (CMK.m.170/3). Bu itibarla iddianamede, görevli ve yetkili mahkeme gösterilmelidir.¹¹³

Cumhuriyet Başsavcılığının yetkisi yanında bulunduğu mahkemeye göre belirlendiğinden, iddianame bu yerdeki görevli mahkemeye verilecektir (5235 sayılı yasa m.16-21).

Göreve ilişkin hükümler, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemeleri Kanunu'nun 10, 11 ve 12 nci maddeleri ile bazı özel yasalarda (örneğin, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu m.26) yer almaktadır. Görevin belirlenmesinde suçun niteliği veya suç için öngörülen soyut ceza esas alınır.

Mahkemelerin görevlerinin belirlenmesinde ağırlaştırıcı veya hafifletici nedenler gözetilmeksizin kanunda yer alan suçun cezasının üst sınırı göz önünde bulundurulur (5235 sayılı Kanun, m.14). İddianamenin gösterilen sevk maddeleri çerçevesinde görevsiz ya da yetkisiz bir mahkemeye hitaben düzenlenmesi iade nedenidir (CMK m 174/1-a). Bu kapsamda kendisine dava açılan mahkemenin ilk bakması gereken hususun görevli ve yetkili mahkeme olup olmadığı hususudur. Mahkeme bu incelemeyi yaparken Cumhuriyet Savcısının şüphelinin eylemini nitelendirmesiyle bağlıdır. Dolayısıyla mahkeme kendi nitelendirmesine göre görevli olmadığından bahisle İddianamenin iadesine karar veremez. Bunun sebebi ise CMK'da yer alan mahkemenin nitelendirme nedeniyle iddianameyi iade edemeyeceği yönündeki düzenlemedir.

134. maddede düzenlenen suçlarla ilgili yetkili merci, gizliliğin ihlal edildiği yer veya gizliliğin görüntü veya seslerin kayda alınması suretiyle ihlal edilmesinde de görüntü veya seslerin kayda alındığı yer mahkemesi yetkilidir. Bu suçun basın yoluyla işlenmesi durumunda ise, yetkili merci CMK'nın 12.maddesine göre belirlenecektir. Davaya bakmak yetkisi genel yetki kuralına göre suçun işlendiği yer mahkemesine aittir. Teşebbüste son icra

¹¹³ Öztürk / Erdem, s. 653.

hareketinin yapıldığı, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği yer mahkemesi yetkilidir.

Suç, ülkede yayımlanan bir basılı eserle işlenmişse yetki, eserin yayım merkezi olan yer mahkemesine aittir. Ancak, aynı eserin birden çok yerde basılması durumunda suç, eserin yayım merkezi dışındaki baskısında meydana gelmişse, bu suç için eserin basıldığı yer mahkemesi de yetkilidir.

Görsel veya işitsel yayınlarda da bu Maddenin üçüncü fıkrası hükmü uygulanır. Görsel ve işitsel yayın, mağdurun yerleşim yerinde ve oturduğu yerde işitilmiş veya görülmüşse o yer mahkemesi de yetkilidir.

5237 sayılı TCK'nın 134. maddesinde düzenlenen suçlar açısından yargılama ile 5235 sayılı yasanın 11. maddesi uyarınca sulh ceza mahkemeleri görevlidir.

Bu suçun nitelikli hali olan ve inceleme konumuz olan basın yoluyla özel hayatın gizliliğinin ihlali suçu açısından ise 5187 sayılı yasa uyarınca Asliye Ceza Mahkemeleri görevlidir (Basın Kanunu m.27/1).

Suçun kamu görevlisi tarafından görevinin verdiği yetki kötüye kullanılmak suretiyle veya bir meslek veya sanatın sağladığı kolaylıktan yararlanmak suretiyle işlenmesi halinde 5235 sayılı yasanın 14. maddesi uyarınca mahkemelerin görevlerinin belirlenmesinde ağırlaştırıcı veya hafifletici nedenlerin gözetilmeyeceği hükmü gereğince görevli mahkeme değişmeyecektir.

b. Şüphelinin Kimliği, Müdafii ve Tutukluluk Durumu

İddianamede şüphelinin kimlik bilgilerine yer verilmiş olmalıdır. Kimlik bilgileri şüphelinin adı, soyadı, adresi, medeni hali, doğum yeri, doğum tarihi, vatandaşlığına ilişkin hususları içerir (CMK m.170/3-a).¹¹⁴

Şüphelinin açık ve net olarak kim olduğu belirlenmeden iddianame düzenlenmemelidir. Bu durum ceza güvenliği açısından son derece önemli bir husustur. Çünkü, bu şekilde iddianame tanzim edilmesi durumunda aslında ortada gerçekte bir şüpheli de yoktur dolayısıyla yargılama yapılması da mümkün olmayacaktır. CMK da bu hususu zaten iddianamenin iade sebebi saymıştır.

İnceleme konumuz olan basın yoluyla özel hayatın gizliliğini ihlal suçunda sorumlu kişi yani, suçun şüphelisinin belirlenmesi Basın Kanununda düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre;

¹¹⁴ Öztürk / Erdem, s. 654.

Basılmış eserler yoluyla işlenen suç yayım anında oluşur. Süreli yayınlar ve süresiz yayınlar yoluyla işlenen suçlardan eser sahibi sorumludur.

Süreli yayınlarda eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında bulunması nedeniyle Türkiye'de yargılanamaması veya verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkûm olduğu cezaya etki etmemesi hallerinde, sorumlu müdür ve yayım yönetmeni, genel yayım yönetmeni, editör, basın danışmanı gibi sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili sorumlu olur. Ancak bu eserin sorumlu müdürün ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin karşı çıkmasına rağmen yayımlanması halinde, bundan doğan sorumluluk yayımlatana aittir.

Süresiz yayınlarda eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında olması nedeniyle Türkiye'de yargılanamaması veya verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkûm olduğu cezaya etki etmemesi hallerinde yayımcı; yayımcının belli olmaması veya basım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında olması nedeniyle Türkiye'de yargılanamaması hallerinde ise basımcı sorumlu olur.

Bu hükümler, süreli yayınlar ve süresiz yayınlar için bu Kanunda aranan şartlara uyulmaksızın yapılan yayınlar hakkında da uygulanır.

İddianamede şüphelinin müdafisine ilişkin bilgilere yer verilmelidir (CMK m.170/3-b). Bu kapsamda iddianameye müdafinin isim ve adres bilgileri yazılmalıdır, zira mahkeme duruşma gününü bu adrese bildirecektir.¹¹⁵

Şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri iddianamede yer almalıdır (CMK m.170/3-k).

c. Maktul, Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Kimliği, Vekili veya Kanuni Temsilcisi

Uyuşmazlığa konu olayla ilgili olarak öldürülen bir kimse varsa, bu kişinin kimlik bilgileri ile mağdurun veya suçtan zarar görenin kimlik bilgileri iddianamede gösterilmelidir (CMK m.170/3-c). Mağdur veya suçtan zarar görenin bilinmemesi veya açık kimliklerinin

¹¹⁵ Öztürk / Erdem, s. 654.

tespit edilememesi halinde, bu durum iddianameye yazılmalı ve bulunamamanın gerekçeleri belirtilmelidir.¹¹⁶

Mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanuni temsilcisinin iddianamede gösterilmesi gerekir (CMK m.170/3-d). CMK'nın 234. maddesinde mağdurun ve şikayetçinin hakları belirlenmiştir. Bunlar;

Soruşturma aşamasında, delillerin toplanmasını isteme, Cumhuriyet savcısından belge örneği isteme, baro tarafından kendisine avukat atanmasını isteme, kovuşturmaya yer olmadığına dair verilen karara kararın tebliğinden itibaren on beş gün içerisinde en yakın ağır ceza mahkemesine itirazda bulunma,

Kovuşturma aşamasında, duruşma gününün kendisine bildirilmesi, kamu davasına katılabilme, kendisine baro tarafından avukat atanmasını isteyebilme, tanık davet edebilme, belge örneği alabilme, davaya katılmışsa mahkemece verilen karara karşı kanun yollarına başvurabilme şeklinde sayılabilir.

Bu düzenlemeyle, suçtan zarar görene çok geniş haklar ve yetkiler tanınmıştır.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, özel daire ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı arasında çıkan uyuşmazlık neticesinde, yargılama esnasında birinci celsede şikayetçi olmadığını beyan eden mağdur vekilinin ikinci celsede vermiş olduğu katılma talebinin netice doğurmayacağı gerekçesiyle değerlendirilmemesini, Yargıtay, özel dairesinin bozma sebebi saymasını doğru bulmamış ve Yargıtay 9.Dairesinin bozma kararını Kaldırmıştır.¹¹⁷

d. İhbarda ve Şikâyette Bulunan Kişinin Kimliği

Soruşturma bir kimsenin ihbarı ile başlamışsa, açıklanmasında sakınca bulunmadığı takdirde bu kimsenin kimlik bilgileri iddianamede bulunmalıdır (CMK m.170/3-e).

Şikâyete tabi suçlar açısından şikâyet bir dava şartı olduğundan, şikâyette bulunan kişinin kimliğine dair bilgilere iddianamede yer verilmelidir (CMK m.170/3-f). Şikâyet, suçtan zarar gören kimsenin, yetkili mercilere başvurarak kendisine karşı suç işleyen kişi veya kişilerin cezalandırılmasını istemesidir. Şikâyet, bir soruşturma şartıdır yani şikâyete tabi suçlar şikâyet şartı gerçekleşmeden doğrudan takip edilemez, ancak şikâyet üzerine Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma başlatılır ve neticelendirir.

Kamu yararı ile bireyin menfaati çakıştığında, bireyin çıkarını çok yakından ilgilendiren suçlarda, suçtan zarar görene şikâyet hakkı tanınmıştır. Örneğin inceleme

¹¹⁶ Öztürk / Erdem, s. 654.

¹¹⁷ CGK. 13. 06. 2006 9-155/158. Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

konumuz olan özel hayatın gizliliğinin basın yoluyla ihlal edilmesi suçu TCK m.139 uyarınca şikayete tabi bir suçtur. Bu suç açısından, yasa koyucu suçtan zarar görenin şikayetinin olmaması durumunda suçu işleyenini cezalandırılmasında kamu yararı görmemektedir.

CMK'nın 158. maddesinde şikayetin ne şekilde ve hangi makamlara yapılacağı belirlenmiştir

Suçla ilişkin ihbar ve şikayet Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluk makamlarına yapılabilir, valilik veya kaymakamlığa ya da mahkemeye yapılan ihbar veya şikayet ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.

Yurt dışında işlenip ülkede takibi gereken suçlarda ihbar veya şikayet Türkiye'nin elçilik veya konsolosluklarına da yapılabilir.

Bir kamu görevinin yürütülmesine bağlı olarak işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle ilgili kurum veya kuruluşa yapılan ihbar veya şikayet, gecikmeksizin ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Eğer kovuşturma aşamasında suçun şikayete tabi olduğu anlaşılırsa, mağdur açıkça şikayetten vazgeçmemiş ise yargılamaya devam olunur. Yargılamayı yapan mahkemece açıkça şikayetçi olup olmadığının mağdura sorulması ve bu hususun tutanağa geçirilmesi gerekmektedir.

Şikayet hakkı doğrudan doğruya suçtan zarar görene aittir. Birden fazla kişi suçtan zarar görmüş ise her bir mağdurun bağımsız olarak şikayet hakkı mevcuttur. TMK m.12 uyarınca on beş yaşını tamamlayan kişilerin normal olarak ayırt etme gücüne sahip oldukları belirlenmiştir. Bu durumda küçük şahsa sıkı sıkıya bağlı olan şikayet hakkını kanuni temsilcisinden bağımsız olarak kullanabilir.

Yargıtay bir kararında Medeni kanununun 16. maddesinde şahsa sıkı sıkıya bağlı hakların mümeyyiz küçükler tarafından doğrudan kullanabilecekleri yönündeki düzenlemeye rağmen yerel mahkemenin 15 yaşından küçük mağdurun şikayetten vazgeçmesi yönündeki beyanının yeterli görülmesini, küçük hakkında mümeyyiz olup olmadığı yönünde rapor aldırılmadan karar verildiğinden bahisle kararı usul ve yasaya aykırı bularak bozmuştur.¹¹⁸

Şikâyete tabi suçlarda şikâyetin süresinde yapılıp yapılmadığının tespiti açısından iddianamede şikâyet tarihinin yazılması da önemlidir (CMK.m.170/3-g).

İnceleme konumuz olan suçun soruşturulması ve kovuşturulması, TCK m.139 maddesi uyarınca şikayete bağlıdır. Suçun basın yoluyla işlenmiş olması bu durumu değiştirmeyecektir. Yani basın yoluyla kişilerin özel hayatının ifşa edilmesi durumunda da suçun takibi şikayete tabi olacaktır (TCK m.139).

¹¹⁸ Yarg. 2. CD 01. 05. 2006 tarih ve 10943-8813 sayılı kararı, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

5237 sayılı yasanın 73. maddesi uyarınca şikayet süresi altı aydır. Dava zamanaşımı süresini geçmemek kaydıyla bu altı aylık süre fiilin ve failin öğrenilmesinden itibaren başlayacaktır. Şikayetten vazgeçilmesi durumunda soruşturma aşamasında, şikayet şartı gerçekleşmediğinden kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilecektir. Kovuşturma aşamasında ise kamu davasının düşmesi kararı verilecektir (CMK m.223/8).

Ancak şikayetten vazgeçme sanığın kabulüne bağlıdır. Sanığın şikayetten vazgeçmeyi kabul etmemesi durumunda kamu davası düşürülemeyecek, yargılamaya devam edilecektir. Sanığa şikayetten vazgeçmeyi kabul edip etmediği açıkça sorulmamışsa ve sanığın da kabul etmediği yönünde açıkça beyanı söz konusu değilse bu durumda sanığın vazgeçmeyi kabul şeklinde yorumlanmalıdır. Hükümün kesinleşmesinden sonra gerçekleşen vazgeçme cezanın infazına engel olmayacaktır (TCK m.73/4).

Suçtan zarar gören şikayetten vazgeçtiği esnada şahsi haklarından vazgeçtiğini de ayrıca ve açıkça açıklamışsa, daha sonra hukuk mahkemesinde şahsi hak davalarını açamayacaktır. Bu şekilde düzenleme yapılarak 765 sayılı kanun döneminde şahsi hakların saklı tutulmadığı durumlardan doğan sakınca giderilmiştir (TCK m.73/4).

İştirak halinde işlenen suçlarda, şeriklerden birisi hakkındaki şikayetten vazgeçme doğrudan diğer şeriklere de sirayet eder, yani onlar hakkındaki şikayetten de vazgeçilmiş sayılır ve soruşturma aşamasında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir. Kovuşturma aşamasında ise, davanın düşürülmesi kararı verilecektir (CMK m.223/8).¹¹⁹ Ancak vazgeçme onu kabul etmeyen sanığı etkilemeyecektir. Şikayetçi olan küçüklerin şikayetten vazgeçme hakları da vardır. Yasal temsilcinin aksi yöndeki beyanı netice doğurmayacaktır. Şikayetten vazgeçme şikayet makamlarına yapılacaktır. Burada ayrık bir durumu ifade etmekte fayda görüyoruz, şöyle ki trafik kazalarında iştirak hükümleri uygulanmayacağından kazaya karışan araçların sürücülerinin bazılarında şikayetçi olup diğerlerinden ise şikayetçi olunmayabilir.

Şikayetten vazgeçme hüküm kesinleşinceye kadar yapılabilir. Ancak karşılıksız çek keşide etme suçunda karar kesinleşmiş olsa da şikayet geri alınabilir..

Şikayetten vazgeçildiği sırada eğer doğrudan beraat kararı verilebiliyorsa bu durumda düşme kararı yerine sanığın daha lehine olan beraat kararı verilmelidir.

¹¹⁹ Yalvaç, s. 860.

İnceleme konumuz olan 134. maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen kişilerin özel hayatının ifşa edilmesinin nitelikli hali olan, basın yoluyla ifşa edilmesi durumundaki davalar 5187 sayılı yasaya tabi olacaktır.¹²⁰ Bu yasanın 26. maddesine göre kamu davasının günlük süreli yayınlarda iki ay içerisinde, diğer yayınlarda ise dört ay içerisinde açılması gerekir. Bu süreler basılmış olan eserin Cumhuriyet Başsavcılığına teslim edildiği tarihten itibaren başlayacaktır.

Basın yoluyla işlenen suçlara ilişkin davalar acele işlerden sayılır (Bas.K. m27/3). Dolayısıyla adli tatilde de bu tür davalara bakılacaktır.

Kamu görevlisinin görevi sebebiyle bu suçu işlemesi halinde, soruşturma 4483 sayılı yasaya göre yetkili merciden soruşturma izni alındıktan sonra yapılması gerekir. Ön soruşturmacının atanmasından itibaren soruşturma izni kararının kesinleşmesine kadar zamanaşımı süresi duracaktır.

Bu maddede düzenlenen suçlarla ilgili olarak soruşturma aşamasında CMK'nın 253. maddesi gereğince taraflara uzlaşma teklif edilecek, uzlaşma olmadığı takdirde Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame ile kamu davası açılmadan önce kamu davasının açılmasının ertelenmesi tartışılacak, yargılama aşamasında ise eğer mahkumiyet kararı verilecekse CMK madde 231 gereğince hükmün açıklanmasının geri bırakılması tartışılacaktır.

e. Yüklenen Suç, Uygulanması Gereken Kanun Maddeleri Yüklenen Suçun İşlendiği Yer, Tarih ve Zaman Dilimi

İddianamede şüpheliye yüklenen fiil ve buna ilişkin deliller ortaya konulduktan sonra, hadisenin hukuki nitelendirmesinin yapılması ve uygulanması gereken kanun maddelerinin (sevk maddeleri) belirtilmesi gerekir (CMK m.170/3-h).

Yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi de iddianamede bulunması gereken unsurlardandır (CMK m.170/3-i). Bu bilgiler uyumsuzluğun sınırını çizmek ve başka hadiselerle karıştırılmasını önlemek açısından önemlidir.

Suçun işlendiği yer, davaya hangi yer mahkemesinin bakacağı hususunda belirleyicidir. Suç değişik yerlerde işlenmişse (mesafe suçu), bunlar iddianamede gösterildikten sonra, davanın açıldığı yerde de fiilin işlendiği izah edilmelidir.

¹²⁰ Yalvaç, s. 268.

Suçun işlendiği tarih ve zaman diliminin iddianamede gösterilmesi de büyük önem arz etmektedir. Örneğin, dava zamanaşımının, yaş küçüklüğünün, mağdurun yaşının (örneğin, suç tipinde aranan bir unsur olması dolayısıyla, TCK.m.103) tespiti suçun işlendiği tarihin bilinmesini gerektirir. Yargıtay verdiği bir kararda suçun işlendiği tarihin yanlış yazılmasının değil, hiç yazılmamış olmasının iade nedeni olabileceğini belirtmiştir.

İddianamenin sonuç kısmında, işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiği ayrıntılı şekilde gösterilmelidir. Ancak örneğin yaşı küçük olan şüphelilerle ilgili olarak tedbire hükmedilmesi hususunun belirtilmemiş olması bir eksiklik teşkil etmemelidir. Şöyle ki; bu husus yaşı küçük olan şüpheli hakkında cezaya veyahut tedbire hükmedilmesi hususu yargılama neticesinde yargılamayı yapan mahkemenin takdirinde olan bir husustur. Dolayısıyla bu husus nedeniyle iddianamenin iadesine de karar verilmesi yasaya aykırıdır.

f. Suçun Delilleri ve Olaylarla İlişkilendirilmesi

İddianamede yapılan soruşturma sonucunda elde edilen delillerinin nelerden ibaret olduğu açık bir şekilde yazılmalıdır(CMK m.170/3-j).¹²¹ Soruşturma aşamasında elde edilen şüphelinin lehine ve aleyhine olan tüm delillere yer verilmelidir.

İddianamede deliller ve olaylar ilişkilendirilerek anlatılmalıdır. Ceza muhakemesinde delil serbestisi vardır. Her türlü delil soruşturma ve kovuşturma aşamasında ileri sürülebilir. Bir zamanlar delillerin yargılamada büyük önem arz eden ikrar modern ceza yargılamasında tek başına suçun işlendiğine hükmedilmesi için yeterli değildir. İkrarın karara esas teşkil edebilmesi için diğer delillerle desteklenmesi gerekmektedir.

İddianamede yüklenen suçu oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanmalıdır (CMK m.170/4). Diğer bir ifadeyle, iddianamede kabul edilen oluşa, hangi delillerden hareket edilerek ulaşıldığı açık ve net bir şekilde ortaya konulmalı ve iddianamede yüklenen suçun unsurlarının somut olayda hangi delillere dayanılarak gerçekleştiğinin düşünüldüğü hususunda bir tartışma bölümüne yer verilmelidir.

Cumhuriyet savcısı soruşturma aşamasında sadece şüphelinin aleyhine olan delilleri değil, aynı zamanda lehine olan delilleri de toplamak zorundadır (CMK m.160/2).

¹²¹ Öztürk / Erdem, s .290.

3. İddianamenin İncelenmesi ve İadesi

a. Genel Olarak

Her ne kadar CMK 'nın tanımlar maddesinde soruşturma ve kovuşturma evreleri tarif edilmiş ve bu suretle yeni ceza muhakemesinin iki evresinin bulunduğu kabul edilmiş ise de; CMK m.174'te iddianamenin iadesinin kabul edilmesiyle bu iki evrenin arasına zorunlu olarak bir üçüncü evre girmiştir. Bu evre doktrinde *ara muhakeme* evresi olarak adlandırılmıştır.¹²²

Ara muhakeme evresi iddianamenin yetkili mahkemeye verilmesiyle başlar, iddianamenin mahkemece kabul edilip kovuşturma evresinin açılmasıyla sona erer.

Kamu davasının açılması yeni CMK' da çok farklı bir sisteme bağlanmıştır. Artık savcının iddianamesini mahkemeye vermesi ile otomatik olarak kamu davası açılmış sayılmamaktadır. Başka bir ifade ile, yeni sistemde davayı açan yani kovuşturmayı başlatan savcı değildir. Cumhuriyet savcısı, kovuşturma yapılması kanaatinde ise bir iddianame düzenler ve mahkemeye verir.

CMUK yürürlükte iken cumhuriyet Savcısının iddianameyi düzenlemesi ile kamu davası açılmış ve son soruşturma aşaması yani yeni adı ile kovuşturma aşaması başlamış oluyordu.Oysa CMK' nın yürürlüğe girmesiyle artık bu sistem son bulmuştur. CMK' ya göre iddianame düzenlemeye tek yetkili cumhuriyet savcısıdır, ancak iddianamenin düzenlenmesi ile doğrudan kovuşturma aşaması başlamayacaktır. Ara muhakeme evresi neticesinde iddianame mahkemece kabul edilirse ancak o zaman kovuşturma aşaması başlamış olacaktır.

Yeni sistemde özel soruşturma kuralları bakımından da önemli bir yenilik getirilmiştir. Şöyle ki; Özel soruşturma kuralları gereği, soruşturma işlemlerinin bir kısmını veya tamamını kim yaparsa yapsın, örneğin ister, Yüce Divan sıfatıyla Anayasa Mahkemesi'nin yetkili olduğu olaylarda olduğu gibi, TBMM yapsın; ister eski MMK' da olduğu gibi memur suçlarında idare yapsın; böyle bir soruşturma sonunda soruşturmayı yapan yetkili kişi veya kurul, fezlekesini doğrudan mahkemeye sunamayacak; bunu önce savcıya gönderecek ve yetkili savcının fezlekeye göre hazırlayacağı bir iddianame yetkili mahkemeye sunulacaktır. Bu andan itibaren ara muhakeme evresi başlayacak ve sunulan iddianamenin iadesine veya kabulüne karar verilecektir. Demek oluyor ki, bu şekilde hazırlanan bir iddianameyi mahkeme kabul etmek zorunda değildir. Kanununa uygun değilse, bu iddianame de iade olunabilecektir.

¹²² Öztürk / Erdem, s. 650.

İade halinde, savcı özel soruşturmayı yapan kişi veya kurullarla işbirliği yaparak hataları düzeltip eksiklikleri tamamlayacaktır.¹²³

Bu suretle, dosya tamamlanmadan dava açılmayacak; kovuşturma evresinde özellikle de duruşmada delil toplanmayacaktır. Tek celse esası bu suretle gerçekleşme şansı bulabilecektir.

Öte yandan mahkeme, örneğin, eksiklikleri ve yanlışlıkları bulunan iddianameyi iade etmek yerine kendisi delil toplamaya, eksiklikleri tamamlamaya veya hataları düzeltmeye kalkışamaz. Çünkü iddia faaliyeti ile yargılama faaliyeti tek bir kurul veya kişi de birleşemez.(Anayasa m. 36, AİHS m. 6)

İddianamesi iade olunabilecek savcı, daha dikkatli davranacak tüm delilleri toplayıp dosyayı tamamladıktan sonra davayı açacaktır.

Cumhuriyet başsavcılığı adına hazırlanan iddianame görevli ve yetkili mahkemeye teslim edilir ve mahkemesince “iddianamenin değerlendirilmesi defteri”ne kaydı yapılır (Cumhuriyet Başsavcılıkları İle Adli Yargı İlk Derece Ceza Mahkemeleri Kalem Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik, m.46, 47). İddianame ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren on beş gün içinde soruşturma belgesine ilişkin bütün belgeler mahkeme tarafından incelenir.

Yapılan incelemede; a) iddianamenin 170 inci maddede yazılı unsurları içerip içermediği, b) suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delilin toplanıp toplanmadığı, c) yüklenen suçun uzlaşma veya ön ödeme yoluyla çözülebilecek işlerden olup olmadığı,

b. İddianamenin İadesi Nedenleri ve Denetimi

İddianamenin 170. Maddeye Aykırı Olarak Düzenlenmiş Olması; İddianamenin 170 nci maddede belirtilen hususları içermemesi durumunda, mahkeme iddianameyi iade edecektir (CMK m.174/1-a).

Suçun Sübutuna Etki Edeceği Mutlak Sayılan Mevcut Bir Delilin Toplanmamış Olması; CMK.’nın 170 inci maddesinde iddianamede suçun delillerinin gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Aksi takdirde suçun delillerinin yer almadığı iddianame mahkeme tarafından iade edilmelidir. Burada ise, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil

¹²³ Öztürk / Erdem, s. 651.

toplanmadan düzenlenen iddianamenin iade edilmesi söz konusudur (CMK m.174/1-b).¹²⁴ Ancak burada eksiksiz tüm delillerin toplanması şeklinde anlam çıkarmak doğru değildir. Cumhuriyet savcısı suçun sübutu için yeterli delil toplamış ve kanaate varmışsa iddianame iade edilmemelidir. Örneğin karşılıksız çek keşide etme suçundan dolayı dava açılabilmesi için diğer deliller toplanmış ise şüpheli ifadesinin alınmamış olması bir eksiklik teşkil etmez. Ancak aynı suç ile ilgili olarak bankadan şüphelinin düzeltme hakkını kullanıp kullanmadığının sorulmamış olması suçun sübutu için mutlak gerekli olan bir husus olduğundan bu delilin toplanmamış olması iade sebebi olmalıdır.

Yargıtay, şüphelinin nüfus ve adli sicil kayıtlarının iddianameye eklenmemesi ve etkin pişmanlık halinin soruşturma aşamasında araştırılmamasını iddianamenin iadesi nedeni olarak kabul etmemiştir.¹²⁵

Yargıtay soruşturma aşamasında keşif yapılmadan düzenlenen iddianamenin iadesinin de hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir.¹²⁶

Burada şu hususa ayrıca değinmek yerinde olacaktır. Savunma hakkının kısıtlanmaması için bazı şekli suçlar hariç (Örneğin, karşılıksız çek keşide etmek suçu) şüphelinin ifadesi yani savunması tespit edilmelidir. Ancak, tüm aramalara rağmen şüpheliye ulaşılamıyorsa bu durumda şüpheli hakkında suçun niteliğine göre yakalama çıkarılabilir. Buna rağmen şüpheliye ulaşılamıyorsa bu durumda eğer diğer deliller yeterli ise dava açılabilir. Bu husus da iddianamenin iadesi sebebi sayılmamalıdır.

Ön Ödeme ve uzlaşma Usulünün Uygulanmamış Olması; İddianameyi alan mahkeme, soruşturma konusu suçun ön ödemeye veya uzlaşmaya tabi olup olmadığını araştırmalıdır. Eğer ön ödeme veya uzlaştırma usulünün uygulanması gerektiği halde, bu usuller uygulanmadan iddianame düzenlenmişse, mahkeme iade kararı vermelidir (CMK m.174/1-c).

Ancak burada mahkeme değerlendirmeyi Cumhuriyet savcısının soruşturma konusu olayı hukuki nitelendirmesi çerçevesinde yapmalıdır.

Yargıtay 2. Ceza Dairesi, yargılamayı yapan mahkemenin sanığın üzerine atılı bulunan hakaret suçunun şikayete tabi suç olması nedeniyle uzlaşma hükümlerini uygulamadan hüküm kurmasını usul ve yasaya aykırı bularak, yerel mahkemenin kararını bozmuştur.¹²⁷

¹²⁴ Öztürk/ Erdem, s. 651.

¹²⁵ Yarg. 6. CD. 27. 12. 2005 tarih ve 16219-12658 sayılı kararı, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

¹²⁶ Yarg. 9. CD. 17. 10. 2005 tarih ve 6128-7578 sayılı kararı, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

¹²⁷ Yarg. 2. C. D. 16. 11. 2006, tarih ve 4089-18401. sayılı kararı, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

Basın yoluyla özel hayatın ihlali suçu da TCK m139 uyarınca takibi şikayete tabi suçlardandır.Dolayısıyla CMK 253 uyarınca uzlaşmaya tabi suçlardandır ve uzlaşma hükümleri bu suç açısından da uygulanacaktır. Bu durumda taraflara uzlaşma sorulmadan, başka bir deyişle uzlaşma usulü tamamlanmadan bu suç ile ilgili olarak iddianame tanzim edilmesi iade sebebi teşkil edecektir.

Ancak, suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemez (CMK m.174/1-c). Çünkü hüküm ancak iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve fail hakkında verilir (CMK m.225/1). İddianamenin mahkemeye verilmesinden sonra mahkeme suçun hukuki nitelendirmesini farklı yapabilir. Ancak bu durumda iddianame iade edilmemelidir.¹²⁸ Zira mahkeme iddianame ile bağlı değildir (CMK m.225/2).

İade kararına karşı Cumhuriyet savcısı itiraz edebilir (CMK m.174/5). İddianamenin iadesi kararına karşı Cumhuriyet Savcısı dışında hiç kimse itiraz edemez. Bu karara karşı sadece Cumhuriyet Savcısı itiraz edebilir.

İtiraz kanun yolunun süresi ve şekli CMK.'nın 267 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre savcı, iade kararını öğrendiği tarihten itibaren yedi gün içinde kararı veren mahkemeye dilekçe ile veya tutanağa geçirilmek koşulu ile zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle itiraz edebilir.

Cumhuriyet savcısının itirazı üzerine verilen karar kesindir.Eğer itiraz reddedilmişse bu karar kesindir.Bu karara karşı da yazılı emir yoluna gidilebilir.İtirazın kabulüne dair verilen karar da kesindir.

Cumhuriyet savcısı tarafından iade kararında belirtilen eksikliklerin giderilmesinin ardından düzenlenen yeni iddianame, ilk kararda belirtilmeyen sebeplere dayanılarak yeniden iade edilemez (CMK m.174/4).

Mahkemece yapılan incelemede iddianamenin kanuna uygun düzenlendiği anlaşılırsa, iddianamenin kabulü kararı verilir ve iddianamenin kabulüyle, kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar (m.175/1 CMK).

İddianamenin kabulüyle kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar. Mahkeme, duruşma gününü belirler ve duruşmada hazır bulunması gereken kişilere çağrı kâğıdı çıkarır (CMK m.175). İddianamenin on beş günlük inceleme süresinin dolması sebebiyle kabul edilmiş sayılır.

¹²⁸ Soyaslan, Doğan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2006, s. 349.

İddianamenin doğrudan kabul edilmiş olması veya iade edilmesi sonucunda itirazın kabulü ya Cumhuriyet Savcısının iade üzerine eksikleri gidererek yeniden iddianame düzenlemesi üzerine iddianamenin kabul edilmiş olması durumunda mahkemenin görüş belirttiği yönünde değerlendirilemez. Çünkü, bu durumda mahkeme sadece iddianameye ilişkin görüş belirtilmiştir. Yargılama yapıp netice karar verilecektir.

4. Basın Yoluyla İşlenen Suçlarda Kovuşturma

a. Genel Olarak

İddianamenin kabulüyle başlayıp (m.175 CMK), iddia ve savunma ışığında yargılama neticesinde verilen bir hükümle (m. 223 CMK) sona eren ve duruşma hazırlığı, duruşma ve son karar devrelerinden ibaret bulunan ceza muhakemesi safhasına kovuşturma evresi; bu evrede yapılan işlemlere de kovuşturma denmektedir.

Kovuşturma evresinin üç devresi vardır. Bunlar; duruşma hazırlığı devresi, duruşma devresi ve son karar devresidir.¹²⁹

Kural olarak, iddianamenin kabulü ile başlayan; esasen mahkeme başkanının yetkili bulunduğu ve biçimsel işlerin yapıldığı ve bu suretle duruşmanın hazırlandığı kovuşturma devresine *duruşma hazırlığı devresi* denmektedir.¹³⁰

İddianamenin kabulüyle, kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar. Mahkeme, iddianamenin kabulünden sonra duruşma gününü belirler ve duruşmada hazır bulunması gereken kişileri çağırır (m.175 CMK).

Duruşma hazırlığı devresinde, kural olarak mahkeme başkanı yetkilidir. Duruşma hazırlığının amacı duruşmayı hazırlamaktır.

Bu aşamada mahkeme duruşmaya gelmesi gereken kişilere çağrı belgesi gönderir. İddianame çağrı kağıdı ile birlikte sanığa tebliğ edilir. Çağrı kağıdının tebliği ile duruşma günü arasında en az bir haftalık süre bulunmalıdır (CMK m. 176). Bu savunma hakkının kısıtlanmaması için önemlidir. Yine bu aşamada savcı ve davanın diğer tarafları da mahkemeden duruşmada bulunmasını ve dinlenmesini istedikleri tanık ve bilirkişilerin duruşmada hazır edilmesini isteyebilirler. Mahkeme talepleri değerlendirir ve buna ilişkin bir karar verir. CMK m.178' e göre sanık veya katılanın reddedilen dilekçelerine rağmen tanık ve

¹²⁹ Öztürk/ Erdem, s. 659.

¹³⁰ Öztürk/ Erdem, s. 660.

bilirkişilerini doğrudan mahkemeye getirerek dinletme hakkı düzenlenmiştir. Bu husus CMK'nın getirmiş olduğu yeniliklerdendir ve savunma hakkının kısıtlanmaması açısından önemli olduğu gibi katılanın da iddialarını ispatlaması yönünden büyük önem taşımaktadır.

Duruşma evresi, duruşma hazırlığı devresinde saptanan günde, yetkili mahkemenin duruşma salonunda tanık ve bilirkişi yoklaması ile başlayıp hükme iştirak edecek hâkim veya hâkimlerin huzuru, zabıt kâtibinin yerini alması, savcı (sulh ceza mahkemesi hariç) ve kural olarak, sanığın ve müdafinin katılımıyla ara vermeksizin, halka açık ve sözlü olarak yapılan, delillerin ortaya konulup tartışılması suretiyle maddi gerçeğe ulaşılmaya çalışılan ve son sözün sanığa verilmesiyle sona eren, kovuşturma safhasının en önemli devresine *duruşma* denmektedir.¹³¹

Ceza muhakemesinin belki de en önemli devresi budur. Soruşturma evresinde ve duruşma hazırlığında yapılan iş, esas itibarıyla duruşmayı hazırlamaktan ibarettir.

Soruşturmanın aksine duruşma, kural olarak, sözlü ve halka açıktır. CMK m.182'de, duruşma herkese açıktır, kuralına yer verilmiştir. Genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde, duruşmanın bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına mahkemece karar verilebilir. Duruşmanın kapalı yapılması konusundaki gerekçeli karar ile hüküm açık duruşmada açıklanır (m.182 CMK).¹³²

Bu husus Anayasanın 141. maddesi ve AİHS'nin 6. maddesinde de düzenlenmiştir. Ancak adliye binası içerisinde ve duruşma salonunda her türlü sesli veya görüntülü kayıt veya nakil olanağı sağlayan aletlerle ses ve görüntü kaydı yasaklanmıştır. Aynı şekilde amaçsal bir yorumla adliye binası içerisinde ve dışındaki diğer adli işlemler gerçekleştirilirken de yine bu kuralın geçerli olacağını söyleyebiliriz (CMK m. 183).

Bu aşamada sanığın savunması tespit edilir, davanın diğer tarafları dinlenir, deliller ortaya konularak tartışılır ve maddi gerçeğe ulaşılmaya çalışılır. Kural olarak ceza yargılamasında delil serbestisi vardır. Yani her türlü delil ortaya konularak neticeye ulaşılma amaçlanmıştır. Ancak hukuka aykırı bir şekilde elde edilmiş olan delil mahkemece değerlendirmeye alınmaz, bir şekilde ortaya konulmuş olsa dahi hükme esas teşkil edemez.

Son karar devresi ise, delillerin dinlenmesinden ve nihayet son sözün sanığa verilmesinden sonra, mahkemenin duruşmada ileri sürülüp tartışılmış delillerden edineceği

¹³¹ Öztürk/ Erdem, s. 662.

¹³² Öztürk/ Erdem, s. 662.

kanaate göre (CMK m. 217/1), yalnız iddianamede beyan olunan suçta ve bu suç şüphesi altında bulunan sanığa hasredilecek (CMK m.225) bir hüküm kurmak (son karar vermek) üzere müzakereye çekilmesi ile başlayan, mahkeme başkanı tarafından idare edilen bir hükmün (son kararın) tefhimi ile sona eren, son soruşturmanın son devresine *son karar devresi* denmektedir.¹³³

CMK m. 217/1'e göre, hakim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller hakimin vicdani kanaatiyle serbestçe takdir edilir. Ancak hukukumuzda son karar devresinde dahi delil ikame etmek mümkündür. CMUK m. 207'de, "Delilin ortaya konulması istemi, bunun veya ispat edilmek istenen olayın geç bildirilmiş olması nedeniyle reddedilmez" hükmü getirilmekle bu husus imkan dahiline sokulmuştur. Maddi gerçeğin arandığı ceza muhakemesinde söz konusu düzenleme yerinde bir düzenlemedir.¹³⁴

Hüküm, ancak iddianamede unsurları gösterilen suçta ilişkin fiil ve faili hakkında verilir. Mahkeme, fiilin nitelendirilmesinde iddia ve savunmalarla bağlı değildir (CMK m. 225).

Gerekli değerlendirmeler yapıldıktan sonra oybirliği veya oy çokluğu ile karar verilir, tek hakimli mahkemelerde hakim kendisi değerlendirmeyi yaptıktan sonra kararını verecektir.

Son karar devresinin sonunda verilecek *hükümler* CMK ' m. 223'te gösterilmiştir. Bunlar, beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkumiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesidir. Adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararı da kanun yolu bakımından hüküm sayılır (CMK m. 223/10).¹³⁵

b. Dava Süresi

Basın Kanununun 26. maddesine göre "Basılmış eserler yoluyla işlenen veya bu Kanunda öngörülen diğer suçlarla ilgili ceza davalarının günlük süreli yayınlar yönünden iki ay, diğer basılmış eserler yönünden dört ay içinde açılması zorunludur." Bu süreler hak düşürücü süreler olup; kanundaki istisnalar haricinde, uzaması, kesilmesi söz konusu olmayacaktır. Yine 26. maddede belirtilen, "Kamu davasının açılması izin veya karar alınmasına bağlı olan suçlarda, izin veya karar için gerekli başvurunun yapılmasıyla dava

¹³³ Öztürk/ Erdem, s. 672.

¹³⁴ Öztürk/ Erdem, s. 673.

¹³⁵ Öztürk/ Erdem, s. 674.

açma süresi durur. Durma süresi iki ayı geçemez” hükmü nedeniyle, izin veya karar için başvuru yapmanın dava açma süresini durduracağı düzenlenmiştir.

İki aylık ve dört aylık sürelerin başlama tarihleri açısından kanunda çeşitli durumlara göre belirlemeler yapılmıştır. Kural olarak süreler, basılmış eserin Cumhuriyet Başsavcılığına teslim edildiği tarihte başlayacaktır. Basılmış eserlerin Cumhuriyet Başsavcılığına teslim edilmemesi halinde sürelerin başlama tarihi, suçu oluşturan fiilin Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından öğrenildiği tarih olacaktır. Basın kanunu 26. maddesinin 2. fıkrasının son cümlesine göre “bu süreler, Türk Ceza Kanununun dava zamanaşımına ilişkin maddesinde öngörülen süreleri aşamaz”. Yani, TCK 66. maddesinde genel suçlar için öngörülmüş olan dava zamanaşımı süreleri Basın Kanunu’nun öngördüğü suçlar için de uygulanacaktır. Bu itibarla, Cumhuriyet savcılığına bildirilmeyen basın yoluyla işlenmiş bir suç, daha sonra Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından öğrenildiği takdirde, TCK’da belirtilen dava zamanaşımı süreleri geçmişse kamu davası düşecektir.

Sürenin başlaması yönünden diğer bir özel durum 26. maddenin 3. fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre, “Sorumlu müdürün ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin karşı çıkmasına rağmen yayımlatıldığı iddia edilen eserden dolayı yayımlatan aleyhine açılacak dava yönünden süre, sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili hakkında verilecek beraat kararının kesinleşmesinden itibaren başlar”. Daha önce, sorumluluk bahsinde belirttiğimiz gibi, bir basılmış eserin sorumlu müdürün ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin karşı çıkmasına rağmen yayımlanması halinde, bundan doğan sorumluluk yayımlatana ait olacaktır. Bu durumda, sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili aleyhine açılmış olan davanın beraat kararı ile sonuçlanmasıyla, yayımlatan açısından dava açma süresi başlayacaktır.

Süre bakımından diğer özel durumlar, “Sorumlu müdürün yayımlanan eserin sahibini bildirmesi durumunda, eser sahibi aleyhine açılacak davada süre, bildirim tarihinden itibaren başlar” ve “Kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda dava açma süreleri, suç için kanunun öngördüğü dava zamanaşımı süresini aşmamak şartıyla, suçun işlendiğinin öğrenildiği tarihte başlar” şeklinde Basın Kanunu’nun 26. maddesinde düzenlenmiştir.

c. Yargılama Usulü

Basın Kanunu'nun 27. maddesinin son fıkrasında "Basılmış eserler yoluyla işlenen veya bu Kanunda öngörülen diğer suçlara ilişkin davalar acele işlerden sayılır"¹³⁶ ifadesine yer verilerek, bu konudaki davaların adli tatil süresi içerisinde de görülerek karara bağlanması sağlanmıştır. Basın Kanunu'nda yer alan bu düzenlemenin nedeni, basın suçlarındaki özel sorumluluk sisteminin özelliklerinden kaynaklandığı kadar, basın özgürlüğünün korunmasındaki endişeden de kaynaklanmaktadır. Zira, basının uzun süre ceza tehdidi altında tutulması önlenmek istenmiştir.

Basın suçlarında da soruşturma evresi, Cumhuriyet Savcılıkları tarafından yapılmaktadır. Bu nedenle, suçun basın yoluyla işlenmiş olması, soruşturma evresinde yetki açısından farklılık yaratmamaktadır.

Takibi şikayete bağlı suçlar açısından, şikayetçinin Basın Kanununun 26. maddesinde belirtilen süreler içinde şikayette bulunması ve Cumhuriyet Savcılarının da şikayet tarihini izleyen ve dava açma süresinin sonuna kadar devam eden süre içinde soruşturmayı bitirmeleri gerekir.¹³⁷ Bu itibarla, şikayetin dava açma süresi içinde olması yeterli değildir. Ayrıca, davanın da aynı süre içinde açılması gereklidir.

Tebliğat başlıklı, Basın Kanunu'nun 29. maddesine göre, "Sürelî yayının yönetim yeri, tebliğat işlemleri yönünden, yayın sahibinin ve temsilcisinin, görevi devam ettiği sürece sorumlu müdürün yerleşim yeri sayılır". Bu hükümlerle, dava süresince yapılacak olan tebliğatlar için yayın sahibinin ve temsilcisinin ve görevi devam ettiği sürece sorumlu müdürün yerleşim yeri, sürelî yayının yönetim yeri sayılacaktır. Bu düzenlemenin amacı tebliğat güçlükleri nedeniyle, davaların uzamasını engellemektir. Bu açıdan, sürelî yayının yönetim yerine yapılan tebliğat geçerli olacaktır.

5680 Sayılı mülga Basın Kanunu, soruşturma ve kovuşturma evresi açısından birçok özel düzenleme içermekteydi. Bunlar arasında toplu basın mahkemeleri, duruşma gününün belirlenmesi ve kanun yolu açısından getirilen özel hükümler yer almaktaydı. Ancak, 2004 tarihli yeni Basın Kanunu, bu özelliklerden sadece yukarıda bahsettiğimiz, basın yoluyla işlenen suçların acele işlerden sayılması hükmünü muhafaza etmiştir. Bu nedenle, mülga kanunda yer alan özel düzenlemeler artık yürürlükte olmadığından, bunları incelemek yersiz olacaktır.

¹³⁶ Yalvaç, s. 304.

¹³⁷ Özek, s. 717.

Sonuç

20.Yüzyılda hızla gelişen teknoloji ile birlikte toplumlarda çok hızlı bir gelişme ve değişme meydana gelmiştir. Özellikle son çeyrek asırda basın ve yayın teknolojisinde hızlı ilerleme sonucu insanlar dünyanın öte ucundaki insanların hayatları hakkında bile çok geniş bilgilere sahip olmaya başlamışlardır. Bu durum bir taraftan insanların ve toplumların birbirini tanınmasına, toplumsal yakınlaşmaları gibi güzel neticeler doğururken diğer taraftan insan hayatından sır ve mahremiyetlerin ortadan kalkması gibi özellikle insanların özel hayatlarına karşı ciddi zararların ortaya çıkmasına sebep olmuştur; İnsanlar en temel hakları olan haberleşme hürriyetini kullanamaz olmuşlardır. Özellikle son on yılda insanlar adeta basın esareti yaşamaktadır. Basın insanlar arasında iletişim özgürlüğünü hiçbir sınır tanımadan ihlal etmeye başlamış. Her önüne gelen kamera, fotoğraf makinesi alarak, hiçbir kural ve sınır tanımadan insanların özel hayatına müdahale etmektedir. Bu durum sonucunda deşifre edilen insanlar da ciddi ve telafi edilemez zararların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Kimilerinin özel yaşamına müdahale olanağı veren giderek artan orandaki teknolojik gelişmeler sonucunda hukuksal yarar olarak "özel yaşamın" korunması büyük önem kazanmıştır. Gerçekten Anayasa m. 20/1 uyarınca "herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz" m. 22/1 uyarınca da herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır".

Özel yaşamın korunması ve haberleşme özgürlüğüne saygı, AİHM'nin de bazı kararlarına konu olmuştur. Mahkeme, haberleşme özgürlüğünün sınırlanması bakımından bazı ilkeler ortaya koymuştur. Buna göre, sınırlama yasa ile açıkça öngörülmesi ve getirilen yasak bireyler tarafından anlaşılabilir. Yine sınırlamada, kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması gibi amaçlar güdülmelidir. Nihayet sınırlama, demokratik bir toplumda gerekli olmalı, acil sosyal gereksinimlere yanıt vermeli ve izlenen amaç ile orantılı olmalıdır. Bu bağlamda mahkeme, hükümlülerin yazışmalarına sınırlama getiren düzenlemelerden dolayı İngiltere'yi mahkum etmiş, AİHM benzer konulardaki kararlarında da haberleşme özgürlüğünün sınırlanmasına ilişkin olarak yukarıda dile getirilen görüşünü tekrarlamıştır.

ETCK 195 ve devamı maddelerinde sırrın masuniyeti aleyhinde cürümler başlığı altında Özel yaşam ve haberleşme dokunulmazlığına ilişkin anayasal güvenceye aykırılığın

yaptırımı öngörölmüş bulunmaktaydı. Ne var ki, fasıl başlığı, amacı tam olarak açıklamakta yetersiz kalmaktaydı. Çünkü, ETCK' nın doğrudan doğruya olan amacı, haberleşme araçlarını, hukuka aykırı saldırılara karşı korumaktı; haberleşme aracının içeriği ikinci derecede göz önüne alınmaktaydı¹³⁸. Gerçekten de meslek sırrını ifşa suçunu düzenleyen ETCK m. 200 bir yana bırakılırsa, bu fasılda düzenlenen suçların oluşması için gerçek anlamda bir "sır" bulunmasına gerek yoktu.

ETCK' nın, özel yaşamın ve haberleşme özgürlüğünün korunması bakımından getirdiği düzenlemenin yetersiz olduğu sürekli dile getirilmekteydi¹³⁹. Oysa AİHS m.8, gerek özel yaşam ve aile yaşamının ve gerekse mektup ve diğer haberleşme araçlarıyla gerçekleştirilen haberleşmenin dokunulmazlığının kanunla korunması gerektiği yönünde devlete ait bir yükümlülük öngörmektedir¹⁴⁰. Nitekim YTCK 'Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar' başlığı altında yeni bazı suç tiplerine yer vermek suretiyle ETCK' nın bu konudaki eksikliğini gidermeye çalışmıştır¹⁴¹.

İnceleme konumuz olan 5237 sayılı yasanın 134/2 maddesinde düzenlenen özel hayatın basın yoluyla gizliliğinin ihlali suçu şikayete tabi bir suçtur. Bu nedenle soruşturmanın başlayabilmesi için dava şartı olan suçun mağdurunun şikayetinin bulunması gerekir. Şikayet söz konusu değilse Cumhuriyet Savcısı bu suç ile ilgili olarak kendiliğinden soruşturma başlatamaz. Şikayet şartının gerçekleşmesi yani mağdurun şikayeti üzerine soruşturma başlatılacak ve suç şikayete tabi olduğu için aksine hüküm bulunmadığından aynı zamanda uzlaşma hükümleri de uygulanacaktır. Bunun gereği olarak da hem müştekiye hem de şüpheliye uzlaşmak isteyip istemedikleri ayrı ayrı sorularak bu husus tutanakla tespit edilmelidir. Eğer taraflar uzlaşmak istemiyorlarsa, bir taraf uzlaşmak istemiyorsa veya şüpheli suçu açıkça kabul etmiyorsa uzlaşma gerçekleşmeyecek ve soruşturma devam edecektir. Eğer taraflar uzlaşma talep ederlerse yine bu durum tutanakla tespit edilip, bir uzlaştırmacı tayin edilerek uzlaşmaları için taraflara süre verilecektir. Bu süre zarfında taraflar uzlaşırsa bu durum tutanakla tespit edildikten sonra şüpheli hakkında uzlaşma nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilecektir (TCK m.73/4 ve CMK m.172). Eğer verilen süre sonunda

¹³⁸ Erem, Faruk, Hürriyet ve Suç, Ankara 1952, s. 114.

¹³⁹ Şen, Ersan. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunda Özel Hayatın Gizliliğine Karşı Suçlar, İBD C. 79 S. 3 2005,s. 709.

¹⁴⁰ Sancaklar, Oğuz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu, Ankara 2002, s. 293 vd.

¹⁴¹ Artuk,Emin/Gökçen, Ahmet /Yenidünya, Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, İstanbul 1998, s. 37.

taraf lar uzlaşamazlarsa soruşturma devam edecektir ve mevcut delil durumuna göre şüpheli hakkında dava açılacak veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilecektir.

Yeni kanunla birlikte gelen ve yukarıda açıklamaya çalıştığımız hükümlerden anlaşılacağı üzere devlet, birey için özgürlükçü, bireyi koruyan bir anlayış belirlemiştir.

Yeni kanunla getirilen hükümler eski kanunda bulunmayan birçok noktadaki eksiklikleri tamamlamıştır.

Ancak kanunlar uygulanırken çok ama çok dikkatli olunmalıdır. Aksi durum bireyin özgürlüğünü korurken toplumun menfaatine zarar verebilir. Bu bakımdan kanun uygulayıcıların, emniyet mensuplarının, basın yayın organlarının ve bilim adamlarının bir araya gelip kanunların uygulanması yönünde yapacakları istişareler, seminerler ve sempozyumlar kanunun uygulanması sırasında ortaya çıkabilecek sorunları ortadan kaldırabilir. Sonuç olarak şunu belirtmek yerinde olacaktır. Basın özgürlüğü insanların doğru ve güncel haber almasını sağlamak bakımından önemlidir, ancak bu yapılırken insanların özel yaşam alanının dokunulmazlığının da en az basın özgürlüğü kadar önemli olduğu unutulmamalıdır. İşte 5237 sayılı TCK m. 134/2 basının insanların özel yaşam alanına ilişkin olan bilgi veya görüntülerinin ifşasını özel hayatın gizliliğini ihlal suçunun nitelikli hali olarak düzenlemiş ve daha ağır bir şekilde cezalandırılmasını öngörmüştür. Bu düzenleme son derece yerinde bir düzenlemedir. Ancak, sadece teorik anlamda düzenleme tek başına yeterli olmayacaktır. Uygulayıcılar da istikrarlı ve standardı olan kararlarla düzenlemenin etkinliğini sağlamalıdır.¹⁴²

¹⁴² Yalvaç, s. 268-269.

KAYNAKÇA

- Aydın, Sevil** Radyo ve Televizyon Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali ve Hukuksal Korunma, Ankara 1998.
- Akıntürk, Turgut** Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri, Beta Yayınları, İstanbul 2007.
- Akıncı, Şahin** Borçlar Hukuku Bilgisi, Genel Hükümler, Sayram Yayınları, Konya 2003.
- Arpacı, Abdülkadir** Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler), Beta Basım, İstanbul 2000.
- Artuk, Mehmet Emin** Ceza Hukuku Özel Hükümler, İstanbul 1998
- Artuk, Mehmet Emin/
Gökçen, Ahmet/
Yenidünya, A. Caner** Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3.bs., Turhan Kitabevi, Ankara 2007.
- Bakıcı, Sedat** 5237 sayılı yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri, Adalet Yayınevi, Ankara 2008.
- Bakıcı, Sedat** 5237 sayılı yasa Kapsamında Ceza Hukuku Özel Hükümleri, Adalet Yayınevi, Ankara 2008.
- Burcuoğlu, Haluk** Basın Yoluyla Kişiliğe Saldırı ve Sonuçları Hakkında Son Uygulamalar Işığında Bazı Düşünceler, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2000.
- Çankaya, Özden/
Yamaner, Melike Batur** Kitle İletişim Özgürlüğü, Ankara 2006.
- Çiftçi, Ahmet** Radyo ve Televizyon Hukuku, Ankara 1999.
- Doğan, Yusuf Hakkı** Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar, 2006.

Dönmezer, Sulhi	Basın ve Hukuku, 4. bs. İstanbul 1976.
Dural, Mustafa	Türk Medeni Hukukunda Gerçek Kişiler, İstanbul 1995.
Erdoğan, Mustafa	Anayasa Hukuku, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2007.
Erem, Faruk	Hürriyet ve Suç, Ankara 1952.
Erem, Faruk/ Toroslu Nevzat	Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 1975.
Eren, Fikret	Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları 7. Baskı, İstanbul 2001.
Gözler, Kemal	Türk Anayasa Hukukuna Giriş, Ekin Kitapevi, İstanbul 2006.
Gözübüyük, A.Şeref	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, Ankara 2002.
Günay, Erhan	Yayın yoluyla Kişilik Haklarına Saldırı ve Basında Sorumluluk, Ankara 1999.
Hafızoğulları, Zeki	Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, US-A yayıncılık, Ankara 2009.
Helvacı, Serap	Türk İsviçre Hukukunda Kişilik Haklarını Koruyucu Davalar, İstanbul 2001.
İçel, Kayıhan	Kitle Haberleşme Hukuku, İstanbul 1985.
T.C. Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü	Gazetecilerin Hak ve Sorumlulukları Semineri, Ankara 2005.
Kaplan, İbrahim	Kişilik Haklarının, Basın, Radyo ve Televizyon Karşısında Korunması, Ankara 1979.
Kılıçoğlu, Ahmet	Hukuksal Sorumluluk, AÜHFY, Ankara 1993.

Kılıçoğlu, Ahmet	Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2008.
Kılıçoğlu, Mustafa	Sorumluluk Hukuku, Sözleşme Dışı Sorumluluk, Ankara 2002.
Kilkelly, Ursula	Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesi Hakkı, Strasbourg: İnsan Hakları Genel Müdürlüğü Avrupa Konseyi 2001.
Meram, Necati	Kişilere Karşı Suçlar, Seçkin Yayınevi, Ankara 2005.
Oğuzman, Kemal	İsviçre ve Türkiye’de Medeni Kanun ve Borçlar Kanununda Şahsiyetin Tecavüze Karşı Korunması, Ankara 1990
Özbudun, Ergun	Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara 1995.
Özdemir, Kenan	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarına Göre Özel Hayatın Gizliliği 2006.
Özel, Cevat	Türk Medya Hukuku, İstanbul 1999.
Özek, Çetin	Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu, İstanbul 1972.
Özek, Çetin	Türk Basın Hukuku, İstanbul: Fakülteler Matbaası 1978.
Özgenç, İzzet	Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi, Ankara 2006.
Özgenç, İzzet	Türk Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, İstanbul 2008.
Öztañ, Bilge	Şahsın Hukuku: Hakiki Şahıslar, 4. bs., Turhan Kitabevi, Ankara 1992.
Öztañ, Fırat	Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Ankara 2001.
Öztürk, Bahri/ Erdem M.Ruhan	Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınevi 10.Baskı, Ankara 2006.
Özsunay, Ergun	Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu, İstanbul 1979.

Reisoğlu, Safa	Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2004.
Sancaklar, Oğuz	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu, Ankara 2002.
Sırabaşı, Volkan	İnternet ve Radyo-Televizyon Aracılığıyla Kişilik Haklarına Tecavüz, Adalet Yayın Evi, Ankara 2007.
Soyaslan, Doğan	Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2006.
Soyaslan, Doğan	Ceza Hukuku, Özel Hükümler, 5. Baskı, Ankara 2005.
Sözüer, Adem	Basın Suçlarında CezaSoeumluluğu, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1996.
ŞEN, Ersan	5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda 'Özel Hayata Karşı Suçlar, İstanbul 2005.
Şen, Ersan	5237 sayılı Türk Ceza Kanunda Özel Hayatın Gizliliğine Karşı Suçlar, İBD, İstanbul 2005.
Şen, Ersan	Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması, Kazancı Yayınları, İstanbul 1996.
Taşkın, Alim	Tüzel Kişilerin Kişilik Haklarının Korunması, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1991-1992, C.42.
Tezcan, Durmuş / Erdem M.Ruhan / Önok, Murat	Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara 2006.
Teziç, Erdoğan	Anayasa Hukuku,Beta Yayınevi, İstanbul 1991.
Toroslu, Nevzat	Ceza Hukuku Genel Kısım, Savaş Yayınevi, Ankara 2005.
Toroslu, Nevzat/Erem Faruk	Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Savaş Yayınevi, Ankara 2000.
Toroslu, Nevzat	Ceza Hukuku Özel Kısım, Savaş Yayınevi, Ankara 2008.

- Toroslu, Nevzat** Ceza Muhakemesi Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara 2006
- Tüfek, Ömer Faruk** Basın Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali, Adalet Yayınevi, Ankara 2006.
- Ünal, Şeref** Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (İnsan Haklarının Uluslar arası İlkeleri) , TBMM Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2001.
- Yalvaç, Gürsel** Ceza ve Yargılama Hukuku Yasaları Ankara 2009.
- Yenisey, Feridun** İçtihatlı Basın Mevzuatı, İstanbul 1996.
- Yurtcan, Erdener** Ceza Yargılaması Hukuku, 11. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005.
- Zevkliler, Aydın / Acabey, M. Beşir / Gökyayla, K. Emre** Medeni Hukuk, Ankara 2000.
- Enformasyon Genel Müdürlüğü, Ankara 2005.
- Basın Yayın Kanunu ve İlgili Mevzuat, Adalet Yayınevi, Ankara 2007.